

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXI. Évfolyam.

Kolozsvárt, 1891. Április 2.

14. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 3 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmertve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A papválasztásról.

Erdélyi ev. ref. egyházkerületünknek a törvényhozás, közigazgatás és törvénykezés terén történt fejlődési menetét összeállítani, föltüntetni, igen nehéz föladatnak tartom, főleg azon okon, mert hiányzott a legközelebbi időkig az egyházi sajtó, a melyben az egyes mozzanatoknak és küzdelmeknek föltalált darabjaiból összealkotni lehetne a múltnak tükörét.

A ki merész lenne, e föladatot megoldani, annak rendelkezésére kellene állani a volt egyház-főtanács, a zsinatok, egyházmegyék, sőt az egyes egyházközségek jegyzőkönyveinek. Szép és nagy dolgot cselekednék, a ki e töretlen úton megindulna, habár célhoz nem juthatna is.

Nem lehet ez nekem céлом. Sem erőm, sem időm erre. Napom már igen hosszú árnyat vet, nyugvóra siet. Azonban, minthogy egyik vagyok azon ritkuló sorból, kik szinte egy félszázadig visszaemlékezni birnak: legyen szabad nekem, az éppen most napirenden levő papválasztási kérdéshez szólanom, s annak a multban gyakorolt módozatait feltüntetni, s az e tárgyban fel-feltűnedező progresszív, vagy retrograd lépéseket, küzdelmeket főleg e belső székelyföld köréből megjelölni.

Mielőtt némi történelmi dedukcióhoz fognék: saját elvi álláspontomat kell jeleznem. Bevallom, hogy az egyházi élet terén bármily kérdésben az aristokratiko-demokratikus elvnek, mint egyszersmind protestáns és történelmi elvnek vagyok barátja, s egyházi intézményeink birálatánál, megítélésénél ezen elvet elengedhetetlen kritériumul tekintem. Ezen elv, jól értelmezve, föltalálható az őskeresztyén egyházak megalakulásában és igazgatásában, s azután is, míg a hierarkhiai tulkapások el nem nyomták. A reformáció azonban ismét uralomra juttatta, néhol az aristokráciát, másutt a demokraciát emelvén tulsulyra, a szerint,

a mint az egyes országban a polgári igazgatásban egyik, vagy másik irány, vagy áramlat volt túlnyomó.

Hazánkban általában, a reformációtól kezdve, főleg az erdélyi részekben, szerencsésen kezett fogott a két irány úgy, hogy mind a reformáció terjesztésében, mind más egyházi intézmények létrehozásában, fentartásában, s időnkénti változtatásaiban mind az előkelő világi, mind a szoros értelemben vett egyházi elem egyetértő, nemes versenynyel küzdöttek, munkáltak. Ezen aristokratiko-demokrata elv alapján jöttek létre a szatmárnémetii kanonok; ez nyilatkozott folyton-folyvást a gyakorlati életben egészen a 60-as évekig, a mikor a modern alkotmányos követelmény a képviseleti rendszernek némileg utat nyitott; de a paritásnak (a világi és papi elem között) némelyek áltak túlzólag hangoztatott és megkísérlett alkalmazása, habár a kettő között, illetőleg, az aristokrácia és demokracia között a jó békességet meg nem bontotta is, de a patriárkális szeretetet és szívélyességet meglazította mind fenn, mind alant. A régi patriárkális és az új képviseleti rendszer között bizonyos, inkább lappangó, mint nyilvános küzdelem támadott. A jogokat s hatásköröket kodifikálni, s a legvitálisabb cselekményt, a papválasztást szabályozni kellett. Itt kezdődik az új korszak, a mi az 1882-ki zsinattal országossá vált. Ekkor már teljesen lejártak a régi kegyeletes jámbor jó idők.

Nem céлом, az újabb idők más intézményeinek se fejlődését, se birálatát megkísérteni: csupán a papválasztásnak régi módozatait megemlítve, a jelenleg érvényben levő törvény hiányait feltüntetve, a tervbe vett újabb törvényre nézve elmondani szerény véleményemet.

Lássuk tehát erre nézve a multat. Hogy minő módon választattak lelkészeink a reformáció kezdetén, aligha csalódom, ha állítom, hogy a hol volt: egyes előkelő pátronus; a hol ilyen nem

volt: tekintélyesebb hitsorsosaink ajánlatára, vagy kezdeményezésére a gyülekezet hívta meg lelkészét, s ordinálta az esperes, később a püspök, vagy zsinat (Synodus). Ez eljárást törvényesítették a Gelei-féle kanonok (XII. és XIV. can.).

Ez eljárás, kapcsolatban a feudális rendszerrel, kifejtette, főleg nálunk Erdélyben, az egyháznak és iskolának annyi jelesek adó patronátusi jogot, mely szerint az előkelőbb és hitbuzgóbb főurak és urnók ott, a hol laktak, udvari papokat tartottak, rendesen azokat, a kiket az előtt is, mint alumnusaikat segítettek, vagy más kitűnő és jó hirnevűeket, a ki egyszersmind a gyülekezetnek is eo-ipso papjává lett. Ilyen udvari papja volt a fejedelemnek, más főuraknak, urnóknak. Ilyen udvari papja volt Bethlen Katának, hogy mást ne említsek: Bod Péter, Hévizen s egyszersmind a gyülekezetnek is papja. S merem állítani, hogy századok folytán, mindenütt, a hol volt, a pátronus ajánlotta egyén foglalta el a lelkészi állomást; sőt többet mondok, ott, a hol ilyen tekintélyes főur, vagy urnó nem létezett, például a székelyföldön: ott is a szellemi s anyagi tekintetben előkelőbbek kezdeményezésére, vagy ajánlatára hivatott meg a lelkész. És ez a rendszer fennállott még e század első tizedében is, egész a 30-as évekig. És valljuk meg, hogy ez úton az érdem hamarabb s biztosabban megtalálta jutalmát, ki levén zárva a pénz és pohár, a mai boldogulásnak e két emeltyüje. Számosokat tudnék csak a mult század végéről s a jelennek elejéről fölemlíteni, a kik így nyertek kathédrát templomban és kollégiomokban, még sokszor akadémián létükben, a nélkül, hogy magukat mútogatni, próbálgatni, vagy ajánlgatni kellett volna.

Igy volt ez itt a belső székelyföldön is. Egyik-másik üres egyház hallván egyik-másik papjelölt, vagy pap jó hirnevét, egész bizalommal szólította fel, hívta meg azt papjának. Nem szép volt-e ez? Nem emelte-e önérzetét az érdemes ifjunak? Ez úton válhattak és váltak is ki annyi jelesek, a Bod Péterek és Benkő Józsefek; az Abacsok és Nagy Györgyök; a Hegedüsök és Herepeiek, a Dózsák és Bodolák s több mások. Hol vannak ma ezek? Alusznak a sírban és késnek az éji homályban.

Nó de, jójjünk idébb a történelem fonálán, a 30-as éveken innen. Hogy töltetett be a papi állomás? Hát, bizony, rendre-rendre fogyatékosává válván a bőkezű pátronusok, másfelől a 30-as évek liberalizmusa becsapván az egyházakba is,

a 40-es években már választás utján töltettek be a papiállomások elég tisztességes módon, sőt némi kegyelettel is (elég eset lévén, hogy a nép elhalt derék papja érdemes fiát választotta meg utódjának) pedig ekkor nem volt kvalifikáció, kandidáció, próba-konció s több efféle szörnyek, a melyek a pályázást valóságos akadályversenyé modifikálták volna. Nem volt perpatvar, vagy ritkán, s nem volt korrupció (simonia); másfelől megvolt a pályázókban az, a mi fájdalom, ma nincs meg: a szerénység és önbírálat.

A Hegedüsök, Herepeiek, Bodolák, aligha meg nem fordulnának sírjukban, ha látnák, hogy egy Vizaknára, Szászvárosra, Tordosra, papjelöltek, segédlelkészek s mások is, önbírálat nélkül, tucatszámra folyamodnak; egy-egy jobbacská egyházat mint pl. Árapatakát, éppen sáskamódra meglepik. Valljuk meg, hogy ezen könnyű vállalkozás valóságos mánia, s egy bizonyos neme a szellemi szédelgésnek. És az a különös, hogy ezen, hogy szeliden fejezzem ki magamat, fattyu kinövése az önbírálatnak s elfajulása az önérzetnek, mai napság, a mikor annyi retortán szűrnek meg az érdemet, s annyi mérlegen mérik meg a tehetséget, s annyi paragrafussal kívánják szabályozni a papválasztást: éppen most van sűrűn napirinden. Mit bizonyít ez? Azt, hogy azok a jóhiszemű paragrafusok a célra nem válnak be; azt, hogy a fennálló választási törvény eltörrendő s nem foltozni, hanem teljesen újra kell alakítani.

És pedig nem új és alsóbbrendű opportunus elvekre kell építeni, hanem meg kell maradni a történelmi és protestáns alapon: a meghívási, és választási jog azé, vagy azoké, a kik az egyes egyházközségeket alapították, fentartják; a kibocsátási jog maradván úgy, a hogy volt, s a hogy van ma, s az egész új törvény ne legyen annyi felesleges szálakbúl font pókhálósövet, a melyről az embernek oly könnyen eszébe jut a dongó és légy meséje.

(Vége köv.)

Nagy Sándor.

A kepeváltó pénzalapok megadóztatásáról.

(A konvent figyelmébe ajánlva.)

Hogy a magát túlélő szalmás keperendszer mily ónsulylyal nehezedik a kepezőkre és kepeét élvezőkre: azt bővebben mútogatni, fölösleges. Igyekezett s igyekszik hát ma is minden eklézsia attól szabadulni. És ezen igyekezet a közelebbi időkhig kellő méltánylásban részesült a pénzügyi közegek részéről is, a mennyiben az 1879. évben 44,855. sz. a. kibocsátott pénzügyminiszteri ren-

delet a «kepetörlesztő magtárákat» adómentesekké tette; az 1875. évi XXII. t. c. 2-ik szakaszának b) pontja pedig, legalább hallgatólagosan, elismerte, hogy a kepeváltó-alapok is a tudomány és közoktatás céljaira szolgáló alapok.

Azonban, az újabb időben a modern felvilágosodás e tekintetben is nagymérvű előhaladást tett, a mennyiben a pénzügyi közegek rájöttek, hogy eddig igenis homályban jártak, mert az idézett törvényeknek világosabb értelme is van.

Rájöttek az illetők ugyanis arra, hogy a kepeváltó alapok nem tartoznak a kepetörlesztő mag- és bortárák kategóriájába s tehát az 1879. évi 44,855. számú rendelet kedvezményében sem részesülhetnek. Hogy ezen okoskodás minő alappal bír, pár példával illusztrálom. Zágon az ötvenes évek elején mestert választ félkepe fizetésre, a mesteri másik félkepet évről-évre kepeváltó-alapra magtározta; a hatvanas évek elején önkényes adakozás alapján magtárt is állított e célra s aztán a kamatot és a ki nem kölcsönzött tőkét évenként pénzzé tette s úgy gyümölcsöztette és ebből s ily úton teremtette meg a kepeváltó alapot. Zabola a negyvenes évek elején egy ciheres-erdős helyet fog fel, kitakarítja, szántóvá teszi s annak évenkénti termésével veti meg alapját a kepeváltásnak; szintén a hatvanas évek elején önkényes adakozásból magtárt állít melléje s annak szorgalmas gyümölcsöztetésével teremti meg évek hosszú során át kepeváltó alapját. Páva szintén ily úton győjtött tizezer frtnyi kepeváltó alapot.

Hát már ezek s az ezekhez hasonló módon teremtett kepealapok csak azért, mert lelkiismeretes kezelés, gondos őrizet s hasznos gyümölcsöztetés által rendre-rendre gabonából pénzzé alakultak: ne tartsanak igényt a kepeváltó magtárák kedvezményére? Hisz, ez annyi lenne, mint a pillangót békében hagyni, míg hernyó, mikor pedig pillangóvá változott, akkor üldözni. Vagy, a felnőtt embert megtámadni azért, hogy miért nem maradt gyermeknek. Igaz, hogy e hasonlatok sántitanak, de a pénzügyi közegek éppen féllábon járnak akkor, midőn a magtárokból pénzzé átalakult kepeváltó tőkéinket tőkekamat s más nemű adóval terhelik meg.

De menjünk tovább. A pénzügyi hatóságok a közelebbi évekig elismerték, legalább hallgatólag, hogy a kepeváltó alapok is az 1875. évi XXII. trc. 2-ik szakaszának b) pontja alatt foglalt adómentes alapokhoz tartoznak. Újabb időben azonban kijelentették, hogy a kepeváltó alapok adómentességét egyenesen megállapító törvény nincs; az 1875. évi XXII. trc. 2-ik szakaszának b. pontja pedig eddig tévesen alkalmaztatott, mert az idézett törvény szerint csak a tudományok és közoktatás céljaira szolgáló tőkék kamatjövödelme adómentes; a kepeváltó alapok pedig nem tekinthetők ilyeneknek.

Tehát, ebből az következik, hogy a theologia nem tudomány és az egyházi hivatalnokok nem közoktatási és nevelési munkát végeznek. No, hát ha ez úgy van, akkor minek kinn vannak tudós tanáraink négy éven át a szegény leendő papot azokkal a menkő elméleti dolgokkal, melyek úgy sem tartoznak a tudomány körébe? Miért akarunk még új theol. fakultást állítani éppen a tudom.

egyetemmel kapcsolatosan, hisz a theologusok nem tudományos pályára készülnek és a papok sem végeznek közoktatási és nevelési munkát. Hát, ugyan mit csinálunk? Csak dogmatizálunk, csak absztrakt dolgokkal foglalkozunk? Hát nem azt tanítjuk-e, hogy minden lélek a felső hatalmasságnak engedelmes legyen? Nem azt tanítjuk-e: adjátok meg mindennek, a mivel tartoztok, senkinek semmivel ne tartozzatok, hanem hogy egymást szeressétek. Nem azt tanítjuk-e: valamit akartok, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is azt cselekedjétek másokkal. Hát nem az erkölcsi világrendnek vagyunk-e őrei, fentartói, mely támasza, talpköve minden országnak, mely nélkül sem békés társadalmi, sem egészséges állami élet fenn nem állhat?! És nem nevelünk? No hát, csak kezdjük mi is hirdetni a népnek, hogy nincs mennyország, nincs pokol, a pap hiában papol; hogy az ember is csak olyan állat, mint bármely más állatja az istennek, mely létérdekében felfalhatja a gyöngébbet; hogy a szív, a szeretet kútfeje, csak üres szó; hogy a lélek és annak halhatatlansága csak hiu ábránd; hogy a törvény csak a hatalmasok önkénye; a nagyok iránti tisztelet, szülők iránti engedelmisség, istenfélelem, stb. mind üres frázis és tehát, ha önérdeteket megkívánja, erőszakoskodjatok, lopjatok, gyilkoljatok, s így tovább: szeretném én akkor meglátni, hogy mire megy az állam azon iskolákkal, melyekre évenként száz-ezereket áldoz.

Tehát, csak a legvastagabb elfogultság, vagy rossz akarat állíthatja, hogy a kepealapok nem szolgálnak a tudomány, közoktatás és nevelés céljaira, hiszen, régi akksioma, hogy az iskola a kicsinyek temploma, a templom a felnőttek iskolája.

Menjünk még tovább. A kepeváltó alapok kamatjövödelme az egyházi tisztviselők fizetésére fordítván, e tisztviselők az élvezett kamatból álló fizetésük után megfizetik a jövödelmi adót s így a tulajdonos egyházakra nézve ezen alapok csak «holt tőkét» képeznek. Minő alapon, minő jogon lehet hát eme tőkék után az egyháztól tőkekamat-adót követelni, midőn ama tőkék az egyházaknak egy élő krajcárt sem jövödelmeznek, sőt, például Zabolán, a kepeváltó alaptőke évi kamatja mellett, még 365 frt kepeadót fizetnek a hivek évenként.

Igy tehát a kepeváltó alapok után tőkekamat-adót venni az államnak s a kamat-jövödelmet élvező tisztviselőket megadóztatni annyi, mint egy rókáról két bört húzni le, a mi lehetetlenség; de ha lehetséges lenne is, tiltakoznának ellene az állatvédegyuletek; tiltakoznunk kell hát nekünk is kepeváltó alapjaink kétszeres megadóztatása ellen.

Az elmondottak után önként következik már, hogy:

1. Kepeváltó alapjaink, mint a melyek magtárokból alakultak át pénzalapokká, az 1879. évi 44,855. sz. pénzügyminiszteri döntvény szerint adómentesek; ily értelemben szól az Ig. Tanács titkárának is 1888-ban a «Közlöny» 10-ik számában megjelent «Tájékoztatója.»

2. A kepeváltó alapok, mint a tudomány és közoktatás, nevelés céljaira szolgáló alaptőkék, az 1875. évi XXII. t. c. 2-ik szakaszának b) pontja, az 1875. évi XXIV. t. c. 5. és az 1868. évi XXVI. t. c. 5. paragrafusainak

alapján adómentesek. (Lásd: 1887. évi konventi jegyzőkönyv 49. sz.)

3. A kepeváltó alapok kamatjövödelme a belső tisztviselők fizetésére fordítatván, kik utána jövedelmi adót fizetnek, a tőke az egyházközségnek «holt tőkéje», mely után az egyháznak semmi jövedelme sincs, tehát utána tőkeamat adóval meg sem róható.

Ezek így lévén, teljesen jogosult azon kívánságunk, hogy egyházi főhatóságaink ezen ügyet komoly megfontolás, tanácskozás tárgyává tevén, a magas korinányt haladék nélkül találják meg azon jogos petícióval, hogy: vagy a meglevő törvények alapján, vagy új törvényhozás által mentesítsenek kepeváltó alaptőkéink a tőkeamat adótól, mert ellen esetben a tőkeamat adó maga után vonja a pót-, megyei-, vasuti-, iskolai-, óvodai-, községi-, utmunkai- és ki tudja, még miféle újabb adónemeket s így lehetetlen lesz, hogy meglevő, de a kellő mértéket nem ütő kepeváltó tőkéink a szükséges mennyiségre növeltessenek, a megkezdettek pedig a kitűzött célra akadálytalanul gyarapíthatassanak, s így ne legyünk kénytelenek, minduntalan az államot ostromolni a nagyobb mérvű segélyért, vagy hogy hordozza a ref. papság fizetését is másokéval egyenlő arányban.

Hogy tehát kepeváltó alapjaink tőkeamat adóval s más illetékekkel ne terheltessenek: az életérdeke nem csak az egyes egyházközségeknek; nem csak az egész ref. státusnak, hanem még az államnak is.

Földes György,
orbai e. m. jegyző.

Az egyházmegyéből.

Esperesi jelentés.

(Előterjesztette Bartha Lajos ev. ref. esperes az 1889-ik év dec. 1-én tartott egyhm. közgyűlésen.)

(Folytatás.)

Maros-Németiben a papi állomás, s ez uton az egyházi élet a n. b. e Gr. Gyulai Lajos 10,000 frtos erdélyi urbéri papirt tevő alapítványával biztosítva van. Ez évben régi papját t. Kiss Mózes egyhm. direktor afiát, a hívek egyhangu kívánsága folytán, visszakapta, ki a papi hivatallal járó nem terhes teendőket mellett, az iskolakötelesek tanításával is foglalkozik. Egyházi épületei jó karban vannak. Vagyona az említett alapítványon kívül, tőkében 450 frt, fekvőségekben 5 hold szántó.

A m.-németi-i lelkész gondozása alatt áll ez év április havától kezdve a közelebről nagyon elnéptelenedett m.-soly mosi ref. egyházközség is. Az ezen helyen létező papi állomás betöltése ez idő szerint sem lehetőnek, sem szükségesnek nem látszott. Lehetőnek nem, mert a papi fizetés oly csekély, (260 frt) hogy azzal ma napság már pap fenn nem tarthatja magát; szükségesnek azért nem, mert e helyen közelebbi időben híveink létszáma leolvadt 20-ra, kiket a szomszéd m.-németi pap kellően elgondozhat. Különben is, úgy az egyházközségi, mint egyházmegyei előljáróságának törekvése, alapot teremteni egyfelől a jövőre, másfelől közelebről az idő viszontagságai által megrongált templomnak kijavítására.

Dévai egyházközségünkről a múlt évben mondottakat

ismételhetném. Az egyházközségben rendet, hívek és egyházközségi ugynevezett hivatalos egyh. személyek között egyetértést, szeretetet találtam. Középületei közül a papi lakás, melynek teljes elkészültét már múlt évi előterjesztésemben voltam szerencsés jelenteni, igen csinos, s a kívánalmaknak e helyen minden tekintetben megfelel. Templomának fedélzete gyarló, mulhatlan és pedig mielőbbi javítást igényel. Templom kerítése még gyarlóbb; vajha, módját találhatná már ez egyházközségünk, hogy itt a megye központján, a helyzetnek megfelelő csinos kerítéssel környezhesse templomát!

Iskolát, ez idő szerint állami iskola lévén, feleslegesnek látja fentartani, de jelen körülményei között, midőn az újan épült diszes papilakás nem csekély terhet rótt az egyházközségre, nem is igen állana módjában felekezeti iskoláját fentartani. Az iskolákban a vallást pap, Szóts Sándor aa. ez idő szerint hetenkint 12 órán át tanítja.

Nem hagyhatok, midőn a dévai egyházközségről beszélek, egy körülményt említés nélkül. Azt t. i. hogy nem találtam még egyetlen egyházközséget sem, melyben a hívek az egyház iránti szeretetüket az egyházhöz tartozók tisztelete és megbecsülése által szebben, jobban és készségesebben jutalmazná, mint ezen egyházközségünk. A mi midőn a hívek fenkölségéről tesz örvendetes tanubizonyosságot, másfelől követendő például állhatna minden egyházközség előtt. Vagyona tőkében 5,675 frt, fekvőségekben 20 h. 775 □ öl.

Haró szép és fontos miszsióval bíró egyházközség. Fájdalom, hogy néhány év óta e helyen az egyház iránti meleg érdeklődés és buzgóság nagyon meglazult. Minek egyebek mellett tanubizonyossága az egyházi középületek egy némelyikének sajnálatos állapota és csaknem mindeniken mutatkozó bizonyos, már messzire kirívó elhagyatottság, árvaság. Reméltem, hogy a múltban pap és hívek között létezett zavarok megszüntével, a végrehajtott papcsere folytán az új papnak sikerülni fog elaléltságából fölébreszteni ezt az egyházközséget, és zavaros vagyon-ügyeit rendbe hozni. Nem mondom, hogy Csizsér Pál aa. nem tette meg mindezekre nézve a kellő lépéseket; de tájdalom, mind ideig nem elég sikerrel. Minek oka abban rejlik, hogy a hívekben az egyházi közszellemet, az érdeklődést nem sikerült neki mind ez ideig kellő magaslatra felkelteni.

Szép és tágas iskolája, ifju tanítója van; de e helyen az iskola iránti érdeklődés is sokkal lanyhább, mint másutt, s ez az oka annak, hogy az egyébiránt kellő buzgóságot mutató tanítónak a közelebbi vizsgálat alkalmával nem sikerült a várt eredményt mutatni fel. Már a mondottak után is világos pedig, hogy alig van Hunyadmegyében egy hely, hol az iskolának fontosabb elhivatása volna, mint Haróban, hol híveink meglehetősen szép számban élnek, de hol mind e mellett is nem ritkaság, hogy azok nyelvünket nem beszélik.

Vagyona: tőkében 5,314 frt 55 kr, fekvőségekben 29 h. 715 □ öl.

Piski-telep (körlelkésztség) két éves multu, de nagy és fontos elhivatásu egyházközség. Központi segélylyel szép templomot, csinos papilakot építtetett, melyek ez év folytán s jelesen éppen aug. 31-én adattak át a közhasználatnak. Ezen építkezések sok pénzbe kerültek, melyek nem könnyű teherrel nehezdednek az újan alakult egyházközségre, de miután a központnak kiváló figyelmében részesül, ezen egyházközség lassan-lassan le fogja rázni terheit. Vagyona fekvőkben

a korábban szerzett papi lakás, melynek értéke 3600 ft. Fekvőkben vagyonnal még ez ideig nem rendelkezhetik. Ennek kötelékébe tartoznak Kis-Barcsa és Petrozsény. Ezen helyeken központi segélylyel épültek új és eléggé csinos templomok, s a közhasználatnak átadva vannak. Mindezek gondoztatnak Juhász Izidor Piskiben lakó körlelkész által, kinek segedelmére áll segéd-papi címmel Kósa Mihály állami tanító aa., ki a papi teendőket nagy buzgósággal és sikerrel teljesítvén, Petrozsényben ezen egyházközségünk lépéseket tett arra nézve, hogy ez a körlelkész kötelékéből kivétesék; de az Igazgató-Tanács kérését mindaddig, míg önállóan nem képes papját fentartani, nem látta teljesíthetőnek. Szükség volna arra, hogy Kis-Barcsán szolgálhatna gyakrabban körlelkész aa. De az ide való beszolgalásért csupán 50 ft díjazásban részesülvén az államsegélyből, a gyakoribb beszolgalásnál ezen díjazás nem fedezi még az úti költséget sem. Az itteni reform. egyház nemzetiségi szempontból is fontos pozíciót foglalván el, az EMKE állítólag lelkész aa. részére a végből, hogy gyakrabban látogathassa meg Kis-Barcsát, ki látásba helyezett részére 50 frtot, mint lelkész aa. mondja. Csak hogy az egyházi felsőbbségnek minderről mai napig tudomása nincsen. Lehetséges, hogy meg fog történni, mi nemcsak az illető lelkésznek, hanem mindnyájunknak öröme fog szolgálni.

Nagy-Rápoltról a múlt 1889-ik évről nevezetesebb mozzanatok nem jelenthetek. Rendben van a békés és csendes fejlődés útján. Annál több s örvedetesebb jelenteni valója lesz e helyről annak, ki a f. évi vizitációjának eredményéről fog beszámolni.

Ugyanezt mondhatom Algyógyról is. S ha igaz hogy a legjobb asszony az, kiről a világ egyáltalán nem beszél sem jót, sem rosszat: akkor az algyógyi egyház is mindenek felett jó rend és viszonyok között ekzisztál, mert magáról nagyon keveset hallat, s tán a közhelyen egy évben egyetlen egyszer jelenik meg, akkor t. i. midőn az országos

közalap végrehajtó bizottságához folyamodását segélyért benyújtja.

Templomán javítás szüksége forog fenn, de az egyházközségnek vagyona semmi; papi lakásának eresztét tartó gerendák némelyike a levegőben függ s a támasz és segítő után ohajtozik maga a támasz is; de mindezek még nem oly mérvű romlások, hogy nagyobb áldozatokat igényelnének, s van reményünk, hogy gyakorlott lelkésze, Jakab Mózes aa. találandja módját, ott, hol felekezetünknek oly kiváló buzgóságban tündöklő tagja, s a magyar nemzeti ügynek nagy apostola, a bőkezű patronus lakik, ezen hiányok eltüntetésének.

Tordosról is szólanom kell, bár nem illenek, hogy oly egyházközségről is referáljak, melynek vezetése ez idő szerint reám van bízva. De előre kijelentem, hogy csak is olyanokat mondok, melyek sem érdememül, sem hibámul nem lesznek felróhatók. Szólok azért is, mert az utóbbi időben úgy vettem észre, hogy ez egyházközségnek sem multját, sem jelenét nem ismerik, sokan még az egyházmegyében sem.

Multjának ismertetésével nem kívánom ez idő szerint fárastani az egyhm. közgyűlés figyelmét, s jelenére nézve is csak anynyit látok szükségesnek jelezni, hogy ez egyházközségünk mai napság a haladás azon nivóján áll, melyen 200 évnek leforgása alatt sem álltt soha. Ha a mult század végén s e század elején élt papjának, Kerekes Jánosnak följegyzéseit olvassuk, ha az általa rajzolt helyzetet a mostanival összehasonlítjuk, csak akkor fogjuk látni, hogy ezen nagy mennyiségű s idegen elemek közé ékelt csekélyke magyarság mennyivel más most, mint volt a mult század végén. Volt elődöm, ugyanis, azt írja az akkori tordosi népről «Van itt 22 családban 85 magyar ember, kik közül egyetlen egy sem tud magyarul, s e mellett iszákosok, gonoszak, sokkal rosszabbak az itt élő oláhoknál, úgy, hogy ha a jószágos isten sorsomnak kedvez, örömmel elkivánczozom valamely nékem tetszetősebb egyházba, stb. stb.»

(Folyt. következik.)

TÁRCA.

Ámós próféciája.

(Folytatás.)

Ámós nem árul el semmiféle tájékoztatanságot látománnyában; beszél mindazon népekről, melyekkel a héberek összeköttetésben állanak; meglepő pontossággal tudja azok történetét, földrajzi helyzetét, úgy annyira, hogy könyve tényleg egyetlen forrás a sémi régiségek egyes nagy értékű részleteire nézve. Az Izráelt körülvevő nemzetek felett tartott rövid áttekintés telve van a helyek és események pontos részleteivel, és a nemzeti jellem helyes méltatásával. Elmondja, mint vándoroltak a filiszteusok Káftorból és az arámok Kirból (IX. 7.); figyelemmel kíséri délen a Gáza városából elindult karaván út irányát az arab pusztákon keresztül (I. 6.); nyugaton ismeretes a Nilus csodálatos áradásaival (VIII. 8., IX. 5.); a távol keleten, Babyloniában különösen megemlíti Kálneh városát (VI. 2., ö. I. Móz. X. 10.); szoros és rokonszenves figyelemmel kíséri a Syrus háboru lefolyását (I. 3., 13., IV. 10.) és mind ama csapásokat, melyeket Izráel szenvedett a szárazság, dögvész, éhség és földrengés miatt. (IV. 6—11.) Északi izráel állapotáról a legalaposabb ismeretei vannak; a számáriai főemberek fényűzését (IV. 11.), nejeik kegyetlen

érzékiségét (IV. 1.), a szegény nép nyomoruságát, zsarnokaik ragadozását (III. 9. VIII. 4—6.), a Gilgálba és Beerzebába való zarándokolást (V. 5. VIII. 14.) éppen úgy az életből festi, mint Béthel szent helyének szertartásos fényét és erkölcsi sülyedtségét. Helytelen lenne, e képességet és tudományt különös kijelentésnek tulajdonítani, mert Ámós hihetőleg elhivatása előtt is figyelemmel kísérte a társadalmi és politikai viszonyokat, fellépése aztán csak alkalmat adott neki megfigyeléseinek értékesítésére. Különben, Ámósnek a népekről és azok viszonyairól alkotott ismeret-forrása csak másodrendű dolog, sokkal figyelemre méltóbb az, hogy földrajzi ismeretei megegyeznek a Genesis X. részének azon szakaszaival (8—19. 21., 25—30. versek), melyek eredeti mózesi elbeszélésnek tartatnak és a melyek teljesen feltüntetik Izráel történeti hagyományait abból a korból, melyben Ámós élt. Hogy Ámós pontosan ismeri Izráelt, és a közvetlen szomszédságban levő tartományokat, az inkább megfigyelő képességének tulajdonítható, a mennyiben vagy úgy, mint katona, vagy úgy, mint kereskedők vezetője, a szülőföldétől távoli helyeket is járhatta.

Ámósnek Amaziához intézett szavaiból az tűnik ki, hogy ő Izráel végromlását a vele egykorúak életében véli

bekövetkezni, sőt a prédájára ugró oroszán ordításából vett képekből (III. 4.) is az látszik, hogy a romboló hatalom már megkezdte működését, de még hallgat és csak titokban dolgozik, nehogy készülődésével figyelmeztesse ellenségét. E romboló hatalmat Ámós egész szabatossággal jelzi, mint olyan ember, a ki nem foglalkozik hiábanvaló és üres fenyegetésekkel, hanem maga előtt látja mintegy a romboló hatalmat: «Ime támasztok te ellened, óh Izráel háza, egy nemzetséget, és megnyomorít titeket Chamáttól kezdve», északtól «az Arabah patakjáig», mely a holt tengerbe szakad és határt képez a Jeroboámnak adózó Moáb és Edom közt. (VI. 14., v. ö. Ézs. XV. 7.)

A hódító székhelye Damaskuson tul van (V. 27.), a miből világos, hogy Assziriára gondolt, noha névleg egyszer sem említi. Nem ismeretlen a veszély, melyet ő lát, mert Asszuria abban az időben hatalmának tetőpontján állott. E hatalom foglalta el Damaskust a Jehu idejétől kezdve folytonosan megújuló harcokban; e harcokról maradt fen néhány okmány az emlékeken, melyek közül egy Kr. e. 773-ból, vagyis nem sokkal azon idő előtről van keltezve, a melyben Ámós Béthelben prófétált. Midőn Damaskus ereje megtörtetett, nem volt többé korlát Asszuria és Palesztina közt; tényleg azt a kis szabad időt, mely lehetővé tette II. Jeroboámnak a birodalom régi határának visszaállítását, csak azért engedték felhasználni az Asszyrok, mivel más irányban voltak elfoglalva és e mellett lekötve tartotta őket ama belviszály, mely II. Tiglath Pilezár trónra lépésével ért véget (Kr. e. 743-ban). A veszedelem tehát nyilvános volt és nem az a meglepő, hogy Ámós észre vette a bajt, hanem inkább az a csodálatos, miként lehettek Izráel vezetői annyira vakok a közelgő veszélylyel szemben? E körülményt igen világosan magyarázza meg Ámós, midőn feltünteti, hogy a nemzet politikai vakságának forrása Jáhvé igazi jellemének nem ismeréséből ered, mert ez bátorítja őket hatalmukban való elbizakodásra. Izráel előtt ugyanis úgy tetszett, hogy soha se szerethette jobban Jáhvé az ő népét, mint most, mert buzgón tisztelte istenét a hálás nemzet; az áldozatokat, tizedeket, önkényes adományokat mind behordták a szent helyre (IV. 4.); az ujonnan szerzett jólét s virágzás állandósága, vagy az állam katonai ereje kifogás alá nem eshetett és kétséget sem támaszthatott. (VI. 13.) Izráel ismét győzelmes volt a Jáhvé által, kinek segítsége paizs és dicsősége fegyver volt Izráelre nézve (V. Móz. XXXIII. 29.). Ezekből kifolyólag, azt hitték Izráel fiai, hogy közel van Jáhvé napja, vagyis nemsokára elérkezik az az idő, midőn Jáhvé diadalmaskodik a bálvány-istenek felett és Jáhvé tisztelői uralkodnak minden népeken. Tehát, nem politikai vakság, vagy vallásos közöny, hanem a fanatikus hit tette Izráelt érzéketlenné a közelgő veszélylyel szemben. Jáhvé mindenhatóságába vetett hitök absolut volt, ilyenné tette azt ilyes működése. Nem mutatkozott most semmi hajlandóság az idegen istenekhez való vonzódásra; nem volt többé más hasonló Jesurum (Izrael becéző neve) istenéhez, ki az egeken lovagol, népének segítségére (5. Móz. XXXIII. 26.). Hogy e segítség megvonassék, hogy Jáhvé napja, a mint Ámós hirdeté, sötétség és ne világosság legyen; hogy az asszyrok közlégésének zaja az ur haragjának hangja legyen, melylyel népének megbüntetésére jő az Izráel előtt a jelen körülmények közt lehetetlennek látszott.

Ámós helyesebben ítélte meg a politikai helyzetet, mert másképpen gondolkozott Jáhvéről és az ő szándékáról.

Habár Izráel elég tiszta fogalmat alkotott magának Jáhvé felséges voltáról és dicsőséges uralkodásáról, mégis azt hitte, hogy kizáróan Izráel ügyeivel foglalkozik és semmi más dolga nincs, mint hogy felügyel földi népére az által, hogy győzedelmet és jólétet ad Izráelnek, csak a maga érdekét védi, mely abban áll, hogy fenmaradjon uralkodói méltósága, féljenek tőle az idegen népek és fényes udvara legyen a szentélyekben, hol elfogadhassa Izráel hódolatát. Ez ugyan szűk látkörnek tetszik és nehezen egyeztethető össze azon nép gondolkozásával, mely istenét a világ teremtőjének tartáde tényleg a pogány népeknél is, asszyrok, phoeniciaiak, fel találjuk a teremtés tanát, azért mégis kizárólag nemzeti istenekben hittek.

Ámós előtt azonban a teremtés története telve van gyakorlati igazságokkal, mert szerinte a ki formálta a hegyeket és teremtette a szelet és kijelentette az embernek az ő szándékát; a ki a hajnalt sötétséggé változtatja és a ki jár a föld magaslatain (IV. 13.): arról nem lehet azt gondolni, hogy Izráelen kívül semmi más nem érdekelné és más céljai ne lennének. Ő hozta ugyan ki Izráelt Egyiptomból, de ugyancsak ő intézi a többi nemzetek sorsát (IX. 7.) és a történet minden eseménye Jáhvé akaratóból kifolyólag történik. Nem Assur, hanem Jáhvé teremtette az assyriai birodalmat; Jáhvé juttatta őt oly nagy hatalomra, hogy Izráel és a szomszédos népek fölé helyezhesse lerombolással fenyegető veszedelemnek. Ámós előtt tehát, nem az a kérdés, hogy mit művel Jáhvé, mint Izráel királya, az ő népeért Assziriával szemben, hanem az, hogy mit szándékozik a világ ura tenni ama rettenetes eszközzel, melyet teremtett? E kérdésre adandó felelet képezi Jáhvé titkát, a mit csak ő és prófétája tud. E titok felderítéséhez kulcsul szolgál Jáhvé igazságossága és nemcsak Izráelnek, hanem Damaskustól Filiszteaig elterülő népeknek vétkei. Könyvének első részében rendre megvizsgálja Ámós e népeket, de egyikben sem talál arra való okot, a miért elhárítsa róla Jáhvé a közelgő veszedelmet. Mindenik nép végzete egyenlő ünnepélyes formában van előadva eképpen: «három bűnéért és négyért, vagy a mi kifejezésünkkel, sokszoros bűneieért, nem fordítom azt vissza: (I. 3.) Az «azt» világos aposiopesis, mert a rettenetes asszyrok képe folyton szeme előtt van a prófétának.

Azon bűnök, melyekért Damaskus, Amon, Moáb és a többi népek elíteltettek, nem lehetnek a Jehova, mint Izráel nemzeti istene ellen elkövetett vétkek; miből az következik, hogy a pogány népek nem azért ítéltetnek el, mert nem tisztelik Izráel istenét, hanem azért mert áthágták az egyetemes erkölcsi törvényt. Damaskusnak és Amonnak bűne a gileádbeliekkel való embertelen bánásmód volt (I. 3.) a foeniciaiak és filiszteusok az ember-vadászással üzött rabszolga kereskedésért ítéltetnek el. E rabszolgacsapatoknak Gáza és Tyrus volt elárusító helyük: Tyrus vétkét súlyosbitja azon körülmény, hogy a foglyokat az Izráellel kötött régi szövetség dacára is szállítá (I. 9.) Edom vétke a kérlelhetlen és véres ellenségeskedés, melylyel testvére Judea iránt viseltetik. E vétkek nem azért büntetettek, mivel mindenik esetben Izráel szenvedett miattok, hanem azért, mert az egyetemesen kötelező erkölcsi törvény megszegésével vitettek véghez, világos ez abból, hogy Moáb olyan bűnért ítéltetik el, mely legkevésbé sem érdekli Izráelt, hanem megsérti a kegyeletes érzés legszentebb érzelmét az által, hogy megégették Edom királyának holttestét (II. 1.)

Midőn Ámós azt tanítja, hogy Jáhvé haragja nem azért sújtja a pogányokat, mert nem tisztelik őt, hanem azért, mivel áthágták a hűség, rokonság és emberszeretet egyetemes törvényét: ugyanakkor úgy gondolkozik és azt véli, hogy Izráelnek is e törvények szerint kell elítélni, dacára annak, hogy ők ismerik és tisztelik Jáhvét. Izráel bűnösei azt hiszik, hogy nekik különös biztonságul szolgál a Jáhvéhoz való nemzeti viszony azon tényben, hogy Jáhvé csak az ő szent helyeiken tiszteltetik. Egyáltalában nem, feleli Ámós, mert Jáhvé nem tesz különbséget köztetek és a Kus fiai, vagy az akkor ismert világrész legtávolabb lakói közt. Jáhvé a legfőbb bíró, ő hozzá kell fellebbezni az emberek igazságtalanságai miatt és őtet nem lehet megvesztegetni, vagy megingatni személyes befolyással (III. 2.), mert azt mondja Izráelnek: «Gyűlölöm és megvetem a ti ünnepeiteket és nem gyönyörködöm a ti gyűléseitekben. Mert ha áldoztok nekem égő áldozatokkal: a ti áldozataitokat nem veszem kedvesen és a ti kövéreiteknek hála áldozatát nem nézhetem. Távolítsd el én tőlem a te énekeid lármáját, mert a te lantjaidnak hangját nem hallgathatom; hanem, hömpölyögiön mint a folyam a jogosság és az igazság, mint a kiapadhatlan patak.» (V 21—24.)

(Vége köv.)

Tereh Gyula,
széki ref. segédlelkész.

Különfélék.

— **Énekeskönyvünk revíziója** ismételen napirendre tűzve, a mióta néhai Nagy Péter helyébe Fejes István lépett az elnöki funkciók teljesítésének helyére, élénk munkásság indult meg. A sok himnuszot teremtő poéta, és zsoldárt revideáló szellem termékeitől csak úgy hemzsegnének az egyházi lapok. Valamint hogy nem hiányzanak e tekintetben a kritikák, a tanácsok, a hangadó és irányt jelző cikkek. A mi lapunk nem elegendett e vitákba, valamint hogy tartózkodott a sovány lére felhígított, revideált zsoldárok közlésétől is. Mi szívesen látjuk a mozgalmat; örvideni fogunk a sikernek, ha bekövetkezik; de állhatatosan és csökönyösen meg vagyunk győződve arról, hogy kommisszionálisan lehet az agyagból csinálni csuprot, az ércből aranyborjut, de annak szárnyat adni, abba élő életet lehelni, képes nem lesz soha semmiféle kommisszio. Valami afféle kell ahhoz, a mit évszázadok forró szomjúsága és égbe szárnyaló vágya sürget és teremt meg. És há ez hiányzik, a mennyi kálvinista pap és kántor van Magyarországon, mind revideálhatja a zsoldárokat, még sem fogja utolérni, avagy csak nyomába is lépni Dávidnak de soha. Lehet, hogy tán e felfogásunk is konkurrált arra, hogy a «Prot. Egyh. és Isk. Lap» legközelebbi számában dr. Arisztofanes az énekgyűzre vonatkozólag így apostrofálja az Egyházkerületeket: «Tiszáninnen radikális, Tiszántúl konzervatív, Dunántúl táblabíró, Dunamellék modern, Erdély cirkumspektus. Dunamellék lelkesít és tanácsokat ad, Dunántúl rá sem hallgat, Tiszántúl fél a mozgalomtól, Tiszáninnen neki megy amugy kurucosan, Erdély csak azt várja, hogy kész legyen a munka, hogy ő aztán mást csinálhasson.» A többi Egyházkerületek hogyan fogadják e jellemzést, azt ők igazsáksák. Mi a magunk részéről azt tartjuk, hogy Arisztofanes ur kétségen kívül igen okos ember, odavetett jellemzése tán szelletes is; de teljességgel nem foglal magában igazságot és csak furfangosabb variációja annak a már untig elkopott, meddő témának, hogy Erdélynek speciálításai vannak. Sajnáljuk, hogy még ilyen okos és szelletes ember sem akarja belátni, hogy egy háromszázados fejlődést nem jó és nem is tanácsos oly könnyen levetni, mint a suba-gallért. Nem vagyunk mi cirkumspektusok, sem új énekeskönyvet csinálni nem fogunk; de ragaszkodunk már is módosított törvényeinkhez addig, míg azoknak létretételét minden rázkódás nélkül meg-

engedhetjük magunknak. A mi az új zsoldárt illeti, mi is kész szívvel fogadjuk; ezért ugyan nem lesz közöttünk kontroversia; bár abban a meggyőződésben élünk, hogy új zsoldár t á n lesz; lesz, ha erőszakolják; de hogy jobb nem lesz, mint a mostani, arról bizonyosságot fognak tenni unokáink és az egyházi irodalom-történet. Nem szép rimekből és tán simább nyelvből születik a himnusz, hanem vallásos buzgóságból, elő hitből, és ha az író fel tud olvadni isten szellemében. Vajjon, éppen a mai kor és éppen a mai nemzedék alkalmas-e megfelelni ez egyetlen, ez örök követelésnek? Kérdjük; de nem felelünk.

— **A Károlyi emlék-bizottság** elhatározta volt, hogy a múlt évben Göncön tartott háromszázados örömnepély emlékeit összefoglalja és könyv-alakban is kiadja. A könyv megjelent és tartalmazza az ott elmondott beszédek, a Károlyi-szobor, a visolyi templom képeit és a visolyi biblia egy faksimile-lapját, valamint az egész ünnepély keletkezésének történetét. Szerkesztette Radácsi György, sárospataki tanár. Ára 1 frt 25 kr, melyből a tiszta jövedelem a Károlyi-alapot illeti. A monografia értékével bíró könyvet annál inkább és annál szívesebben ajánljuk olvasóink pártfogó figyelmébe, mert a kegyeletes cél mellett, még hallgatók kezébe is egy oly könyvet adhatnak, mely erkölcsnemesítő és protestáns szellemben nevelő hatását el nem tévesztheti.

— **Egy tiszteletre méltó férfit haláláról** vetünk hírt. Vályi Károly m. kir. postamester, a m.-vásárhelyi ev. ref. egyház tiszteletbeli kebl gondnoka, a koronás arany-éremkereszt tulajdonosa, életének 82-ik évében, márc. 24-én meghalt. Fiai dr. Vályi Gábor és dr. Vályi Gyula, egyetemi tanárok és leánya Vályi Róza, néhai kir. tábla-bíró Dósa Miklós özvegye gyászolják a derék férfit, a szerető édes apát, a buzgó, egyházasan gondolkodó, vallásos igaz embert. Gyászukban részt vesz m.-vásárhelyi egyházunk és mindnyájan, kik őt nemes munkálkodásában tisztelni megtanultuk. Nyugodjék csendesen!

— **Emlékezetes Nagypéntek.** Dáné Karolina, özv. tiszt. Horváth Ádámné és leánya Berta, azon urasztalát, melyről b. e. férje huszonkét éven át osztogatta az urvacsorát, egy ezüst rojttal körített fekete posztó-takaróval borította be. Fogadja köszönetünket s bánata után megvigasztaltatását várja attól, ki e napon szenvedett, hogy dicsően feltámadjon. Gyalakután, márc. 20. 1891. Bogdán József, ref. pap.

— **Hálás köszönet.** Mező-Sályiban tkts. Illyés Albert ur háznál, Veres Sándor kir. erdősz ur és Illyés Olga k. a esküvője alkalmából, a nemes cselekedetekben soha el nem fáradó tkts. Gaál Péter ur indítványára, az ott jelen volt társaság tagjai 50 frt, azaz ötven forintot adtak össze a mező-bodoni ref. papi-lak-alap javára. A nemes cselekedet önmagában hordozza jutalmát, mindazáltal egyházam nevében is fogadják hálás köszönetemet. Március 21-ike fél lesz írva egyházam aranykönyvében. M.-Bodon, 1891. március 25. Nemes Árpád, ref. pap.

— **Nyilvános köszönet.** Özv. nagys. Macskási Pálné a bogártelki egyháznak egy 50 frt értékű aranyozott ezüst-tányért ajándékozott az urasztalára. Az egyház e becses ajándékért egyházgyűlésből kiküldött képviselői által mondott meleg köszönetet; mindazáltal, elmulaszthatlan kedves kötelességemnek ismerem, itt a nyilvánosság előtt tolmácsolni egyházam halálját és köszönetét a valóban értékes és meglepő adományért. Ő nagysága ajándéka egyházamnak becses kincse, nemcsak külső értékeért, hanem főleg azért, mert fényesen igazolja, hogy vannak ma is keblek, melyek az isten házáért tudnak érezni és áldozni. Özv. Macskási Pálné ő nagysága nemes jószívét, az ur háza iránti szerelmét hosszas időn át, a késő unokák előtt is hirdetni fogja amaz ajándék. buzditva, lelkesítve másokat is. Hogy ne? Hisz, a buzditás és lelkesítés magva már is termő talajra talált bogártelki f. bíró Kovács János keblében, ki egy urasztali pohárra 7 frt 10 krt adott, s birom ígérte, hogy adományát növelni fogja. Részemről ez a köszönet. Csekély jutalom ahhoz képest, mit az öntudat megnyugvása nyújt. Bogártelke, márc. 29. 1891. Bíró András, daróc-bogártelki ev. ref. lelkész.

— **Hálás köszönet.** Tks. Jakab Árpád, vadasdi birtokos és erzsébetvárosi kir. törvényszéki jegyző, a mult télen pár hó napot itthon töltvén, egy népes eklézsiái gyűlésben úgy felbuzdította a jelenvoltakat egy könyvtár és olvasókör használatára, hogy többen felajánlották hozzájárulásukat. Ekkor a kész aláírási ívet elővevén, az aláírást 5 frt és 2 véka gabonával megkezdte, mit alólrít követett 2 frt és 1 véka gabonával. A példát mások is követték. Így aztán ígért Németi Gergely 10 krt, Molnár Mihály 3 évig 10 — 10 kupa gabonát, Gyórfi Sigmund 30 krt és 10 kupa gabonát, Kovács József 50 krt, Bokor Lajos 30 krt és 6 kupa gabonát, Kovács János tanító ur 2 frt 50 krt, Kutasi Sándor 30 krt, Bodoni Sándor 20 krt és 8 kupa gabonát, Garda Sándor 10 krt, Garda János 20 krt, Némethi József 1 frt, Csizmadai Péter 50 krt, Gyórfi Sándor 30 krt, szt.-gerlicei körjegyző, tks. Gazda Gábor ur 1 frt, Simon Péter 20 krt, Madaras György 10 krt, Kutasi Péter 10 krt, Molnár Péter 10 krt, Némethi István egy könyvet, összesen 14 frt 80 kr pénz, 4 véka és 14 kupa gabona, mit később meg is adtak. Az aláírási ívet pedig tks. J. A. ur elküldötte

a testvére, tks. Jakab Ödön, dévai tanár urhoz, ki azonnal 65 drb. olvasni valót küldött és ezzel meg volt alapítva a könyvtár és olvasókör. Tks. J. A. ur az aláírási ívet Erzsébetvárosra is elküldetvén, a gyűjtést folytatta. Fáradságát remény feletti siker koszoruzta. Mert törvényszéki elnök, ngos Nagy Lajos, Némethi Mihály, Lengyel Lajos, Hajdu László, Derzi János, Renner Gábor, Szabó Gábor, Deák Gyula, Kovácsics Ágoston, Vittich Károly, Isszekutz Viktor, Májai Géza, Butak István, br. Apor Árpád, Teil István, gr. Lázár Árpád, Végh Farkas, Gorové Lajos, Biró János, Tatár Zakariás, Jenei Károly Mester Ferenc urak 1—1 frtot; egy játszótársaság 5 frtot, László Dávid és Csiky József urak 2—2 frtot, Zöld Gábor, Nedelka István, Széll Gyula, Puskariu Zakariás, Szenkovics Dénes urak 50—50 krt; összesen: 33 frt 50 krt adományoztak, mit tks. Jakab Árpád ur el is küldött hozzánk, és még ezen kívül 50 drb. olvasókönyvet is. És itt minden adakozónak, de különösen az erzsébetvárosi uraknak meleg köszönetet mondok. Vadasd, 1891. márc. 15. Simon Elek, ev. ref. pap.

HIVATALOS RÉSZ

349—1891.

PÁLYÁZAT.

A kolozsvári egyházmegyében fekvő kolozsvári elsőosztályu egyházban ürességben levő 4-ik papi állomás betöltésére ezennel pályázat nyitattik.

Kötelességei: a rendes isteniszteletek végzésén kívül, hetenkint nyolc órai vallás-tanítás a különféle helyi iskolákban.

Javadalom: a) 1000 frt évi fizetés, évnegyedenként való előleges részletekben, azon megjegyzéssel, hogy a jövő októberben lejárandó kegyév hátralevő idejéig csak felét élvezi; b) a papiszolgálatokért egyházkebl tanácsban meghatározott stola-díjjak; c) egy szénafűnek 40—50 frtra menő haszon-élvezete; d) tisztességes lakás, kerttel.

A pályázati folyamodások folyó évi ápril 25-ig esperes nagytiszt. Szász Gerő aához küldendők, Kolozsvárra.

Az erdélyi ref. püspöki hivataltól.

Kolozsvártt, 1891. márc. 31.

Szász Domokos,
erd. ref. püspök.

292—189.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett kismődi egyházközség énekvezér-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakás és egyházközségi becslés szerint, 188 frt 42 kr. értékű termény és kánonika-porción haszon-élvezete.

Pályázati határnap ápr. 20. Folyamodványok nt. Menyhárt András esperes aához intézendők, Kecsetbe, u. p. Székely-Udvarhely.

Az erdélyi ref. püspöki hivataltól.

Kolozsvártt, 1891. márc. 25.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

316—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a sepsii egyházmegyébe kebelezett köröspataki leány-egyházközség lévita-tanítói állomására ezennel harmadszor nyitattik pályázat.

Javadalom: tisztességes lakás 209 frt 93 kr egyházközségi becslés szerint, melyből 80 frt államsegély, készpénz.

Pályázati határnap ápril 20. Folyamodványok nt. Csizsér Gábor esperes aához intézendők, Egerpatakra, u. p. N.-Borosnyó.

Az erdélyi ref. püspöki hivataltól.

Kolozsvártt, 1891. márc. 25.

Szász Domokos,
erd. ref. püspök.

319—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezett nagyfűlpei egyházközség II-od osztályu papi állomására, a nyugalmazott pap életében félfizetéssel és lakással, ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: kerttel és melléképületekkel ellátott tisztességes lakás és egyházközségi 668 frt 42²/₃ krban megállapított fizetésnek fele. E fizetés áll: 15 hold kánonika porción, 49 frt 84 kr értékben; dézma-kárpótlás 310 frt, munkatétek értéke 49 frt 87 kr, kepe 258 frt 71²/₃ kr.

Pályázati határnap ápril 25. Folyamodványok nt. Lénárt József esperes aához intézendők, Magyaróza, u. p. Disznajó.

Az erdélyi ref. püspöki hivataltól, Kolozsvártt, 1891. március 25-én.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

330—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a nagy-enyedi egyházmegyébe kebelezett istvánházi egyházközség énekvezér-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: veteményes kerttel ellátott tisztességes lakás, és egyházközségi becslés szerint, 171 frt, melyet még 2 holdnyi föld haszonélvezetével fognak emelni.

Pályázati határnap ápr. 20. Folyamodványok nt. Hegedüs Lajos esperes aához intézendők, Gerendre.

Az erdélyi ref. püspöki hivataltól.

Kolozsvártt, 1891. március 27.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

336—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett alsósiménfalvi egyházközség IV-ed osztályu papi állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakás és egyházközségi becslés szerint, 292 frt 68 kr., melyből 120 frt államsegély, 13 frt 34 kr kegyadományi kamat, a többi kepe és 9 hold 1139 □ öl kánonika porción haszon-élvezete.

A megválasztandó köteles első évi fizetése felének 75%-át a gyámintézet javára, s az azutáni évi díjakat rendszeresen fizetni.

Pályázati határnap ápr. 25. Folyamodványok nt. Menyhárt András, esperes aához intézendők, Kecsetbe, u. p. Székely-Udvarhely.

Az erdélyi ref. püspöki hivataltól, Kolozsvártt, 1891. március 27.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXI. Évfolyam.

Kolozsvárt, 1891. Április 9.

15. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bármintue
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A papválasztásról.

(Vége.)

Legyenek osztályozva az egyház-
községek, s miután a korlátlan szabad verseny
az önbírálat hiánya miatt türhetetlen csődületet
okozna: legyen korlát. De a sorompó úgy
legyen fölállítva, hogy a ki üti a mértéket,
egyformán szabad bemenetel legyen.
Ne válogasson abból senki, se hármat, se hatot,
vagy nyolcat, semennyit; azokból szabad választása
legyen a gyülekezetnek, ha az ő emberségéből,
vagy ősei alapítványaiából tartatik fenn az
egyház; ha nem, akkor ha netalán valamely köz-
alapból tartatik fenn a papi állomás, az Igazg.
Tanács meghallgatásával, a püspök
ruháztassék fel a kinevezési joggal.

De a kandidáció, ez az átkos szülöttje a
reakciónak merőben töröltessék, a mely, hosszú
tapasztalatból szólok, midőn a leglelkiismeretesebb
hatalmi visszaélésre ad alkalmat, egyszersmind a
rá rendesen következő, vagy vele együtt járó
vesztegetésnek kapuját, az itatásnak zsilipjét nyitja
fel. Bámulatos is volt ennek az újabb időben történt
anakronikus születése. Hisz, ez ellen, midőn
a polgári reakció teréről az egyháziba is behozni,
némelyek megkísérteni akarták 1848. előtt, apáink
tizedeken keresztül sikerrel küzdöttek az egyház-
megyékben, úgy, hogy csak is a központban, s
mondhatom, s be is bizonyíthatom, személyi ér-
dekből állították meg a kandidációt a generalis
notáriusok (s így szukcessziónál fogva a leendő
püspökök) választásánál, de egyebütt e helytelen
institúció sehol se vergődhetett zöld ágra. S bá-
mulatos, az urnak 1876-ik évében s éppen Nagy-
Enyeden még is megszületett, hogy romboljon a
legmorálisabb aktusnál, a papválasztásnál. Hogy
eshetett ez? Hát, elmondom. Az 1876-ik évben
N.-Enyeden tartott egyházkerületi közgyűlésen a
már négy év óta vajudó papválasztási szabályok, a

7-es bizottság megállapodása szerint előterjesztet-
vén, általában és részleteiben igen kevés vita
után elfogadtattak. Csupán a X-ik fejezet (a ki-
jelölő bizottság) idézett elő hosszas vitát. A szó-
nokok nagy többsége elvetendőnek véleményezte
az egész fejezetet; azonban, minthogy ehez mind
a 7-es bizottság előadója, (Sz. B.) mind elnöke (b.
e. N. P.) (horrendum dictu!) egyesített erővel ra-
gaszkodtak, folyt a vita s már unalmassá is vál-
ván, az ellenzők nagy többsége egy kis szivarszóra
kivonult a vármegye (a gyűlés helye) udvarára.
A vita azonban folyt tovább s néhai Magyarosi
Ferenc esperes barátunk, (a ki egyébiránt nem
is szokott szónokolni,) azon fogas megjegyzésével
hogy: «ha az e. ker. közgyűlésen is csak előleges
kijelölés után választatnak a gondnokok és taná-
rok: annyival inkább úgy kell lenni a választás-
nak egy hasonlíthatlanul kevesebb miveltséggel
bíró egyházközségben» s néhai püspökünk erre
tett azon megjegyzésével, hogy «szóló igazán a
szeg fejére ütött», eldőlt a vitás kérdés s az el-
nök enunciált, az udvaron fumigáló ellenzék, s
mondhatni, a nagy többség bámulatára.

Igy született meg a kandidáció, a mely ellen
évtizedekig küzdött az erdélyi egyházkerület libe-
rális része. És ezt, bámulatos! átvette az anya-
hon is. S ma már a gondnokok, tanárok, lelké-
szek, megyebírák, (ehközségi számadó gondnokok)
választásánál divik a 3-as kijelölés, a lelkészvá-
lasztásnál 3, 6, 8 jelöltetik. Hogy a lelkészválasz-
tásoknál minő eredményeket szült, tudja az egész
egyetemes reform. egyház tapasztalásból. S vajjon
szükséges-e, hasznos-e az egyh.-megyei s egyház-
községi gondnokok s a tanárok választásánál?
Én legalább se mint e. ker. képviselő, se mint
egyházmegyei hivatalnok és pap nem tapasztal-
tam semmi hasznát. Vagy ha éppen olyan szük-
séges és hasznos volna, miért nem alkalmazzuk
ezt a püspök, az egyházker. főgondnokok, a gen.
notárius, a gen. direktor, esperesek, főjegyzők,

igazg. tanácsosok sat. választásánál? Azért, mert szükségtelen, s mint a polgári reakció találmánya elvetendő. Szerény véleményem szerint, a kijelölés intézménye az egyházi térről merőben kiküszöbölendő!

Legyenek csak osztályozva az egyházak; legyen szigorúan és igazságosan megállított a minősültségi fokozat (kválifikáció), semmi szükség, hogy a kandidálók érdeketortáján, vagy személyes rokon- vagy ellenszenv által forgatott rostáján is átmenjenek a pályázók.

Eltörlendőnek vélem a pályázók próba-szónoklatát; mert ez sok és kárbament költséggel terheli a pályázók $\frac{9}{10}$ -ed részét, aztán, ha éppen nem is kompromittálja, de kedvetleníti őket, gyűlöletes versengésre ad alkalmat, s az egyházzal bírókat igen gyakran unalmas, vagy éppen feszült viszonyba hozhatja hallgatóikkal.

Igen, de, mondják ennek pártolói, hát hogyan ismerje meg az egyházközség leendő papját, ha meg nem jelenik köztük, s be nem mutatja magát próba-szónoklatával? Hát, a Királyhágón túl, annyi időközön keresztül hogy ismerték meg? Avagy szükség-e, hogy valaki szőke, vagy barna legyen arra, hogy jó pap legyen? A szellemi fokozatos, tudományos nívaut feltüntető minősültségi okmányokból megláthatja az e.-község, hogy ki micsoda, ha főleg bizonyítványai nemcsak theoretikai, hanem a gyakorlati szónoklat terén szerzett képességről is tanuskodnak, a melyről szintén osztályzattal kellene kijönni a theol. akadémiáról a papjelöltnek, vagy kellő bizonyítvánnyal kellene bírni a segédlelkésznek.

Hátra van még, hogy a kválifikáció megállítást eszközölő közegről szóljak. Én ezt a teljesen illetékes püspökre, mint elnökre és (annak idejében, midőn egy helytt fog lenni vele) a theologiai dekátra s két igazg. tanácsosra, addig pedig a kolozsvári esperesre s még két igazg. tanácsosra biznám, a kik mindenestre legtávolabb és legmagasabban állanak a személyes érdekek szférájától. Mert, ne higgye senki, hogy e tekintetben hiba ne történnék a vidéken. Ezen véleményből önként következik, hogy tehát a pályázók a főtiszteletű püspök urhoz adnák be folyamodásukat, oda, a ki ki is hirdette, s ez természetes is. A püspök küldené le az esperesi hivatal útján a minősített pályázók névsorát az üres egyházba, a melynek adatnék egy vagy két hónapi idő a választás napjának kitűzéséig. Ez alatt módját találhatja a pályázókat megismerni az egy-

ház s vagy egyenesen meghívni, vagy választani, jog adatván erre az egyháznak.

Mindezek után, a következő pontok alatt foglalom össze igénytelen véleményemet:

1. Az egyházközségek osztályoztassanak négy osztályra. 1-ső osztály 1000 forinton felül, 2-ik osztály 1000 frtig, 3-ik osztály 800 frtig, 4-ik osztály 500 frtig; ezen alul csak rendkívüli esetben engednék papot.

A lelkési minőség legyen szintén négy fokozatu, melynek mérve nem csak a papi szigorlattól, hanem irodalmi érdem, vagy kitünő s bizonyos ideig tartó szolgálattól is függjön. De, a fokozati elsőségre ne legyen a külföldön eltöltött egy vagy két semester az eddigi nagy befolyással, mivel az az egy-két semester alig több a szellemre, mint egy-két zsemlye és pohár sör a testre nézve. Ellenben, a hazai egyetemeken jó indekszzel töltött év a minősültségre szintén előnnyel birjon. A segédlelkési gyakorlat pedig csak fél arányban számíttassék be.

3. A kijelölő bizottság eltörültetvén, csak minősültségi bíráló bizottság állíttassék, s ez álljon a püspökből mint elnökből, s míg a központi theologiai akadémia létesíttetnék, a kolozsvári egyházmegye espereséből és két igazgató-tanácsosból, mint tagokból.

4. A próba-szónoklat teljesen eltörlendő. Kit-kit ajánljon jó hirneve, bizonyítványa, hogy ne láttassanak az isten szolgálai kolduskint helyről-helyre vándorolni és kunyorálni. Ha az egyház személyesen nem ismerné a pályázókat, találja módját megismerni, meghallgatni.

5. A választó jog, legyen az in natura, vagy pénzfizetés, szintén szabatosan meg legyen határozva. E célból legyen megállítva egy egész szavazat pénzüsszegebeli mennyisége, s azon felül, vagy lefelé a szavazatnak száma, vagy hányada.

6. Itatás, vesztegetés esetén nemcsak a pályázó, a kinek érdekében (tudtával, vagy nem tudtával) történt, büntetessék a választhatóság-ból való kirekesztéssel, hanem a tilos eszközt használó kortes, vagy egyesek, sőt az egész egyház, ha a többség használta a tilos eszközt, elveszti választási jogát, s ez esetben a püspök nevezi ki a papot a pályázók közül.

7. A választást intéző elnök (esperes, vagy helyettese), ha figyelmetlensége, vagy mulasztása miatt történt itatás, vagy vesztegetés: első esetben a legkomolyabb felelősségre vonandó, ismételt esetben hivatalától felfüggesztendő.

Ezekből állanának, nézetem szerint, a papválasztási törvény főbb körvonalai, melyeknek keretén belül minél kevesebb paragrafusban kellene az eljárás módozatait körül írni.

Midőn a fönnebbieken látható véleményem már formulázva vala, leheték szerencsés baráti kézből megkapni a konventi albizottság e tárgyú javaslatát. Mély tisztelettel hajlok meg a bizottság világos fejű és tapasztalatdús tagjai előtt. Munkálatukban az egyetemes anyaszentegyház legfőbb érdeke, annak ékessége és tisztasága megőrzésének ohajtása domborul ki minden sorból. De, mert midőn alapul vett két fő elve: a szabad választás és a szükséges korlátozás érdekében oly sok esetlegességekre vonatkozó szabályokat állít fel, azok által talán még sokkal bonyolultabbakká lennének a lelkészválasztások. Pedig a cél az ellenkező lenne.

Nagy Sándor.

Templomi éneklés-ügyünk.

Ujabb időben egyre gyakrabban lehet hallani a panaszt, hogy templomi éneklés-ügyünk napról-napra hanyatlal. Vannak, a kik e hanyatlást a kántorok, illetve kántor-tanítók indolenciájának tulajdonítják. (Lásd «Prot Közlöny» 9. sz. vezércikk). Pedig hát, ez nem egészen igazságos állítás. Mert bár tagadhatatlan, hogy templomi éneklés-ügyünk, a régihez viszonyítva, hanyatlást mutat; hogy a boldog régiék sokkal több zsolnárt tanultak meg, sőt voltak, kik mind a százötven zsolnárt és az összes dicséreteket el tudták énekelni: de a mint az az örvedetes eredmény nem volt egyedül csak a régi kántorok kiváló buzgalmánának köszönhető, úgy a mai hanyatlást sem lehet egészen a mai kántorok hanyagságának tulajdonítani.

Miért tudtak a régiék olyan sok zsolnárt megtanulni? Mert régen a népiskolának kiváló figyelemben részesített tárgya alig volt négy-öt, nevezetesen: olvasás, írás, számolás, vallás és zsolnárt. A legtöbb iskolában egyebet nem is tanítottak. Ezek között is mindenek felett első helyet foglalta el a vallás és zsolnárt. E két tárgy volt a tanítás központja. A többire oly kevés gondot fordítottak, hogy például a leány-gyermekeket írni nem is tanították, a számtanból pedig a négy species volt a netovább. A milyen kevés anyagot öleltek fel a reál-tárgyakból, épp oly kevés időt fordítottak azokra. A fenmaradó temérdek időt mind a zsolnárt- és vallás-tanításra szentelték.

Hogy állunk ma? Ugy, hogy a zsolnároknak a legjobb akarattal sem tudunk hetenkint két óránál többet szánni. De még ennyit is ugyan honnan, mikor a zsolnárt és vallás-órákon kívül, 36 óra tartására vagyunk kötelezve? Ebből a 36 órából pedig semmit sem engedhetünk, ha akár a miniszteri, akár az egyházkerületi tanterv és utasítás ellen vétetni nem akarunk. Ezek az utasítások nem elégszenek meg a négy speciessel, követelik a közönséges és tizedes törtekkel való műveleteket, egy-

szerű és összetett hármasszabályt s az ezekhez hasonló praktikus számolási módokat, mértant stb. Hát, ennek a kántorok az okai? Azt hiszem, sem a kántorok, sem a papok, sem a törvényhozás, hanem a haladó kor.

Látni való tehát, hogy régen azért tudtak sok zsolnárt tanulni, mert volt rá sok idő; és ma azért nem lehet sokat tanítani, mert nincs rá idő. Pedig a ki énektanítással foglalkozott, az tapasztalhatta, hogy egyetlen ének megtanítása és tökéletes begyakorlása aránylag igen sok időt vesz igénybe. A régiéknek meg volt ez az igen sok idejük; azonkívül ők, legalább a téli hónapokban, 15—16 éves korukig látogatták az iskolát.

Hogy a 14—15 éves gyermek sokkal könnyebben megtanulja a zsolnárt, mint a 7—8, vagy akár a tiz éves, az nem szorul bizonyítgatásra. De meg a tiz éves kor előtt nem is igen taníthatunk zsolnárt. Hiszen, a tapasztalat azt bizonyítja, hogy a 7—10 éves gyermekeknek a hangterjedelme csak ritka esetben haladja meg az egy oktávát. Hány olyan énekünk van, a melynek dallama az egy oktáván belül maradna? A gyermeket tehát okosan és módszeresen tiz éves kora előtt nem foghatjuk zsolnárt-tanulásra. Természetesen, ekkor is csak azokat taníthatjuk, a melyeknek dallama a gyermekek hangterjedelmén belül marad; ha nem akarjuk, hogy «a kecskebőr-fuvó által zugatott muzsika hangjai közé gyermekrikoltozások» vegyüljenek; s ha nem akarjuk a szép reményekre jogosító kellemes gyermeki hangokat «marhabőség»-szerűvé miveln.

Nem volna okos dolog továbbá az sem, hogy az énekek szövegét minden értelmezés nélkül bemagoltassuk. A tiz éves kor előtt pedig még sokkal kevesebb szellemi készlettel rendelkeznek a gyermekek, hogysem a zsolnárokban és dicséreteken egyiránt és nem ritkán előforduló igen szép és mély, költői kifejezéseket a legügyesebb értelmezés után is felfogni képesek volnának. Ezek szerint zsolnárt csak a 10, 11 és 12 éves korban, tehát három évfolyam alatt taníthatunk. Most már a nyolc hónapi szorgalmi időből letudva a szokásos szüneteket, s egyéb akadályozó körülményeket, egy évfolyam alatt 30—32 óránál többet nem képes zsolnárt-tanításra kiszorítani a legjobb akarat sem. A ki zsolnárt-ének tanításával foglalkozott, az tapasztalhatta, hogy egyetlen közepes nehézségűnek a tökéletes betanítása (értem az önálló reprodukálás képességeig való begyakorlást) 4—5 órát igényel. E szerint, egy évfolyam alatt nyolc, vagy talán tiz önálló dallamot lelkiismeretes igyekezettel be lehet tanítani. Es miért nem vagyunk akárhányszor ennyire sem képesek? Mert ősszel, míg a hó le nem esik, s tavasszal, gyepzöldülés után, éppen azok a gyermekek nem látogatják az iskolát, a kiknek zsolnárt kellene tanulni; a 10—12 évesek. Okai-e ennek a kántorok? Azt hiszem, nem. Hogy lehetnek egyesek hanyagok, kik a három évfolyam alatt 4—5 éneket tanítanak be úgy, a hogy, azt is csak azért, hogy a vizsgálaton legyen mit elénekelteni, megengedem; de egyesek hanyagságaért egész testületet elítélni, sőt még a mostoha körülményeket is a testületnek tudni be hibául, azt hiszem, hogy legalább is nem igazságos dolog.

Hátra volna még az, hogy a mit a mindennapi iskolában el nem végezhetünk, végezzük el az ismétlő is-

kolában. Igaz, csakhogy az ismétlő iskola nagy részben még ma is csak kegyes óhajtás s a jelen szervezetében az is fog maradni

Mindezek után, azt mondhatja valaki, hogy ha van a tanítóban egy kis igyekezet, ha hivatása iránt tud egy kicsit lelkesedni, segítsen a bajon a vasárnapi iskolázással. Ugyan kérem, ne irigyeljék a szegény tanítótul azt a kis jó levegőt, a mit vasárnap szívat, hiszen neki más napokon úgy sincs módjában.

És végül, templomi éneklés-ügyünk hanyatlásának van még egy más lényeges oka is. Az a megfoghatatlan rendetlenség, a mivel a zsoltár-éneklést tanítjuk. Nincs egy szakszerűleg megállapított tanterv, a mely meghatározná az egyes évfolyamok tananyagát, es annak a rendelkezésre álló időhez mért kvantumát. Mindenki maga csinál magának tantervet, s tanít úgy és annyit, a mint és a mennyit tud, vagy neki tetszik.

Ezek volnának, nézetem szerint, a hanyatlás okai. Ezekben az a bizonyos pecsétes levél csak úgy segíthet, ha az intéző körök rajta lesznek, hogy a már régen tervbe vett s az «érdemes kántori rend» által bizonyára óhajtva várt új énekes könyv minél előbb elkészüljön. Abban ugyanis remélhetőleg negyven önálló dallamnál több nem fog lenni, a mennyiben többre nincs is szükség. Ekkora számban a régi kedvelt dallamai is megférnek s az újabb igényeknek is elég lehet téve. Ennyi önálló dallamot a rendelkezésre álló csekély idő alatt, az ismétlő iskola lehető segítségét is igénybe véve, be lehet tanítani, ha az szakszerűen («könnyebbről nehezebbre» pedagógiai elv szerint) három évfolyamra beosztatik s ha a hangjegyszerinti ének-tanítás kötelezővé tétetik. Hangjegy után, ugyanis, könnyebben, helyesebben és maradandóbban lehet éneket tanítani, mint hallás után. Ezt bizonyítani ma már nem szükséges. Igaz, hogy a hangjegytanítás is időt kíván, de az arra fordított időt az ének tanításánál kamatostul megnyerjük. Sokan idegenkednek a hangjegy-tanítástól, pedig az korántsem valami ördögi mesterség. Ha a gyermek az első évfolyam alatt a beszédhangok jegyeit (a betűket) meg tudja tanulni, miért ne tanulhatná meg a második évfolyamban az énekhangok jegyeit is, annyival inkább, mert azok, szorosán véve, csak heten vannak; de, akárhogy véve sincsenek többben, mint a beszédhangok. A hangjegyek tanításával kapcsolatosan a második és harmadik évfolyamban egyiránt lehet gyakoroltatni a hangközöket; ez által a gyermekek hangterjedelme növekszik, hallásuk tisztul s így a negyedik évfolyamban nyugodtan foghatunk a zsoltárdallamok tulajdonképpeni betanításához.

Ennyi az, a mit a kellemetlenül érintett kántori testület védelmére jogosnak, hanyatló templomi éneklés-ügyünk emelésére szükségesnek tartottam elmondani.

Nemes Sándor,
pacali reform. kántor.

Egyetemes konvent.

— Első nap, ápr. 7. —

A konvent nagy ünnepélyességgel nyílt meg a budapesti ev. ref. főgimnázium dísztermében. A díszes nagyterem zöld asztalánál báró Vay Miklós koronaőr, fő-

rendiházi elnök és Kun Bertalan egyházi elnökön kívül Szász Károly, Papp Gábor, Szász Domokos püspökök, Kiss Áron püspök-helyettes, Vályi János, Tisza Kálmán, báró Bánffy Dezső főgondnokok, Szilágyi Dezső miniszter, Kerkápoly Károly, Ballagi Mór, Beöthy Zsigmond, gr. Degenfeld József, György Endre, Mocsáry Lajos, Lükő Géza, Véghely Dezső, Kolozsvári Sándor, Szilágyi Áron, Ritoók Zsigmond, Szabó János, Vályi Lajos, Fejes István, Szeremley József, Sipos Pál, Kovács Albert, Szász Gerő, Nagy László, Mitrovics Gyula, Kovács Ödön, Széll Kálmán foglaltak helyet.

Az ülés megnyitása előtt Kun Bertalan püspök, egyházi elnök rövid imát mond, melyben az isten áldását kéri a tanácskozáshoz és a konvent tagjaira.

Ezután br. Vay Miklós elnök megnyitja a konventet. Beszédében felemlíti, hogy élete nyolcvannyolcadik évének utolsó napjait éli s tapasztalja, hogy a lefolyt év a ref. egyház életére is fontos eseményeket jelez, melyek azt mutatják, hogy milyen más időket élünk most, mint akkor, mikor ő működését egyházi téren megkezdte. Ő részt vett az 1843—44 évi országgyűlés választási kérdéseinek tárgyalásában s összehasonlítván azt az időt az elmúlt évvel, konstatálja, hogy milyen nagy a különbség a modort, a felfogást és szellemet illetőleg, melyek e két országgyűlés tárgyalásait jellemezték. Ismeretes, hogy legközelebb az elkeresztelések tárgyában merültek fel a vallásügyi kérdések, és a tárgyalások egész folyama reá, mint öreg emberre azt a benyomást tette, hogy nagy a felvilágosodás hatalma és ereje; a szabad gondolkodás és lelkiismereti szabadság mindinkább terjed, tért foglal és követel hazai kulturánkban is.

De arról is meggyőzték a tárgyalások, hogy a protestántizmusnak erős kötelessége és elengedhetetlen föladata fenn lobogtatni zászlaját, megmutatni, hogy éppen nem hivatása a pusztá negáció terén való szereplés, mint azt néhol hangoztatják, hanem élethatalmat és erőt képvisel a józan felvilágosodás s igazi keresztyénség és lelkiismereti szabadság szent jogainak biztosítása érdekében.

Ezután az év eseményeiről tesz jelentést. A Protestáns Irodalmi Társaság működését említi föl első sorban, majd a Károlyi Gáspár-émlék felállításáról szól s kiemeli, hogy e megható ünnep bizonyítéka annak, hogy milyen hálás a protestáns közönség az iránt a férfit iránt, a ki a szent írást édes hazai nyelvünkre először átültette. Örömmel emlékszik meg az engedélyezett sorsjegykölcsönről, s meleg köszönetet szavaz érte Tisza Kálmánnak és Wekerle miniszternek. Az egyházi belügyek ismertetése után áttér a jelen konvent napirendjének ismertetésére, melyből kiemeli azt, hogy a közoktatásügyi miniszter a lelkészi és tanítói állások egyesítését általánosságban nem engedi meg.

Végül megemlékezik a testvér ágostai egyház püspök-halottairól, s kegyeletes szavakat szentel emléküknél, de viszont örömmel üdvözli az új püspököket. Ezután még egyszer üdvözli a konventet, s a tanácskozásokat megnyitja. (Zajos éljenzés.)

Szász Károly püspök indítványozza, hogy az elnöklő főgondnok beszédét egész terjedelmében a konvent jegyzőkönyvébe iktassák. Kéri a mindenhatót, hogy a

főgondnok életét és egészségét sokáig tartsa meg, hogy ép szívvvel és lélekkel szentelhesse működését egyházának és sokáig vezérelje még az egyházat azzal az erővel, mellyel eddig tette. (Éljenzés.)

Ezután a tagokat igazolta a konvent, s felolvasták gr. Tisza Lajos levelét, a ki a képviselőház közigazgatási bizottságában való elfoglaltsága miatt a konvent gyűlésein nem jelenhet meg, de a bizottsági tárgyalásokon annál élénkebb részt kíván venni. A tárgysorozat megállapítottán, kitűzik a közigazgatási, közjogi és iskolai, valamint a pénzügyi bizottságok tanácskozásainak idejét.

Majd a jelentéseket és előterjesztéseket vették tárgyalás alá s azokat a konvent néhány rövid felszólalás után tudomásul vette. Bemutatták a francia református egyház ötödik zsinatára szóló meghívót és az elnökségnek arra adott válaszát. A presbiteri rendszert követő egyházak szövetsége meghívja az egyetemes egyházat jövő évi nagygyűlésére s egyúttal átküldi a jelentést a szövetség működéséről. Az észak-amerikai Egyesült-Államok presbiteri egyháza egy bizottságot küldött ki az egységes hitvallás előkészítése céljából. Ez a bizottság a magyarországi egyháznak is megküldötte felhívását.

Mind a három meghívóra nézve csak a jövő évi konventen fognak határozni, minthogy az említett gyűlések csak 1892-ben lesznek. Ezután a miniszteri leiratókat mutatják be az államsegélyben részesített iskolákról s ezek között a váci siketnéma intézet reform. hitoktatójának, a zilahi, szászvárosi, sepsi-szentgyörgyi és csurgói főgimnáziumoknak adott államsegélyekről.

A szuplikáció kérdésében már az elmúlt évi konvent is nyilatkozott, de még az egyházkerületek véleményes jelentéseit kérték be. A jelentések annyira eltérők, hogy a konvent elhatározta, hogy ezt a kérdést eldöntés céljából a zsinat tárgyai közé veszi fel.

A közalapi végrehajtó-bizottság jegyzőkönyvét és jelentéseit mutatták be ezután, majd tárgyalás alá vették ennek tervezetét a segélyek kiosztása iránt.

(Folyt. köv.)

A „Magyar Protestáns Irodalmi Társaság” közgyűlése.

Ugy látszik, mintha irodalmi társaságunk gyűlései iránt lankadóban volna az érdeklődés. Különösen a vidéki tagok közül a református konvent tagjain kívül alig jelent meg a folyó évi ápril 6-án tartott gyűlésen egynehány. Nem is csoda. A budapesti időzés sokba kerül s nagyon kevesen éreznek hajlandóságot arra, hogy a fővárosnak már jól ismert egyéniségeivel való viszont találkozás kedvéért egy csomó pénzen tudjanak. Mennyivel másképpen volna, ha vándorgyűléseket rendezne a társaság. Ha az idén Debrecenben, jövőre Kolozsvárra, azután Miskolcon, majd Kecskeméten, később Pápán és Sárospatakon volna színhelye a gyűlésezésnek: bizonyára nemcsak az az ötven-hatvan tag lelkesülne az elnök szép megnyitó-beszédén, s a titkár hatásos jelentésén, kiknek a jelen alkalommal szerencsés alkalmuk volt azokat végig hallgatni.

A közgyűlést d. u. pontban öt órakor nyitotta meg Szász Károly elnök. Sajnálattal jelenté, hogy sem a nagyér-

demü id. br. Vay Miklós tiszteletbeli elnök, sem a még székét el sem foglalt alelnök br. Radvánszky Béla nem jöhettek el a gyűlésre. Azután szívélyesen üdvözlé a megjelenteket, kiknek soraiban ott láttuk a többi közt Szász Domokos, Kun Bertalan, Pap Gábor püspököket, Szász Gerő, Szilády Áron, Mitrovics Gyula, Tóth Sámuel, Vályi Lajos, Gyurácz Ferenc egyházkerületi főjegyzőket, Szabó János, Kiss Áron, Lukács Ödön, Nagy László, Bachát Dániel, Szeremley József espereseket, Csiky Lajos, Csiky Kálmán, Révész Kálmán, Petri Elek, Szóts Farkas, dr. Szabó Aladár, dr. Bartha Béla, Antal Géza, H. Kiss Kálmán, dr. Kiss Áron tanárokat, Beöthy Zsigmondot, gr. Tisza Lajost, Zsilinszky Mihályt, Hegedüs Sándort, Fabiny Teofilt, br. Podmanicky Gézát, dr. Kolozsvári Sándort, Szilassy Aladárt, Bernáth Elemért, Mocsáry Lajost, Lükő Gézát, Vályi Jánost, György Endrét, Perlaky Eleket, Gicey Samut stb.

Szász Károly püspök elnöki megnyitó-beszéde főleg a mult tényeiből a jövőre nézve elvonható tanulságokat fejtegeté. A társaság eddigi életének egyes jelenségei alkalmat adtak neki arra, hogy előadja eszméit a legközelebbi teendőkre vonatkozólag. Említést tett a taggyűjtés sikeresebbé tételének szükségességéről, valamint arról, hogy a jelenlegi tagok törvényes és morális kötelezettségeiknek teljesítésére volnának valami uton szoritandók. Végül megemlékezvén a népies vallás-erkölcsi irodalom felkarolásának halaszthatatlanságáról, ezzel kapcsolatban terjedelmesebben foglalkozott az ehhez nélkülözhetetlen anyagi források megszerzésének módjaival. Folyton gyarapodó, de még csekélyke e fajta forrásul emlité a Károlyi-alapot, mely teljességgel nem elegendő a népies iratok kibocsátásának megindítására. Más eszközökhöz kell tehát nyulnia a társaságnak, s ilyenül emlité az angol traktátus-társulattal, oly módon való szövetkezést, hogy az irodalmi társaság cége és szelleme érintetlenül maradván, az ügy egyéb részletei, melyek ugy is mellékesek, későbbi megbeszélés útján határozottassanak el. Kifejezte végül azon meggyőződését, mely voltaképpen a jelenlevők mindenkéivel közös volt, hogy ha t. i. sikerül e szövetséget megkötni, akkor a folyó év a társaság életében nem lesz meddő.

Az elnöknek hosszantartó zajos éljenzéssel méltán fogadott beszéde után Kenessey Béla titkár olvasta fel a társaság évi működéséről szóló jelentését, mely hű képét adta a társaság szellemi és anyagi állapotának. Említést tévén a kiadványokról, azután jelentette, hogy a társaság a tél vége felé Budapesten felolvasó estélyeket rendezett, melyek igen szépen sikerültek s ennél fogva ohajtandónak véli, hogy azok nem csak a központban, hanem a vidéki nagyobb városokban is minden évben tartassanak. Lelkesen emlékezett meg a gönci Károlyi-ünnepélyről, melyen a társaság is résztvett hódolatával s az ezt jelző emlékkönyvvel és egy babékoszorúval. Hálával utalt arra a rokonszenvre és érdeklődésre, mely a társaság iránt ugy hazánkban, mint a külföldi tudományos körökben folyást növekvőben van. A külföldiekkel dr. Szlavik Mátyás ismertette meg a társaság működését, itthon pedig az egyházi lapok tettek meg minden lehető a társaság érdekeinek istápolására.

A hatásos részletekben és érdekes adatokban gazdag jelentést örömmel és elismeréssel vette tudomásul a közgyűlés.

Azonban némi lehangoltságot idézett elő, midőn a titkár jelentést tett egyúttal arról, hogy a Szöllősy Antal makói lelkész által mult évben kitűzött két, 50—50 frtos pályá-

kérdésre csak egy-egy munka érkezett s azok is oly gyarlók, hogy nem állván a «Protestáns Szemle» színvonalán, a díjat egyik sem nyerhette meg. Ezt akár előre is lehetett volna tudni. Jóra törekvő ember nem állhat elő a beérkezettekhez hasonló fércelményekkel, a pályadíj viszont nem volt elég magas arra, hogy áldozatok nélkül kutatásokat tehessen megnyerése reményében valaki. Ezt most már a társaság is belátta, s el is határozta, hogy az adományozónak kikérendő beleegyezésével a két díjat egyesíti s csak az egyik pályakérdést tüzi ki jövőre, azt tudniillik, a mely Szegedi Kis István életének egy érdekes fejezetét kívánja megoldatni.

A választmányának a népies iratok tárgyában az elnöki megnyitó-beszéddel már mintegy előkészített, hasonló szellemű előterjesztése elfogadtatván, az annak értelmében való eljárással vagyis a traktatus-társulat segélyének bizonyos feltételek melletti kieszközlésével a választmány fővárosi tagjai és egy pár vidéki tag bizattak meg.

A választmányban dr. Szabó Károly halála folytán megüritült vidéki tagsági helyre, a választmány ajánlata következtében, dr. Bartha Béla választatott meg egyhangulag. Sajnáljuk, hogy, ha már a választmány uzussá tette az ilyen alkalmakkor a maga részéről való ajánlást, nem legalább is két tagot szokott javaslatba hozni. Így még látszatát is kikerülné annak, hogy valakit szántsándékosan és következetesen mellőzve, folyton a saját jelöltjeit vinné keresztül. Reméljük különben, hogy a jövő évben a választmány kiegészítésekor helyre hozza a társaság amaz indokolatlan és prot. irodalmi körökben általános feltűnést okozó mulasztását, mely szerint a közgyűlést megelőző választmányi ülésen egy, tekintélyes, egyének által emlegetett kitűnő theologiai szakiró ennek dacára még most sem vétetett be a választmányba.

Miután a titkár bejelenté még, hogy a tagok száma a múlt évi közgyűlés óta százharminccal gyarapodott, s így jelenleg 1054-re megy, tárgyalás alá vétetett a pénzügyi bizottságnak a múlt évi számadásokról s a jelen évi költségeloirányzatról szóló jelentése. E szerint a múlt évi összes bevétel 7351 frt 46 kr, a kiadás 6780 frt 49 kr volt, minél fogva a pénztár-maradék 570 frt 97 kr. Az idei bevétel 8336 frt 97 krral, a kiadás 6001 frt 29 krral irányoztatott elő s így a pénztármaradék 2333 frt 68 krra menne, ha mindenki befizetné ugy hátralékos, mint folyó tartozását. A vagyon összege 40,880 frt 15 kr.

A költségvetéshez a társaság legkitűnőbb pénzügyi kapacitásai: Hegedüs Sándor, György Endre és Perlaky Elek szólottak hozzá. Perlaky Elek az előirányzatra néhány alapos észrevételt tett, György Endre szintén szorososan a tárgyhoz szólt, viszont Hegedüs Sándor, mint a társaság pénzügyi bizottságának elnöke, valóságos programbeszédet tartott, melyben nemcsak a multa pillantott vissza, s a jelent világoztotta meg, hanem felölelte a társaság pénzügyi politikájának jövő irányát és egyes teendőit is. Ékes szavakkal ecsetelte a társaság hivatását, mely nem szorulhat egy tanácskozó teremnek vagy egy tudós dolgozó-szobájának szűk falai közé, hanem irányadólag és átalakítólag ki kell hatnia az egész közéletre. Általános tetszés és kitörő éljenzés fogadta a lelkes fejtegetéseket, melyek a társaság valamennyi tagjára olyan felemelő hatást gyakoroltak, minek jó eredménye nem maradhat el. Tisztába jöttünk azzal, a mi bizonyára élt ugyan mindenki lelkében, de eddig még kevesen merték töredékeny hangokban még érinteni is, hogy tudniillik társaságunknak

az a nemes és nagy célja, mely szerint ha előbb a protestáns önértetet felébresztette, azután a protestántizmus szellemét az egész társadalomban uralkodóvá tegye. Ha világi férfainknak legalább is többsége oly fenkölten gondolkodnék egyházunk s közelebről a társaság felől, mint Hegedüs Sándor: akkor dicsó jövő várakoznék a magyar protestántizmusra.

A közgyűlés fel is hívta a választmányt, hogy a már régen megalakított taggyűjtő bizottságot ne engedje tovább is tétlenül vesztegelni, hanem szervezze azt s ez által igyekezzék a társaság anyagi felvirágzását előmozdítani, hogy szellemi téren aztán eleget tehessen hivatásának.

A tárgysorozat ezzel kimerítettét, az elnök záró szavai után, a gyűlés lelkes hangulatban, s a jövőbe vetett erős bizalommal oszlott szét.

Z. J.

Az egyházmegyéből.

Esperesi jelentés.

(Előterjesztette Bartha Lajos ev. ref. esperes az 1889-ik év dec. 1-én tartott egyhm. közgyűlésen.)

(Folytatás.)

Ma van 25 családban 94 lélek magyar, kiknek csak az öregei nem tudnak magyarul, s kiket elvégre-valahára az élet nehézségei megtanítottak, kevés kivétellel, dolgozni, s munkálkodni, s így azon térre lépni, melyen maguknak előmenetelt szerezhetnek, s egyházuknak, hazájuknak jó és hasznos polgárai lehetnek. Feltűnő lehet a szemlélő előtt, hogy ezen község népessége 200 év lefolyása alatt csaknem ugyanazon stádiumban áll folyvást. Ennek okát abban találjuk fel, a mi által az egyházi hatóság fenmaradásukat ohajtotta biztosítani. Hogy ugyanis e maroknyi magyarság a nagy tenger oláhság közepette inkább fenmaradjon, kimondatott, hogy az egyházközség tulajdonát képező 100 holdat tevő szántó-földbirtok közöttük olcsó taksára osztassék ki, s így részükre a könnyebb megélhetés biztosíttassék. Ennek lett következménye, hogy az idők folyamában a könnyelműen gondolkozók saját földjeiket eladogatták, hátuk megett állván az egyházközségi földek, s lett következménye az, hogy ezen egyházközség betelepedés által soha sem népesedbetett, mert az ott élő régi megtelepedett hívek mindent elkövettek a netáni új telepedések megakadályozására; nem csak, hanem saját maguk között sem tartották ohajtandónak a szaporodást, bölcsen kiszámítván, hogy minél többen vannak, annál kevesebb taksás föld jut egynek. Sőt, az egymás közötti szeretetlenségnek, irigységnek magvát hintette el ezen intézkedés, nemcsak, hanem az egymás lekenyerezését, megvesztegetését, s ez úton az erkölcstelenséget is mintegy előmozdította ezen helyen, a mennyiben az az intézkedés állott fenn ott a legközelebbi időkig, hogy a presbiterek voltak jogosítva ezen földeknek kiosztására, kik is, mint érdekelt felek, midőn egyfelől a maguk számára a legjobb földeket igyekeztek lefoglalni, ez által társaikban az irigység, elégtelenség érzetét keltették föl; de másfelől a taksás földek kiosztását mindenkori nagymérvű eszem-izsom előzte meg, mert ez úton juthatott egyik-másik a tetszése szerinti földhez, úgy, hogy a multban az kapott több és jobb földet, ki legtöbb pálinkát volt hajlandó az illető földkiosztó presbiterekkel elfogyasztatni.

Talán mondani is felesleges, 1880 óta mindez megváltozott, s bár a taksás földek ma is léteznek, de kiosztásuk

másképpen történik, oly módon t. i. mi által lehetőleg gátja van vetve mind annak, hogy egyik-másik magához harácsolhassa a földek javát, mind annak, hogy ez által a régi üzemek folythatók legyenek. Mind a mellett, ma is ezen taksás földek szolgálnak gátjául annak, hogy ezen egyh.-község népességben növekedhessenek s éppen azért módját kell, s ha isten segít, talán fogjuk is találni annak, hogy ezen helytelen viszony teljesen megszűnjék, s oly állapot teremtessek meg, mely az érdemesnek nyújtson jutalmat, s az érdemtelent kizárja abból, mert csak ily úton lesz megközelíthető a kitűzött, egyébiránt szép és nemes célnak megvalósíthatása.

A 48 előtti időkben e hely szolgált kiérdemült papoknak s professzoroknak ugynevezett nyugalomhelyül. Az újabb időkben, azonban, az erők felhasználásának szükségessége meg fogja találni módját annak, hogy az itt székelő egyének is tehetségeiket a közjóra felhasználják. Középületei igen jó karban vannak, s bár magának az egyh.-község pénztárának

igen csekély jövedelme van, mely a folyó és rendszeres szükségletek fedezésére is alig elégséges, mind a mellett az utóbbi tiz év alatt temploma megújított, paplakása megerősített és megnagyobbított, gazdasági épületei, melyek tizenhárom év előtt omlófélben valának, jó karba hozattak.

Iskolája, tekintve hogy a tankötelesek száma 10—12-n túl nem emelkedik, elégséges, tanítói lakása, mely még tizenkét év előtt nagyon primitív állapotban volt, a legközelebbi időben kibővítve lett, s a kor kívánalmainak megfelelően rendeztetett be. Jó és szorgalmas tanítója mindent elkövet hivatása buzgó teljesítése érdekében, s az eredmény a munkának meg is felel, mint ezt eléggé bizonyítják az évi zárvizsgálatok. S azon körülmény, ha néha netán eset fordul elő arra, hogy valaki itt még az újabb kor növendékeit is oláhul hallja beszélni, csakis a helyzettel ismeretlen előtt tűnhetik fel.

(Vége következik.)

TÁRCA.

Ámós próféciája.

(Folytatás.)

Ámós szerint tehát az ássyrok előnyomulása Jáhvé egyetemes igazságszolgáltatásának nyilvánulása; ez igazságszolgáltatás pedig olyan elveken nyugszik, melyek minden népre alkalmazhatók. Igaz ugyan, hogy Jáhvé csak Izráelnek jelentette ki magát, de azért nem szűnt meg a mindenség bírása lenni. Jáhvé Izráellel olyan viszonyban áll, a melyben a többi népekkel nincs és e viszony különös jelentőséget ad azon szándéknak, melyet az ő kiválasztott népe iránt elvégezett. Az I. és II. részben foglalt általános próféciák után, a közelgő veszélynek e különös módjára fordítja figyelmét Ámós. Mivel Izráel bukása csak egy részét képezi a palesztinai államok végromlásának, azért Juda és Efraim egybefoglaltatik; Jeruzsálemnek Samáriával együtt kell porba hullani a romboló előtt (II. 4. 5.). Duhm és Oort deüeronomikus interpolációnak tartják és elveszik a II. rész 4. 5. versét, azonban világos, hogy Ámós nem tekinthette Judeát kivételnek az általános pusztítás alól, mely az egész országot fenyegeti, mert ha kivételnek tekintette volna, annak különös okának kellene lenni. Ilyen ok pedig nincs, sőt a VI. 1. versében Judea és Samaria főemberei együvé vannak foglalva és VI. 2-ben mindkét ország meg van említve, azért a mit Ámós Izráelről mond, az mind azokra vonatkozik, a kiket Jáhvé Egyiptomból felhozott (III. 1.) és így a Sionban bátorságban élők össze vannak foglalva Samária elbizakodott fő embereivel. Judea vétke és sorsa azért van röviden megemlítve, mert a nemzeti élet központja, nem a kis Judeában, hanem a nagy északi országban volt. És különös, hogy noha Ámósnek eszménye volt a Dávid alatti monarchia visszaállítása (IX. 11.); még sem tekinti az északi Izráelt elszakadt államnak és sem a Dávid házától, sem a jeruzsálemi szent helytől való elszakadást nem számítja Izráel vétkei közé.

Jáhvének Izráelhez való különös viszonya a III. 2. versének eme szavaiban van kifejezve: «a föld minden nemzete közül csak titeket ismertelek, azért megbüntetek minden gonoszságtokért.» Jáhvé ismerte Izráelt, mert személyesen érintkezett vele, ennek bizonyossága nem egyedül az, hogy kihozta népét Egyiptomból és nekik adta Kanaán földét (II. 9.,

10.), mert a Filiszteusokat is ő hozta ki Káftorból és az Arámokat Kirból, noha e népek nem tudtak erről semmit, de Izráellel személyesen érintkezett Jáhvé, mert mint mondja: «Támasztottam a ti fiaitok közül prófétákat és a ti ifjaitok közül názirokat (II. 11.). És nem művel az ur Jáhvé semmit a nélkül, hogy ki ne jelentené az ő titkát az ő szolgálóinak, a prófétáknak (III. 7.).» Abban áll éppen a valódi különbség Izráel és a pogányok közt, hogy mindazon dolgokban, melyeket Jáhvé az ő népéért a multban tett és mindazokban, melyeket most szándékozik ellenük tenni, nem úgy működött, mint ismeretlen hatalom, a ki elrejtett törvények által munkálkodik, hanem mint olyan isten, a ki megismerteti magát velök személyesen, éppen úgy, mint az ember tesz barátjával. Izráel bűne tehát nemcsak az, hogy áthágta a jóra indító és a rosszat az egész emberiségre nézve eltiltó törvényt, hanem az is, hogy vonakodott engedelmeskedni e törvényeknek, noha a legfőbb bíró személyesen magyarázta azt meg nekik. A náziroknak bort adtak inni és a prófétákat eltiltották a jövendőléstől (II. 12.). Jáhvének Izráellel közölt adományai tehát azért szolgálnak újabb és újabb okot a Jáhvé ítéletétől való jellemre, mert Izráel még azt sem akarta meghallgatni, hogy miként óhajta Jáhvé ez adományokat felhasználni, bizonyossága ennek a próféták elhallgattatásán kívül az is, hogy Sion és Samaria fő emberei fel sem veszik a fenyegető veszélyt és nem törődnek a szomszédban történt eseményekkel, pedig törődhetnének, mert «vajjon nem Izráel-e az első a nemzetek között? vajjon van-e Kálnéhtól és Khamáttól a Filiszteusok határáig egy ország is nagyobb, vagy jobb, mint Jáhvé népé?» És mivel e szép ország sorsával nem törődnek, azért fogságra mennek a foglyok elején.» (VI. 1, 7.)

Mivel Jáhvé különösen kedveli az ő népét, azért Izráelnek kötelessége «keresni Jáhvét», mert Jáhvé maga mondja Izráelnek: «keress engem, hogy élj.» (V. 6.) Jáhvét keresni régi héber kifejezés, e helyett: segítségét, tanácsát kérni, vagy végzését megtudni a nehéz körülmények között. (1. Móz. XXV 22., 2. Móz. XVIII. 15., 2. Kir. III. 11., VIII. 8.) Régi szokás szerint, a szentek szentében keresték Izráel fiai Jáhvét, noha e kifejezés egyenlően alkalmazható a prófétától való tanácskérésre is.

Izrael fiai tényleg azért áldoztak, hogy Jáhvé tanácsát kikérjék, vagy kegyét megnyerjék. Ámós azonban kárhóztatja istennek ilyen módon való keresését: «ne keressétek, ugymond, Béthelt, Gilgálba se menjetek, Berseba határain se menjetek által, mert Gilgál fogságra megy és Béthel semmivé lesz. Keressétek Jáhvét, hogy éljete, hogy be ne csapjon mint a tűz József házába és megemészsze ugy, hogy nem lesz oltója Béthelnek.» (V 5. 6.) Ebből láthatólag a próféta idejében szeretett ugyan a nép áldozni, de Jáhvé csak vezeti őket, csak éhséggel, ragálylallyal és háboruval felel nekik. (IV.)

(Vége köv.)

Tereh Gyula,
széki ref. segédlelkész.

Különfélék.

== **Főt. püspök.** Szász Domokos aa. folyó hó 4-én, lapunk szerkesztője pedig 6-án Budapestre utaztak, hogy részt vegyenek az irodalmi társaság és a konvent ülésén.

== **Hosszas szenvedés után!** Besztercei körlelkészségünk lelkipásztora, Kőpataky Gyula, a mi barátunk, folyó évi ápril 1-én, életének 31-ik, boldog házasságának 5-ik évében meghalt, hosszas szenvedés után. Ismerjük ezt a betegséget. Azokat támadja meg, kik a legkönnyebb elméjük, vagy azokat, kik a legjobbak. Amazok elvesznek, mert csak a testnek élnek; ezek elvesznek, mert a lelkieknek hozzák meg áldozatukat. Kőpataky az utolsókhoz tartozott. Tanult sokat; sokra igyekezett; éjjel-napalát hivatásának szentelte. És a gyöngye test nem bírta meg a lélek nagyra törekvését. Bele betegedett; megtörtött; meghalt. Sok szenvedése most megenyhült. Oh! bár megenyhítené az isten öreg szüleinek, ifju nejének és gyöngye árvájának méltó fájdalomt! Hiszszük is, hogy a jó isten, ki megdicsőíti erejét az erőtleneben, nem hagyja őket vigasztalás nélkül! Legyen nyugodalma csendes.

== **A «Protestáns Szemle»** ez évi második füzeté a már megszokott pontossággal jelent meg a napokban. Tartalmát a következő tanulmányok képezik: 1. Kerman Dániel élete. Z s. M. 2. Egyházi tanulmányút francia földön. Balogh Ferenc. 3. Révész Imre a magyar reformáció kezdetéről. Révész Kálmán. 4. A korinthusi gyülekezet bajai. Dr. Masznyik Endre. 5. A reformáció Magyarországon a mohácsi vészig. Zoványi Jenő. Ezekon kívül könyvismertetés, miszsióügy és irodalmi szemle foglalnak helyet a füzetben, melyet az elsővel együtt fogunk kimerítőbben ismertetni.

== **«Unitárius történetírás»** című füzetben foglalok Révész Kálmán, pápai theol. tanár Kanyaró Ferencnek imént megjelent egyháztörténeti munkájával. Tökéletesen egyetértünk a derék bírálóval, ki Kanyaró visszatérítő elfogultságát nyomról-nyomra illusztrálván, végeredményül azt mondja ki, hogy említett sajtásága miatt Kanyaró, mint történetíró komolyan számba nem jöhet. Mi is nemsokára beváltjuk ígéretünket, mely szerint bőven fogjuk ismertetni az összes protestáns körökben nagy visszatértsézt szült művet.

== **A szilágynagyfalusi lelkészi állomásra** a huszonegy folyamodó közül nyolcan jelöltettek, kiknek betűrendes névsora a következő: Csűrös József, utrechti egyetemi hallgató; Dobay Lajos, ballai lelkész; Elekes László, nagyenyedi szénior; Kovács Albert, bölöni lelkész; Matéka József, bürgedzi lelkész; Szécsi Ferenc, felvinci segédlelkész; Ujváry István, ördögkúti körlelkész; Zoványi Jenő, kolozsvári segédlelkész.

== **A «Prot. Árvaházi Képes Naptár»** a jövő esztendőben is meg fog jelenni, és pedig, miután Farkas József theol. tanár a szerkesztéstől visszalépett, Kenessey Béla, theol. tanár szerkesztésében. Tartalma népies irányu,

vallás-erkölcsi lesz azon határozott célból, hogy a prot. közönség alkalmat találjon nyilatkozni: vajjon belső szükség kényszeríti-e ilyen olvasmányokra? A dolgozatokat honorálni fogják és pedig a prózai műveket 16—30 frtig; a kötött formájú dolgozatokat 5—20 frtig, melyek máj. 15-ig Hornyánszki Viktor címére Budapestre küldendők az Akadémia bérházába. Tíz gyűjtött példányra ingyen példány jár. Ajánljuk olvasóink szives figyelmébe. Naptár nélkül nem igen lehet ma már megélni, éppen ugy, mint óra nélkül. Hát, szükségünket elégsük ki e tekintetben ugy, hogy vele egy szent célt mozdítsunk elő.

== **Pályázat.** A debreceni ev. ref. főiskolában a rendszeres bölcsészeti tanszékre pályázat nyittatik. Az előadandó tantárgyak jelenleg következők: Bölcsészeti enciklopédia heti 4 órán egy félévben. Bölcsészet történelme heti 4 órán egész éven át. Jogbölcsészet heti 6 órán egy félévben. Bölcsészeti erkölcsstan heti 2 órán egy félévben. Eszhetika heti 2 órán egy félévben. Ezekon kívül minden évben 1—2 órán eredetiben olvastatja egyik vagy másik alapvető bölcsész műveit. Megjegyeztetik, hogy a jogbölcsészet előadása csak addig lesz kapcsolva e tanszékhez, míg egy új jogtanári szék állítatik fel, akkor aztán a jogbölcsészet helyett más bölcsészeti és pedig főleg neveléstani tárgyak előadására lesz kötelezve a megválasztandó tanár. Tanóráinak száma 12, rendkívüli esetekben azonban szaporíthatónak kívánja tekinteni az óraszámot az egyházkerület. Tanári fizetés: évi díj 1400 frt, lakbér fejében 300 frt vagy természetben lakás, ha sor szerint tanári lakást nyer; Debrecen szab. kir. várostól. 34 köbméter tűzi fa beszállítva, s 63 frt bor-deputátum fejében. A megválasztandó a tanári nyug- és gyámintézetnek a meghatározott feltételek mellett köteles és jogos tagja leend. Hivatalát az 1891—92. tanév kezdetével foglalja el szakkörébe eső tanári székfoglaló beszéd megtartásával. Pályázóknak figyelmükbe ajánlatik köznevelési, s közoktatási szervezetünk 142. §-a. Pályázók kérvényüket hiteles bizonyítványokkal felszerelve a tisztántúli ev. ref. egyházkerület püspöki hivatalához Debrecenbe f. évi május 3. napjáig adják vagy küldjék be. Debrecen, 1891. ápril 4. Révész Bálint, püspök.

Hivatalos rész.

355—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebeleztett m. her epei lévita-tanítói állomásra ezenel pályázat nyittatik.

Javadalom: gazdasági épületekkel és veteményes kerttel ellátott tisztességes lakáson kívül 243 frt 19 kr. egyházhatalósági becslés szerint.

Pályázati határnap május 10. Folyamodványok nt. Kovács Elek esperes aához intézendők V.-Gálfalvára, u. p. D.-Szent-Márton.

Az erdélyi ref. püspöki hivataltól.

Kolozsvártt, 1891. április 8.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

363—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a kolozskalotai egyházmegyébe kebeleztett n.-petri egyházközség kántortanítói állomására ezenel pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakás 1½ hold kerttel és 174 frt 14 kr. értékű fizetés, hivatalos becslés szerint, melyből 45 frt készpénz, míg 50 frt értékű gabona az egyház magtárából fiztetetik.

Pályázati határidő ápril 30. Folyamodványok nt. Deési Gyula esperes aához intézendők Gyaluba.

Az ev. ref. püspöki hivataltól, Kolozsvártt, 1891. ápr. 6.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXI. Évfolyam.

Kolozsvárt, 1891. Április 16.

16. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 5 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Sürgős teendők egyházi irodalmunkban.

Hosszu, mély álomból ébredt fel a magyar protestánsok, midőn megalakult irodalmi társasága, melynek eddigi rövid, alig másfél évi pályafutása biztató reményeket kelthet minden elfogulatlan érdeklődő kebelében az iránt, hogy jövő fejlődésünknek leghathatósabb munkása éppen e társaság leend. Mert ha a protestánsok a láncait széttörő józan ész vívmánya s a tisztább vallásos érzetek után vágyódó emberi lélek szükséglete volt, mely helyes irányba terelvé az emberiségnek nemcsak egész sziv-világát, hanem gondolkodás-módját is, ezzel új életet adott a tudományok valamennyi ágának: ugyan hogy tudná fentartani létét ott és akkor, a hol és a mikor önmaga nem törekszik előre haladni s ez úton megnyerni magának mindazok vonzalmát, kiknek hajlandóságuk van az istennek lélekben és igazságban való imáadásához? Miképpen várhatnánk rokonszenvet anyaszentegyházunk iránt, még a született protestánsok részéről is, ha annak elveit és eszméit nem törekszünk tisztázni, multjára pedig nem iparkodunk világosságot deríteni?

Erős meggyőződése, hogy csak is a szorgalmas és sikeres irodalmi működés az, mi a protestánsoknak lelket ad; a nélkül lehet egyházainkban jó rend, lehet kerületeinkben bölcs kormányzás, de a lelkészek alapos szakképzettségé és az ennek is fő feltételét képező kitűnő szakirodalom nélkül, sohasem fog az egyháztagokban munkálni az a lélek, mely megelevenít. Mint testület, lehetünk pompás gépezet, a melyben azonban az egyes alkotórészek csupán külső erő hatására mozognak, de nem saját munka-képességök és tenni vágyódásuk által indíttatnak. Már pedig, a protestánsok célja s ereje éppen az egyéniség kifejtése és nem az összesnek szoros egységbe való beolvasztása.

Általában véve is ily nagy fontosságot tulajdonítván az egyházi irodalomnak, hogy ne tartanám azt a hazánkban uralkodó jelen viszonyok közt olyannak, melynek felvirágzásától egyházunk kebelében megújodást, kifelé pedig biztos győzelmet várok, ha elkövetkezik az a harc, melynek előcsatározásai immár hevesen megindultak. A katolicizmus, mely a maga egészében s elvileg kétségtelenül ugyanegy az ultramontanizmussal, vagy is végeredményben még az állami hatalomnak is a pápai csatlakozhatatlanság alá rendelésével, ujult erővel és vakmerően megkezdte ellenünk ádáz munkáját minden téren. Sárral dobálja a reformátorok dicső emlékét, jezsuita moráljával szentté avat a protestánsok ellen elkövetett minden galádságot, tiltott üzelmei fölötti panaszaikat árulkodásnak bélyegzi és ugyan ki tudná elősorolni, még milyen keresett s reá nézve annyira jellemző eszközökkel tör megromlásunkra. Megmételjezi a kormányt és törvényhozást is, amazt félelemben ejti s elhomályosítja tisztán látását, ferde irányba tereli ennek méltányossági érzékét s kizavarja a szabadelvűség erős várából mindkettőt. És mindez egyedül úgy történhetik, hogy a papizmus aktivitásával szemben mi elbizakodottan passzív magatartást tanúsítunk, a helyett, hogy szintén az akció mezejére lépve, a legerélyesebb harcot folytatnók ellenében.

De ez nem maradhat tovább is így. Ha nem akarjuk egyházunkat az elzűllés veszedelmének kitenni, fegyvert kell ragadnunk s az értelem és tudás küzdő terén meg kell mérköznünk kiméletet nem ismerő ellenségeinkkel. Hiszen, akadnak harcosaink e hivatás teljesítésére; legalább remélem, hogy találkoznak, kik képesek lesznek, betölteni e tekintetben is felekezetünk iránti kötelességeiket. A jövőben pedig az eddiginél sokkal nagyobb figyelmet kell arra fordítanunk, hogy irodalmunk számára buzgó munkásokat neveljünk, kik részint az igazság kutatásával az egyház szel-

lemi életét magasabb színvonalra emeljék, részint az ellenünk küzdő csalárdság álarcát letépvé, ne engedjék felekezetünket tekintélyében alább szálani. Ha lelkeszképző akadémiáinknak mindegyike évenként nem többet, csak egyet-egyet bocsátna ki az egyház szolgáinak sorába olyat, ki kedvvel és hivatással forgolódik a theologiai tudományok valamelyik ágában: biztató reménységgel nézhetnénk a következő idők elébe.

Ám, ezt jóformán csak a jövőtől várhatjuk. Nekünk, a jelenlegi korszak napszamosainak legfőbb kötelességünk, hogy ezt a várvavárt időt lehetőleg előkészítsük. És mi teszünk is külön-külön talán mindnyájan annyit, a mennyire képesek vagyunk; elvégezzük, a mihez kedvünk és időnk van. A derék «Protestáns Szemle» és a száma nélküli egyházi lap, sőt több másnemű folyóirat is bizonyosságot tesz e mellett; de viszont el kell ismernünk, hogy munkálkodásunk sikerét és hatását felette bénítja az a sajnálatos körülmény, hogy hiányzik belőle a tervszerűség és egyöntetűség, a mennyiben ki-ki egyedül a saját izlését követve, és a maga szellemi vágyakozását akarván kielégíteni, csak igen ritkán ügyelünk arra, hogy a közönségnek, vagy akár csak a szakköröknek is első sorban mire van szükségök.

Gondot kell ennél fogva arra is fordítunk, hogy mielőtt az egyes vallás- és egyháztudományok részletkérdéseinek kutatásába nagyon elmélyednénk, s ez uton töredékes ismereteket terjesztgetnénk, előbb mindenikből adjunk az olvasó közönség kezébe egy-egy általánosan tájékoztató, a tudomány mai állásának megfelelő kézikönyvet. Ha az ilyenek alapján meglehetősen tiszta és összefüggő képet bír valaki bármely tudomány egészéről, azután sokkal könnyebben felfoghatóvá válik előtte mindaz, a mi az egyes részletek alapos és kimerítő fejtegetéseiben elébe adatik. Nemcsak, hanem azok becsét is hasonlíthatatlanul jobban méltányolhatja.

Mert bizony, ha az igazságot nem akarjuk elleplezni, ki kell mondanunk, hogy az irodalmi társaság iránti közöny okára leginkább az a latin közmondás vezethet reá: «Ignoti nulla cupido.» Milyen áldozhassék valaki olyanért, miről nincs tájékozva sem? Hogyan tudhassa valamely dolgozat tudományos értékét csak közelítőleg is megállapítani, a ki nem ismerős a dolgozat tárgyának addigi állásával? És miért ne nyilatkozhassék az ilyen egyenesen kicsinylőleg olyan tanulmányokról, melyekben a szakember gyönyörűségét találja?

Hogy mondhassak én elfogadható itéletet egy matematikai, vagy egy geologiai, stb. folyóiratról, mikor alig értek valamit hozzá? Hány meg hány lelkészünk van, ki csak prédikáció- és agenda-gyűjteményekre költ s az irodalmi társaságtól is bizonyára sokan szivesebben vennének egy bibliai szótárt, mint a monográfiákat. Mellékesen, alkalomilag megjegyzem, hogy egy jó bibliai szótár közrebocsátása valósággal nem lenne céltévesztett dolog, de magától értetik, hogy csak is a Károlyi-féle bibliafordítás most folyó átdolgozásának befejezése után s akkor sem a szó szerint vett tudományos jellegű kiadványok hátrányával, hanem csupán, mint a társaság magán-vállalkozása, a mennyiben semmi szorosabb összeköttetése nem volna az alapszabályokban foglalt működési körrel.

Ennél azonban a viszonyokhoz képest jelenleg sokkal elsőbrendű és égetőbb szükség a tudományos szakkönyvek megjelenésének elősegítése, természetesen, csupán azokból a tudományágakból, melyekből még hiányoznak az ilyenek. Mert Mitrovics Gyula homiletikája, Warga Lajos keresztyén egyháztörténete, dr. Kovács Ödön vallásbölcészete, Kovács Albert és dr. Kolozsvári Sándor egyházjoga mind olyan munka, melyek theologiai irodalmunk jelenlegi színvonalán az igényeknek többé-kevésbé jól megfelelnek. Legfeljebb a Kovács Ödön munkájának várhatnók a kiegészítését olyan irányban, hogy egy harmadik kötetben a valódi értelemben vett vallásbölcészettel teljessé tétessék az e tekintetben még most méltán hiányosnak mondható mű. A Kovács Albert könyvéből pedig, értesülesem szerint, új kiadás vált már szükségessé s ekkint alkalmasz a szerzőnek arra, hogy egyfelől a változott viszonyoknak megfelelő átalakításokat tegyen, másfelől az első kiadás irányzatosságát mellőzni igyekezzék.

Tudok továbbá készülőben levő liturgikáról és ószövetségi bevezetésről. Amabból olvastam már mutatóványokat, az utóbbiból három ív éppen közkezen is forog. Szóban volt pár évvel ezelőtt egy sajtókész ószövetségi vallástannak is kiadása. Az előbbieket, s gondolom, az utóbbi is, megjelenésük esetén bizonyára nem maradnának mögöttes az imént elősoroltaknak. A két előbbi mű, sejtmem szerint, nem is sokáig fog már késlekedni, mert az illető felettes hatóság segélyével lassankint lehetővé tétetik, hogy napvilágot lássanak. A lutheránusok részéről viszont ismeretes Masznyik dogmatikája, Csecsetka egyházjoga és Hörk

liturgikája, melyek, ha nem is állanak teljesen egyenlő fokon a nevezett református írók műveivel, de a körülményekhez képest, mégis eléggé betöltik rendeltetésüket.

Ám, ez még korántsem elég. A többi szakból is nélkülözhetetlen egy-egy jó kézikönyv, kivált pedig a magyar protestánsizmus történetéből, melynek abszolút hiányában vagyunk, mert míg egyéb szakokra nézve idegen nyelvű könyvek még is csak állanak rendelkezésünkre, addig multunk egészéről elavult s már forrásmunkákkul is csak nagy óvatossággal használható műveken és középiskolai tankönyveken, vagy hasonlókon kívül, semmi másból nem merithetünk okulást.

(Vége köv.)

Zoványi Jenő.

Felekezeti tanítóképzésünk.

Akár jó lábon, akár rossz lábon álljon egyházkerületünk tanítóképzésének ügye, hogy azzal egyszer sem, vagy legalább is, hogy olyan erősen ritkán foglalkoznak az intéző körök és ritkán a sajtó: nincs indokolva semmivel. A végén is, éneklés, orgonálás olyan kiegészítő része az isten-tiszteletnek, mint akármi más; hogy az iskola fontosságáról ne is beszéljünk. Egy néptanító már a «Ratio educationis» rendelkezése szerint, hono r a t o r. Azért, ha megfelelne is egyetlen tanítóképezdénk a kor kívánalmainak, még azon esetben is lehetne ott javítani, rendezni valót találni. Ha pedig nem felelne meg, úgy éppen kötelessége azoknak, kiket illet, gondoskodni arról, hogy onnan mivelt, derék néptanítók kerüljenek egyházunk szolgálatába. Vajjon, így van-e? Nem mondunk rá ítéletet.

Ősidőktől már mindig alakja szinpadnak, társadalomnak a részeges kántor; ott lenn az intézetben is bizonyos megvetéssel emlegették a mestereket. S ez volt is indokolva. A képezdébe legtöbbször egy-két osztályt végzett, rendesen szekundával végzett növendékeket vettek föl. Nos, magában a képezdében sem nagyon sokat tördtek vele, vajjon megérik az ott, vajjon annak a minden tekintetben legnevezetesebb, legfontosabb ügynek (népet nevelni, vallásos erkölcsöt terjeszteni) méltó sáfára fog-e lenni? Nem sokat adtak rá. Későbbben aztán, mert a jó szerencse egy európai miveltségű, széles pedagógiai ismerettel bíró férfit rendelt az intézet élére: határozottan nagy haladás mutatkozott. Nagy, a mennyiben ez az igazgató jó indulattal, az ügyhez méltó buzgalommal, minden kezében levő eszközzel befolyt arra, hogy abból a silány alanyból, mi kezébe került, mégis embert faragjon. Silány, mondom, mert arra ismét csekély gond lett fordítva: vajjon, a növendék mennyi előismerettel lépik a képezdébe? Azután aztán, mikor már az állam maga vette kezébe a tanítóképzés ügyét, indultunk meg mi is lassan, s néhány év alatt értünk el oda, hol ma vagyunk. Hogy van az intézetnek megint igazgatója, néhány tanára, gyakorló iskolája: ezt szívesen ismerjük el, derék, ügyes gyakorló-tanítóval.

Ez a mi enyedi képezdénk rövid története.

Két kérdés merül itt fel most egyszerre: 1. jól volt-e ez így a mai napig? 2. jól lesz-e ez így ezután is?

Az elsőre felelhetjük bátran: az bizony nem valami megnyugtató állapot, de a végén mégis lehet indokolni. Nem valami megnyugtató, mert biz' oda ma sem a tejfelét szedik, habár akad néhány érett, komoly fiatal ember. Éretlen gyermekeket, megbukott II. gimn. osztályosokat, holott az törvénybe van írva, hogy ki vehető fel. Az ilyen éretlenek gondoskodnak aztán, hogy a régi kántori karakter még ne tűnjék le a szinpadról, az életből; ezek hoznak tiszteletlenséget arra a legszentebb hivatalra. Olyan híreket hall, olvas gyakran az ember, hogy önkénytelenül kérdezi: hogy volt képes az intézet ezt az embert kebelébe fogadni? Minő szellem uralkodhatik ott, hol éveken át az illemnek ábc-jét sem képes elsajátítani? A mire az intézet, elismerem, egészen jogosan, azt feleli: hja! 100—200 frtra nem válogathatni a 8-ik osztály növendékeiből. És ez csakugyan igaz. A mi tanítóinknak ma itt Erdélyben olyan fizetései vannak, hogy arra bizony önértetes fiatal ember csak elkeseredésébe léphet. A törvény négy gimnázium elvégzését kívánja, s rá még négy évi képezdei tanfolyamot; hiszen, annyi idő alatt érettséget tehet, egy érettségi bizonyítvány pedig annyi és oly sokféle pályát nyit meg előtte, a melyek leggyengébbje is több egy tanítói fizetésnél. És ezzel csakugyan indokolva van, a miért olyan kevés előismerettel bíró növendék kerül az intézetbe. De hogy onnan sem valami nagyon sokat hoz, bizony az már derekas hiba. A végén is, három-négy év alatt a medve is megszeli; ügyes, tapintatos eljárással hogy ne lehetne egy emberből faragni valamit! De hát ez már a múlté! Ha történtek hibák, ha van is baj tanítóképzésünkben, mégis adott néhány jóra való embert; azért hagyjuk.

Kezdjük a dolgot azon, hogy ma az ügyet megint az állam vette kezébe, s ezzel egy más időnek kell kezdődnie e téren, ez ránk is kötelezettséget ró, mely elől, egyházi ügyeink rohamos fejlődésében, alapos okaink vannak hinni, hogy az intéző körök bizonyosan kitérni nem fognak, hogy már csak a legközelebbi időben újra lesz restaurálva.

Ugyanis, itt az idő, mikor mindazon felekezeti tanítók fizetését, kiknek nincs meg a törvényes 300 frtja, az állam a magából ki fogja pótolni. Ez ki van mondva, ez meglesz. A dolognak azonban két oldala van, s most már határozottan felelhetünk előbb felvetett azon második kérdésre: jó lesz-e így ezután is? Nem lesz jó. Ha már most képes az egyház olyan a milyen, de mégis tisztességesebb fizetést adni, másfelől kötelessége, igényeit is feljebb emelni, s a belépő növendéktől a törvényes előkészületet megkövetelni. Az, hogy néptanítóink mindenkének a 300 frtja meglesz, bizonyos; de ez minket sem szabad hogy előkészületlenül találjon. A protestáns szabadság, a protestáns hazafiság mindig helyett állott, a mikor kellett, bizonyosra vehető, hogy ez alkalommal is rá fog készülni, s nemcsak az állam kedvezményét fogja elvenni összedugott kézzel, de mindent meg fog tenni, hogy arra méltónak bizonyuljanak az ő néptanítói is, kiket eddig kellekleg honorálni nem birt. De hihető, hogy ezt maga az állam is megköveteli, s méltán.

Elismerjük, hogy az a 300 frt sem valami fényes dolog, de egyfelől mégis határozottan nagy lépés; másfelől, ha az állam arra kapott az ő képezdésébe tisztességes fiatal embereket, úgy mi is csak fogunk kapni.

Hogy mik lennének azok a multhatatlanul bekövetkező intézkedések, azt bizonyára majd kitalálja, a kiket illet; mindazonáltal, én a magam részéről jónak látnám:

1. Szigoruan megtartani a törvényt, hogy csak négy középosztályt végzett, s 16 évet betöltött fiatal emberek vétetnének fel. De azt, a ki csak egy elégtelen osztályt is hozott, már csak azon esetben venni fel, ha kijavította.

2. Egészen külön tanári testülettel rendeztetnék be. T. i. nem amugy, hogy az igazgató mellett pár segéd-tanár, vagy a jurátusok, vagy a gimn. tanárok közül kölcsönözni. Volt eset, hogy egy theológiát végzett növendék tanított a képezdében, s úgy tudom, Bartha Zs. ma is kikölcsönzött kép. tanár. Ha ez utóbbinál nem is volna olyan nagy baj, Bartha Zs. tárgyainál éppen nem is baj, de hogy I—II. osztályu kép. növendék filozofusokkal hallgasson bizonyos tárgyakat, az, nézetem szerint, multhatatlanul eltörrendő. A felsőbb osztályokban talán, talán

Legalább két képezdei tanárt állítani be, s ezt kizárólag a legalább tiz éves kiválóbb néptanítók sorából. A végén is, kérem alássan, csak a néptanító tudja, hogy mire van szüksége egy néptanítónak, s ha már a papot, ügyvédet, orvost az ő szakjának megfelelő külön tanításban részesítünk, miért ne tegyük ezt a néptanítóval? Nos, aztán ki képes erre első sorban, ha nem a néptanító? A mi magasan gondolkozó püspökünk összes intézményeinket szervezés alá vette; óhajtandó, sőt kérjük, vesse rá szeméit erre az ügyre is.

3. A ki egyszer nem oda való, az nem oda való; azt ki kell onnan seperni, s punktum. Volt eset rá, hogy valakit kicsaptak. Jegyezzük meg jól: kicsaptak, s mégis, annak ma oklevele van, s állást is nyert. Ennek ezentul megtörténni, nem lenne szabad.

4. Tanképesítőkre küldjön az állam, küldjön az Igazgató-Tanács biztost, s annak jelenléte és ellenjegyzése mellett állítandó ki az oklevél.

Ezek lennének, felfogásom szerint, egyelőre, miket reformálni kellene. A mi pedig nem sok, sőt felette csekély. Nézetem szerint, lakás-viszonyokat, privát növendékek adását, a tanítandó összes tárgyakat mind rendezni volna jó.

Ismételten visszatérve arra, hogy felekezeti tanítóink anyagi állapotával azok szellemi állapotának is javulni kell: azt ma, azt hiszem, senki sem tagadja, s ebből az is következik, hogy a reformnak itt az ideje.

Ugy legyen!

Csulak Lajos.

Egyetemes konvent.

(Folytatás.)

— Második nap, ápr. 8. —

Elnökök: Kun Bertalan püspök, és Tisza Kálmán főgondnok.

Első sorban tárgyalás alá kerül Dégenfeld József gr. előadása mellett, a közalapi segélyek szétosztási kul-

csának megállapítása végett kiküldött bizottság jelentése, a melynek értelmében teljesen meg lesz tartható a mult évi konvent által megállapított kulcs. Kovács Albert né-mely megjegyzései után egyhangulag elfogadtatott a bizottság által javaslatba hozott kulcs, a mely szerint a tavalyi maradék 8825 frt 56 kr beszámításával, az egész 104,000 forintra menő összegből kerek számmal 24,000 forint tőkésítésre, 24,000 forint tőkesegélyezésre, 26,000 forint egyszersmindenkorra való segélyül, 22,200 forint miszsiói célokra, 8,000 frt a lelkeszi gyámintézetre hasittassék ki.

György Endre indítványozza, hogy miután a köz-alap jövedelmei kevésbé kielégítők voltak ez évben, s részben a tőkesegélyezések tekintetében az egyházkerü-letek részéről az előmunkálatok befejezve nincsenek: az idén tőkesegélyezés ne adassék, a már tavaly megsza-vazott 22,000 forinton túl. Szász Károly ellentétes nézetben van, mivel a tőkekamat viszont emelkedett; Dégen-feld József gróf hasonló értelemben nyilatkozik; Tisza Kálmán utalva arra, hogy a mult konvent némely tőke-segélyezést már tavaly előjegyzésbe vett, kéri az indít-vány mellőzését. Az indítvány mellőztetett, a tőkesegélye-zés folytatása a rendelkezésre álló csekély keretben is kimondatott.

Ezután, tárgyalás alá vétettek az egyszersminden-korra szóló segély-kérvények. Beadatott 655 kérvény egyes egyházak és lelkészek részéről, a melyeknek egy része azonban nem volt figyelembe vehető azon elv miatt, mert az illetők nem tettek az általuk kívánt cél elérésére saját magok is kivetést, vagy pedig a közalapi járulékkal igazolatlan hátralékban maradtak.

Az egyes kérvények tárgyalásánál egy pár érdekes vita fejlődött ki, nagyobbára a tételek fölemelése céljából; csupán a dunamelléki egyházkerületbe bekebelezett két egyház segélyösszege lett György Endre és Dégen-feld J. gr. felszólalása folytán leszállitva, míg a tiszán-inneni egyházkerület két tűzveszélyben elpusztult egyháza közt a nagyobb segély, Tisza Kálmán javaslatára, egyen-lően megosztva.

Végre, megállapítottak az összes kérvények letár-gyalása után az egyszersmindenkorra szóló segély-össz-segek véglegesen. (Későbbben hivatalosan közölve lesz-nek. Szerk.)

— Harmadik nap, ápril 9. —

Elnökök: Kun Bertalan püspök, és Tisza Kálmán főgondnok. Napirendre vétettek a közigazgatási bizottság jelentései, Ritoók Zsigmond előadása mellett.

Csáky Albin gr. vallás- és közoktatásügyi minisz-ter ama leiratát, melyben a lelkésztanítói állomások meg-szüntetésére hívja fel az egyetemes konvent intézkedését, a bizottság javaslatára, tudomás és alkalmazkodás végett, az egyházkerületeknek adják ki, fölhiva figyelmüket arra is, hogy miután lelkésztanítói állomások jövőre is több helyütt lesznek a szegény egyházakban főtartandók, gondoskodjanak a papnövendékeknek tanítói képzéséről is, mint az pl. már évek óta történik Debrecenben. Egyuttal fölirat fog intéztetni a kormányhoz, a melyben kiemeltetik, miszerint a konvent nem akar távolról sem

gátot vetni az állami iskolák terjedésének, azonban sok helyütt a nép szegénysége miatt, a hol még egyhamar nem lehet remény állami iskolára, választani kell vagy a lelkésztanítói állomás megtartása, vagy külön tanítói állomás fölállítása közt, államsegélyvel. Egyházunk bármelyik megoldást készséggel elfogadja.

A bihari egyházmegye, illetőleg, a tiszántúli egyházkerület fölterjesztése alapján, kérelem intéztetik a kormányhoz, hogy a néptanítói nyugdíj revíziója alkalmából, tekintettel az alap hétmillió forint vagyonára, a szegény egyházak mentessenek föl a járulék fizetése alól. Együttal a miniszter leirata, mely egyes konkrét esetekben ily lelkésztanítókat fölment a járulék alól, örvendetes tndomásul vétetett.

A presbiterián egyetemes szövetség 1892-ben Torontóban, Amerikában tartandó zsinatának kérdése a zsinatra tétetik át, miután a tiszántúli egyházkerület indítványozta, hogy ne csak képviselők küldessenek az ülésekre, de az egyetemes szövetségbe a magyar ref. egyház tagul belépjen.

Robert William Henry amerikai moderator meghívása a hitvallások egyesülése tárgyában üléselő kongresszusra csak tudomásul vétetett, miután nálunk ily kérdések nincsenek napirenden.

Hosszabb vitát idéztek elő az adóügyi felfolyamodások: Gyöngyös, Mezőtúr, Egyházas-Radócs és Szolnok részéről. Fejes I., Degenfeld József, gróf, Mocsáry L., Bánffy Dezső b. és Tisza K. hozzászólása után, végre határozatul kimondatott, miszerint ez ügyek illetéktelenül kerültek a konvent elé; különben, a kérdések lényegét képező azon elv fölött, hogy az egyházi adókulcs megváltoztatása mily módozatok mellett történjék, s különösen, hogy a helyben nem lakó, de ingatlan birtokkal bíró egyháztag mily mértékben kötelezhető egyházi adóra: a zsinat fog törvényhozási úton a létező törvény kiegészítésével dönteni.

Az énekes könyv kiadási jogát Hornyánszky kéri hat évre megadatni. Miután hat évig az új énekes könyv nem lesz készen: a konvent fölhatalmazza az egyházkerületeket, a szerződés megkötésére.

Következett a tőkesegélyezési bizottság jelentése.

Első sorban is a múlt évi számadások átvizsgálattván, pár kivétellel az összes segély igénybevétele konstatáltatott. Baja ama kérelme, hogy templomépítésre kapott 8,000 forintos segélyt részben vegyonszerzésre fordíthassa, elutasított, sőt köteleztetett a pénzen templomot építeni. Széll Kálmán indítványára hosszabb vita után kimondatott, hogy a lelkészi javadalom emelésére szánt tőkesegélyezés tekintetében az egyházak, az elfogadás alkalmával tett kötelezettségükön túl, utólagosan sem köteleztethetnek semmi hozzájárulásra.

A rendelkezésre álló összegekből megszavaztatott (az eddig megszavazott tőkékben 460,000 forinton túl) tőkében összesen 28,400 forint

A bukovinai Andrásfalva kérvénye függőben marad; özv. Celder Mártonnéj és Szabó Miklós kérvénye az illető egyházkerülethez tétetik át.

Máramarosziget temploma kiépítésére 20,000 frt. kölcsönt kér. György Endre és Szász Károly meleg támogatása dacára, Szeremley József indítványa szerint,

kimondatott, hogy míg a zsinati törvényhozás a kölcsönzések ügyét nem szabályozza, egyelőre ezen kérelem nem teljesíthető.

Tárgyalás alá vétetett azután a közjogi bizottság jelentése, dr. Kolozsvári Sándor előadása mellett.

Ezen ügyekből ma csak egy tárgy intéztetik el: a Budapesten tavaly őszszel tartott országos ref. papi értekezlet kérvénye, melyben a konvent felkérítik, hogy az 1848. XX. t.-c. életbeléptetését a zsinat útján sürgesse.

Kolozsváry S. előadó részletesen ismerteti a kérvény genezisét és az egyházkerületek véleményeit e tárgyban. Határozati javaslatot terjeszt elő a bizottság részéről, melynek indokait kiemeli.

Szász Károly és Kovács Albert azon mozgalom létjogosultságát elismervén, bár mindketten elítélik annak egyes tulzásait, magát a lényegét illetőleg ugyanazonosnak tartják azt a konvent és zsinat ismeretes irányával.

György Endre indítványára végül elfogadtatott a következő határozat: «Egyetemes konventünk köztudomásulag eddig is mindent elkövetett és jövőben sem fog semmit elmulasztani arra nézve, hogy a lelképásztorok és a segélyre még inkább rászorult tanítók anyagi helyzetén javítsion; s az államsegély igazságos fölemelésének hathatós sürgetését és az által a lelkészek és tanítók anyagi helyzete javításának kérdését a zsinat tárgyai közé sorozza.»

Ezen határozat által egy odiózus ügy nyert mindenkit kielégítő megoldást.

— Negyedik nap, ápr. 10. —

Elnökök: Kun Bertalan püspök és Tisza Kálmán főgondnok. A konvent folytatta a közjogi bizottság előterjesztéseinek tárgyalását.

A pénzügyminiszter, véleményadás végett, megküldte a konventnek egy kiadandó rendeletét, mely a lelkészek és tanítók egyenes adójának behajtási módozataival foglalkozik. A rendelet értelmében a lelkészek és tanítók egyenes adóját az egyházak fizetik s a rendelet ez irányban utasítja a pénzügyi közegeket. A múlt évi konvent elhatározta, hogy e tárgyban kikéri az egyházkerületek véleményét. A fölolvastott jelentések egyike sem emel kifogást a rendelet ellen. A konvent tehát azzal a megjegyzéssel küldi azt föl a közoktatásügyi miniszternek, hogy a rendelet megfelel a konvent kívánságainak.

Ezután a közjogi bizottság azon jelentését tárgyalta a konvent, mely egynéhány vallássérelmi esetet sorol föl s véleményt mond azok fölött. Legérdekesebb ezek között Sütő Károly vajkóci református lelkész panasza, a ki azzal vádolja a szomszéd római katolikus község lelkészét, hogy egy hívét átvette a nélkül, hogy az illető áttért nála jelentkezett volna. A református lelkész ismételten felvilágosítást kért a katolikusoktól, de ez a második levelet kék ceruzával keresztül huzta s azt irta reá: «Ne izéljen!» s ezzel visszaküldte. A közjogi bizottság azt javasolja, hogy miután az áttérni akaró köteles kétszer jelentkezni az illetékes lelkésznel, utasítsa a konvent az egyházkerületet, hogy ez ügyben szigorú vizsgálatot indítsion s tegyen jelentést a konventnek. Ezután négy elkeresztelési ügyben határozott a konvent. Margitán két, Gönyőn és Galambokon egy-egy elkereszt-

telés fordult elő. A közjogi bizottság jelentésében azt javasolja, hogy az egyházkerületek ez esetekben az elkeresztelések tárgyában kiadott miniszteri rendelet értelmében járjanak el; torolják meg az előfordult eseteket és ha másképp nem lehet, közigazgatási úton követeljék az anyakönyvi kivonatokat. A konvent egyhangulag magáévá tette a bizottság javaslatát.

Hasonló, állítólagos vallásérelmi esetek jelentetvén már több esetben, György Endre indítványára fölszólítja a konvent az egyházkerületeket, hogy jövőre minden ily esetben szigorúan tartsák meg a törvényeket és rendeleteket, előforduló visszaélések esetén merítsék ki a törvényesen előírt minden forumon az ügyet, és csak ha végérvényes úton hozatott meg a sérelmes intézkedés, azt jelentsék föl sérelmi eset gyanánt a konventnek.

Következett a misszió-ügyi bizottság jelentése a múlt évi missziói működésről és az idei költség-előirányzatról.

A múlt évi jelentések kedvezők általában, csupán a szlavonai misszió dunántúli részéről (Brekinszka, Korenca, Daruvár, Fiume) nem érkeztek be sem adatok, sem jelentés. Ellenben, ugyanezen misszió dunamelléki része (Banovce, Beska, Szeliste, Tisza Kálmánfalva, Kucura, Dobonovce, Mitrovica) a legkedvezőbb irányban haladnak. A dunántúli részre kimondatik, hogy az ez idén folyósított összegek csak akkor lesznek tényleg kiadhatók, ha az illetékes püspök az egyházi és iskolai élet megfelelő haladásáról biztosítékot nyer.

(Vége következik.)

Az egyházmegyékből.

Esperesi jelentés.

(Előterjesztette Bartha Lajos ev. ref. esperes az 1889-ik év dec 1-én tartott egyhm. közgyűlésen.)

(Vége.)

De, ha elgondoljuk, hogy az a növendék attól a perctől kezdve, hogy az iskolából kikerült, soha sem munkájában, sem mulatságaiban nem érintkezik többé oly elemmel, mely nyelvünket beszélné; ha elgondoljuk, hogy magában a községben a 94 magyar lélek több mint 800 oláhval áll szemben, s a körös-körül lakó népségben szintén csak ezeket találja fel érintkezéseiben, nem csodálkozhatunk rajta, ha elvégre az iskolában elsajátított nyelvből sokat feled, s társalgásában nagyobb készséggel használja ama másikat, melyet mindennemű érintkezéseiben akár akar, akár nem, használnia kell.

Vagyona kötvényekben 1751 frt 32 kr, fekvőségekben 144 hold. (Nincs beszámítva a papifzetési alap.)

Losád egyik népesebb egyházközségünk Hunyadmegyében, igen értelmes néppel. Ez egyh.-község a közelebbi időben oly lépéseket tett, melyek midőn jóratörekvését mutatják egyfelől, másfelől jövő előhaladásának is alapját képezik. Jelesen, iskolájukat oly központban helyezték el, hol az a tankötelesek számára könnyebben hozzáférhető. A régi iskolát papi lakássá alakították át, s így most van az egyházközségnek papilakása s alkalmas iskolája. Mindezen javítások, örömmel nyujtom az elismerés koszoruját, a volt lelkesnek, Kis Mózesnek az érdeme.

A nyár folytán megyénk tanfelügyelője, nagyságos Réthy Lajos úr gyámolítása folytán, gyermek-menhely létesítésével kísérlet tétetett ott, mely legalább e helyen, s hiszem, egyebütt is, a népre nézve igen áldásosnak mutatkozott. Fogadják azok, kik annak létesítésére eszközöket nyujtának, e helyen egyházmegyénk szives köszönetét.

Van azonban Losádnak egy nagy baja is, és ez templomának rongált állapota. Ezen kell legközelebb már ezen egyh.-községnek segíteni, mert különben féltő, hogy temploma nem sokára összeomlik. Van reményem, hogy új papjának, Csiki József aának, kit mult hó 23-án időnkben már ritka s utánzásra méltó egyetértéssel választott meg ez egyházközség, sikerülend hivatást ismételt buzgóságra hangolni, hogy ne engedjék istenüknek házáat megsemmisülni. Vagyona fekvőségekben 2—3 hold szántó. Regálé-váltság 10 ezer frt. Kötvényekben 3000 frt.

Bácsii egyházközségünk is több nemű apróbb javításokat eszközölt, de anyagi ereje gyenge arra, hogy nagyobb mérvű építkezéseket saját erején, külső segítség nélkül eszközölhessen. Pedig ezen egyházközség is olyan pozíciót foglal el, melyet figyelmünkön kívül hagyni, nem szabad, s épp ezért már ez uttal is ajánlom a t. közgyűlés figyelmébe ezen jóratörekvő egyházközséget a segély-kérvények felterjesztése alkalmából. Középületei közül a templom jó karban van, papi lakása javítást igényel, a gazdasági épületek pedig egészen rosszak. Vagyona tőkékben 1405 frt 81 kr. Fekvőkben 13 h. 39 □ öl.

O.-B rettye-K i t i d e n kiválóbb mozzanat nem történt egészen a legközelebbi időig, midőn is eddig volt papja Bőjthe Ödön aa. eltávozván, helyébe pappá választotta az egyházközség szintén teljes egyetértéssel t. Fülöp Gyula mátfalvi pap aát. Vagyona fekvőkben 26 h. 744 □ öl. Tőkékben 5014 frt 26 kr.

Borbátviz, Fehérviz-Szálláspatak, Óralja-Boldogfalva és Klopótiva-N.-Pestényi egyházközségeinket illetőleg teljesen a múlt évi jelentésemben foglaltakra utalhatom a t. egyhm. közgyűlést. Újat ezekről ezúttal sem mondhatok. Annyit jelzek hát csupán, hogy az említett egyh.-községekben kellő rendet, s az adott körülmények között, elég igyekezetet találtam az egyházi ügyek előbb vitelére. Vagyoni állása Borbátviznek fekvőkben 7 hold legelő, 14 hold erdő. Tőkékben 2,350 frt.

Megjegyzés: A regálé-érték sehol sincs, csakis Losádon felvéve, mert más helyeken még nincs meg a teljes kiutalás.

Boldogfalvának minden tőkepenze központban kezeltetik. Hogy mennyi: az nem tudható. Fehérviznek tőkékben 13,500 frt 99 kr, fekvőkben 6 h. 896 □ öl N.-Pestény-Klopótivának tőkékben 2040 frt 40 kr, fekvőkben 15 h. 987 □ öl szántó, 213 h. 361 □ öl legelő, 197 hold és 1378 □ öl erdő.

Hátszegi egyházközségünk már most is elérhető anyagi viszonyok közt van, s ha a Háver-hagyaték birtokába jutand, gazdag egyházközség leend. Középületei közül a papi ház, iskola jó karban vannak. Ellenben, a templom azon Hátszegvidékére nézve központi helyen a kívánalmaknak meg nem felel sem külsejét, sem belsőjét illetőleg. Örömmel jelezhetem, hogy az egyházközség előjáróságában nem hiányzik a törekvés s templomának mielőbbi átalakítása érdekében már tett is némi lépéseket. Iskolája a felekezeti népiskolák között minta-iskolának tekinthető, nem belső berendezésre, hanem

a tanítás jóságát s eredményét tekintve. Vagyoná fekvőkben 17 hold 1210 □ öl. Tőkékben 3568 frt 20 kr, mihez járuland a mintegy 38 ezer frtot tevő regále-váltás.

Szándékosan akartam legutoljára emlékezni meg a Cserna-folyó mentén levő négy egyházközségünkről. Ide számítom v.-hunyadi, hosdátí, rákosdi és alpestesi egyházközségeinket. Nem azért emlitem utoljára ezeket, hogy valóban is, és azt sajnálattal jelzem, a vagyoniakban szinte az utolsók között állanak, hanem főleg azért, mert én szerintem, fontosabb felekezeti és nemzetiségi misszióval bírónak talán, bár mindeniknek megvan a maga elhivatása és terhe, egyetlen-egy egyházközségünket sem tartom, mint ezek közül külön-külön mindeniket. Ezen négy egyházközség mint négy sziget áll századok óta a tenger csapkodó hullámai között, melyeken menhelyet talál a lelki szabadság és a drága nemzeti nyelv. Pedig mennyi küzdelemmel tartották fenn magukat az áradat közepette a multban, s mily sok nehézséggel kell élniök ma is. Ugy képzelem én ezeket az egyházközségeket, mint zajgó tenger hullámaira vetett hajókat, melyeknek kormányosai kezéből a zugó vihar kiragadta az iránytűt, általán mindazt, minek segélyével hajójukat biztos kikötőbe vezényelhetnék; de azért a kormányos nem csügged, éjjel-nappal dolgozik, hogy hajóját s annak népét megmentse a zátonyból. S ez a buzgó igyekezetnek s erős kitartásnak sikerül is. Ezen egyházközségeknél is vezetői, lelkeszei még a mindennapi megélhetés feltételeinek sincsenek jó formán birtokában s mégis századok viharai között tartották s tartják fenn ezen helyeket felekezetünk s nemzetünk számára. Ha szegényesen, vihartól megtépetten látjátok őket, ne ítéljétek el, mert nemes, tüdő és szenvedő, és fáj kimondanom, de igaz, sokszor éhező munkásai ők a szent ügynek, az anyaszentegyháznak.

Ezen négy egyházközség közül csak egyetlen-egy tart fenn felekezeti iskolát, a hosdátí. Csak közelebbről építtette azt tágas, nagy tanteremmel; de mind ez ideig még berendezési hiányokban szenved. V.-Hunyadon, Rákosdon, Alpesten állami iskolák vannak. Hosdátón, Alpesten a templomok javításra várnak. Az előbbi helyen más papi lakás kellene, utóbbi helyen rendkívüli módzatokkal sikerült a papi lakásnak befedésétől közelebbről gondoskodnunk, melyből már-már az eső kiverte a lakókat. V.-Hunyadon és Rákosdon ellenben a középületeket elég jó karban találtam.

Alpestennek vagyoná tőkékben 4030 frt, fekvőkben 48 hold, V.-Hunyadnak tőkékben 310 frt, fekvőkben 18 h. 212 □ öl, Rákosdnak tőkékben 1808 frt 26 kr, fekvőkben 1 h. 100 □ öl, Hosdátinak tőkékben 1129 frt 56 kr, fekvőkben 38 h. 1091 □ öl.

Ezekben ohajtottam a f. évben végrehajtott esperesi vizitáció alkalmával észlelt tapasztalataimat a t. egyházmegyei közgyűlés elé terjeszteni. Ha isten éltet, a jövő közgyűlés alkalmával összefoglalva fogja maga előtt látni a t. egyhm. közgyűlés az egyházmegyénk vagyon-, nem különben iskolaügyeit feltüntető kimutatást.

Most pedig köszönetet mondok szíves türelméért a t. közgyűlésnek, s kérem az istent, adjon erőt, akaratot, szívet, lelket mindnyájunknak egyházmegyénk s ez uton hazánk javát munkálhatnunk.

Az emlékezetnek.

Megszomorodott szívvel, de a jóltevő istenbe vetett megnyugvással jelentem, hogy az én szeretett és felejtethetlen jó édes apám meghalt. Emléke, annyi sok küzdelem után, legalább annyi elismerésben részesüljen, hogy röviden élete és halála megörökítve legyen az alábbiakban.

Puskás János, küküllővári (Kis-Küküllőmegye) ev. ref. egyház énekvezére, folyó évi márc. 22-én d. u. 6 órakor, életének 81-ik és özvegységének 15-ik évében, négy napi betegség után meghalt. Született 1811-ik évben, Magyar-Herépen. Tanulói pályáját kezdte N.-Enyeden a Bethlen-kollégiumban, a hol három Puskás-testvér tanult, a kik híresek voltak arról, hogy szép énekesek voltak, a mit néhai kedves emlékü tanárom, Mihályi Károly is emlegetett nekem tanuló koromban, ezen szavakkal: «édes apád s a testvérei igen szép énekesek voltak.» Ugy nyilatkoztak mások is, a kik abban az időben tanultak édesapámmal. Az enyedi kollégiumból ment ki Ugrára kántor-tanítónak 1836-ik évben. Az 1837-ik évben megnősült, nőül vette háromszéki, felsőtorjai nemes szülőktől született Kovács Rozáliát, kivel páros életet élt 1876. évi október haváig; 1839-ik évben hivatott meg a küküllővári ev. ref. egyházba énekvezér-tanítónak, ezen hivatalát lelkiismeretes pontossággal folytatta 1879. évig, ekkor nyugalomba lépett félfizetéssel. A hivatala után járó csekély fizetéssel (alig 200 frt) nem tudott kijöni; kénytelen volt, más tisztességes mellékes kereset után nézni s csak is nagy nehezen, megfeszített szorgalommal, takarékossgal tudta magát és terhes családját fentartani, abból négy fiut és két leányt taníttatott, a kik mind tisztességes helyzetben és állásban vannak az emberi társadalomban, a jó szülők fáradhatatlan munkássága után.

Megjegyezni kívánom azt is, hogy édesapám, mint igen jó és szép énekes, úgy orgonista is a vidéken ismeretes volt, ennek alapján sokszor meghívták a nevezetesebb temetésekre és egyházi ünnepélyekre isteni szolgálat-tételle.

A «kevesen hivatott» küzdelmes élet bevégződött, a fáradhatatlan, munkás egyházi szolgálata és családapája kezéből kiesett a lant, a melyen oly ékesen, szépen játszott az öt szeretők elismerésére, késő vénségig. Közszeretben, elismerésben, becsülésben élt hivei között mindvégig. A tiszteletnek, szeretetnek jelét is adták a hivek a végtisztességnél számos megjelenséssel a közelből és távolból.

Most ott nyugszik a küküllővári temetőben egy sirban azzal a szerető nővel és az övét önfeláldozásig szeretett jó édesanyával. Nyugodjanak csendesen az elfelejtethetlen drága szülői hamvak az élet nemes harca után, mely alatt oly szépen használták amaz életbölcsességű szavakat: «Két fegyvered legyen az életben mindig kezügyben, egyik a türelem, a másik a megbocsátás, e kettővel meggyőződ a világot». És még ezt is: «Törekedj a legmagasabb után, elégedjél meg azzal, a mit elértél s jöjj ki azzal, a mid van!» Az ilyen életű szülők emléke legyen áldott és elfelejtethetlen a háládatos gyermeki szívben.

Nyén, április 5-én, 1891.

Puskás Lajos,
ref. pap.

TÁRCA.

Ámós próféciája.

(Vége.)

A próféta szerint nem lehet isten kedvét áldozattal megnyerni, mert nem találja abban gyönyörűségét, nem áldozatot, hanem igazságot kíván és éppen azért felel az áldozatokra csapással, mert Izráel fiai eltértek az ő kijelentett akaratától, és annyira kiforgatták a vallást eredeti tisztaságából, hogy az, tényleg, nem istenhez vezetni őket, hanem felbátorít némelyeket az igazságtalanságra, érzékiségre és a szegényekkel való durva bánásmódra; a mit többször úgy említ Ámós, mint a nemzet sarkalatos bűnét.

Izráel vallása a gazdagok vallása lett, a papokat az igazságtalanság köti össze a főemberekkel; az erkölcstelenség undok jelenetei és az elnyomás botránys példái a templomban is láthatók (II. 7. 8.). Figyelemre méltó itt, hogy Ámós soha sem szól az arany borjúról úgy, mint az északi ország istentiszteletének bűnéről, sőt tényleg csak egy-két alkalommal czéloz a hamis isteneknek, vagy bálványoknak imadására. Samária vétke, melyről VIII. 14-ben tétetik említés, valószínűleg a Kir. XIII. 6-ban említett Aséra, vagy Astarte imádása, mely összeköttetésben áll a kanaániták vallásának erkölcsi tisztátalanságával. Ámós V. 26-ban homályos vonatkozás van még a csillagok imadására, mely az összefüggésből láthatólag nem volt egyenrangú Jehova tisztetével, hanem valószínűleg alsóbb helyet foglalt el a szertartások közt. E dolgokat azonban csak mellékesen érinti Ámós, mert előtte nincs semmi jelentősége a szertartásoknak önmagukban véve. A zsidók nem áldoztak a pusztában és még sem volt Jáhvé közelebb hozzájuk soha, mint akkor. (V. 25. v. ö. II. 10.) Jáhvé ítélete a szent helynél kezdődik (IX. 1., III. 14.), mert a szent hely képezi Izráel vallásos életének és erkölcsi romlottságának központját. A templom mellé sorozza Ámós a palotákat (VII. 13.), mert együtt fognak leromboltni (III. 14., 15., VII. 9.) az állam és vallás bukása alkalmával.

Ama kérdésre, mivel kívánja Ámós helyettesíteni az általa elítélt rendszert? alig felelhetünk, mert nem ajánl semmi újat, csak azt mondja, hogy Jáhvé nem áldozatot, hanem igazságot kíván. Ámós tényleg nem volt sem államférfi, sem vallásújító; ő egyszerűen megbízatást nyert Jáhvétól és befejezte működését, midőn azt előadta. Szerinte az első és fő dolog, hogy ismerje meg Izráel az összeköttetést, mely jelenleg bűnös volta és az arra következő veszély közt van. Ha ketten mennek együtt, így szól Ámós, bizonyos, hogy egy cél felé törekednek; ha az oroszán ordít: akkor zsákmányra talált; ha felcsapódik a tör: bizonyosan van benne valami (III. 3. s köv.). Éppen így bizonyos, hogy Assyria elönyomulása és Izráel bűne egybefügg Jáhvé előtt és az, a ki ismeri Jáhvé igazságának titkát, nem kételkedik a felől, hogy a közelgő végromlás a nép, különösen pedig a főemberek bűne miatt következik be. A próféta jövendölésének célja tehát az, hogy felkelte a büntudatot az egyetemes lelkiismeretre, Jáhvé ismert természetére, főleg pedig a bekövetkező események látható jeleire való hivatkozás által, melyek bizonyosságot tesznek a prófécia igazsága felől.

Ámós az ítélet végrehajtását bizonyosnak tartja, mert nem hiszi, hogy megtérjenek azok, a kik bűnös életökkel

felingerelték Jáhvét. A királyság bukása elkerülhetetlen, mert Jáhvé karja mindaddig üldözi a bűnöseket, míg el nem vesznek. A mit Ámós Izráel bűnöseinek elvesztéséről mond (IX. 1—10.), azt azon fogalom szerint kell érteni, melyet Ámós alkotott magának Izráel bűnéről s mely lényegileg nem más, mint az igazságnak lábbal taposása. Ámós ugyanis a «bűnös» szót nem olyan értelemben veszi, mint a mai theologusok, szerinte Izráel bűnösei: a bűnös, elvetemült kormányzók és szövetségeseik, a népnek igazságtalan buja elnyomói (II. 5. 7.). Ezek megsemmisítése képezi Izráel helyreállításának első feltételét, mert az ítéletben sem veti el Jáhvé magától az ő népét és noha könnyen elpusztíthatná az országot természetes csapással, vagy felperzselhetné a bűnös népet a lángok által, mindazáltal más eljárást követ. Fogságra viszi népét, hogy megtisztuljon a vándorlás alatt; megtisztítja népét, mint a gabonát, de úgy, hogy egy ép mag se essék a földre (IX. 9.). És midőn minden bűnös elpusztult, új Izráelt állít elő Jáhvé keze, mint azt hajdan a honfoglalás napjaiban tevő. Dávid ledőlt sátora ismét felállíttatik és ismét a zsidók fognak uralkodni azon nemzetek felett, melyek hajdan Jáhvének adóztak és a bűnösektől megtisztított nép olyan országban fog lakni, mely tejjel és mézzel folyik, mert így szól Jáhvé: elfordítom az én népemnek, Izráelnek fogságát és felépítik az elpusztult városokat és laknak azokban és plántálnak szőlő-hegyeket és iszszák azok borát és csinálnak kerteket és eszik azok gyümölcsét, és beplántálom őket az ő földjükbe és nem tépetnek ki többé az ő földjükből, melyet adtam nekik.

Ha megtekintjük Izráel országának történetét, tapasztalni fogjuk, mily hamar és mily pontosan teljesült Ámós jövendölése.

II. Jeroboám halála után fiát, Zakariást, uralkodásának hatodik havában megölte Sallum, de a gyilkos sem élvezhette sokáig vérrel szerzett hatalmát, mert egy havi uralkodása után megölte őt Menáhem, ki a Tirsza környékén elkövetett kegyetlenség után is csak úgy biztosíthatta a maga részére a királyi hatalmat, hogy Pul assyr királynak ezer talentum ezüstöt fizetett, «hogy segítséggel lenne neki az ő birodalmának megerősítésében.» (2. Kir. XV. 19.) Tehát Menáhem már hűbérese lett Assyriának és az Ámós által jövendölt veszély hamar bekövetkezett. Menáhem halála alkalmával újra kitört a polgárháború, melynek izgalmi közt Menáhem fiát, Pekáját megölte egy katonai kalandor, Peka (2. Kir. XV. 25.) és elfoglalta helyét, sőt Judea királyi székét is el akarta nyerni, e végből Damaskus királyával, Rezinnel szövetségbe megtámadta Acház (Ézs. VII. 1.). Acház szorongatott helyzetében Tiglath Pilézer assyr királyt hívta segítségül, ki, mint Ámós jövendölé, fogságra vitte a Damaskusbelieket és elpusztította Gileádot, Galileát stb. (2. Kir. XV. 29.) E háború után is megmaradt ugyan Peka a trónon, de pártot ütött ellene Hosea és megölte őt. Hosea adófizetője lett ugyan Assyriának, de mindenképpen le akarta rázni igájokat és Egyiptom királyánál keresett oltalmat, ki szintén törekedett Kanaán elfoglalására, mert ennek hegyei képezték a legtermészetesebb határt Egyiptom és Assyria közt. Ez elpártolás siettetett Izráel országának végét, mert az assyrok ismét betörték és hosszú véres küzdelem után elfoglalták Izráel országát, fogságra vitték

Folytatás az 1/4. év mellékletén.

lakosságát és helyökre assyrokat telepítettek le. Ez új telepítvényesek elfogadták ugyan Izráel vallását, de saját vallásuk szertartásaival vegyítették össze Jáhvé tiszteletét. (2. Kir. XVII. 24., XXIII. 15. Jer. XLI. 5.) Az otthon maradt zsidók összevegyültek a bevándorlókkal; elvesztették nemzetiségüket, elhagyták vallásukat és a bevándorlók által elferdített módon tisztelték Jáhvét. Izráel tehát megszűnt létezni és a zsidó nemzet központja ismét a kis Judea lett.

Tereh Gyula,
széki ref. segédlelkész.

Különfélék.

= A folyó évi konvent ápril 11-én befejezte tanácskozásait. Az öt egyházkerület ott megjelent küldöttei megnyugvással és megelégedéssel távozhattak el otthonukba, mert elvihették magukkal amaz élénk benyomást, hogy a magyarországi ref. egyetemes egyház dolgai, ügyei, fejlődése oly férfiak kezébe van letéve, kik az általános, országos tisztelet mellett, bírják az egyetemes egyház őszinte szeretetét, feltétlen bizalmát, és a kik eddigi szeplőtlen életük sok kiváló tetteivel minden biztosítékot megadnak arra, hogy a jövő meg nem csalhat. A míg az ősz br. Vay Miklós minden hódolatra méltó, patriárkhái alakja; a míg Tisza Kálmán higgadt bölcsessége, Kerkápoly, Szilágyi Dezső, Tisza Lajos, Beöthy Zsigmond, br. Bánffy Dezső, gr. Degenfeld József gondnokok; Kún Bertalan, Pap Gábor, Szász Károly és Szász Domokos püspökök, nemcsak soraink előtt haladnak, de mint legelső munkások ott állanak a barázdában és a legkisebbtől a legnagyobbig minden teherből követelik részüket és minden buzgalommal kormányozzák az egyház hajóját: csak a legnagyobb bizalommal és reménységgel nézhetünk a jövő felé, mely nem kevesebbel tartozik nekünk, mint elégtételt adni és diadalmat biztosítani a protestántizmusnak, a lelkiismeretbeli és a korlátlan vizsgálódás szabadságának.

= **Mig hivatalosan is lesz tudatva**, már most közöljük, hogy Egyházkerületünk kollegiumaihoz, a közoktatásügyi miniszter a folyó évi rendes érettségi vizsgálatokhoz a következő képviselőket küldötte ki a kolozsvári és zilahi kollégiumokhoz dr. Beöthy Zsoltot; a m.-vásárhelyi és szászvárosi kollégiumokhoz György Endrét, a sz.-udvarhelyi és nyenyedi kollégiumokhoz dr. Felméri Lajost.

= **A konvent három hallgatója.** A konventnek egy minden jó tréfára fogékony tagja egyebek közt azzal is foglalkozik, hogy pszichológiai megfigyelések mellett, tanulmányai körébe vonja a különböző vidékek tagjait a legmagasabbaktól a legkisebbekig. Jellemző vonásokat eresztget szét a debreceniekről, a pápaiakról, az erdélyiekről, stb. azzal a vidám, senkit sem bántó kedélylyel, mely illattal, fűszerrel hinti be az együttálalkozásnak, a szeretetnek feledhetetlen perceit. A néhai Kákay Aranyos megirigyelhetné olykor a kedélyes, olykor a maliciózus röppentyűket. A legutóbbi konventen az egyházkerületi közjegyzők voltak figyelmének tárgyai. Tóth Samuban, ki a konventnek is jegyzője, a nagy munkabíró erő mellett, csodálattal bámulta azt a hangskálát, mely egy jegyzőkönyv, vagy átírat felolvasásakor, a tenor hangból minő könnyen siklik át a baritonon keresztül a legmélyebb basszusig a szerint, a mint magán-kérvényt, vagy önagyméltósága, a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr iratát tartja vasmarkában. Óh, a hang által nagy tiszteletet és méltóságot lehet megadni! Csodálta említett barátunk a dunántuli közjegyzőt, Vályi Lajost, ki rövidesce felszólalásait azzal kezdi rendesen, és azzal fűszerezi közben, hogy «Kérem ássan!» És ha közbe szólnak, vagy mint rendesen beszélgetnek a tagok, maga szól oda: «Halljuk, halljuk!» És nem kevesebb csodálattal adózott tisztelt barátunk, Szilády Áron, Mitrovics Gyula és Szász Gerő személye iránt, kik e konventen egyetlen beszédet sem tartottak, s egyáltalában, hallgatásukkal tették magukat észrevehetetlenné. Ezt abból magyarázta ki, hogy

egyházkerületük közgyűlésein úgy megszokták a figyelmet, és a jegyzőkönyv írást, hogy ha a paradicsomban lennének is, figyelnének, jegyeznének, és hallgatnának. Ki tudja, hátha Szilády Áron a középkori magyar költők edicóján, Mitrovics a magyar egyházi ékesenszólás elméletén, Szász Gerő pedig azon gondolkozott, hogy «sok szó szegénység.» Az isten két szóval teremtette meg a világot «legyen világosság!» És látá, hogy mindenek jól vannak. Az ember-világban pedig úgy járja, hogy: «Dum Roma deliberat, Saguntum perit.» Hát, csak nyugodjunk bele, hogy a beszéd nagyon szép annál, a ki tud, és a kinek kell beszélni; de a hallgatás is ér valamit, ha nem fujjuk fel magunkat és nem akarunk okosabbak lenni az okosaknál, bölcsebbek a bölcseknél. Ugy véljük, hogy a gondviselés háztartásában minden porszemnek megvan a maga helye, s rosszul tenné a porszem, ha a nap rendeltetését megirigyelné. Így van ez, és nem másképpen.

= **Lapunk legközelebbi számában** a «Prot. Irod. Társ.» üléséről hozott tudósításunknak azt a részecskéjét, mely a választmányba való tagválasztásról szól, és a melyet tisztelt munkatársunk különben is egészen jó szándékkal írt meg: a z ő magán-véleményének kívánjuk tekintetni. E nyilatkozatunkat annál örömebb tesszük meg, mert az ő véleményét ugyan tán a kor iránt való tisztelet, tán a személyhez való meleg ragaszkodás; de semmi esetre sem az őszinte és mély becsülés hiánya okozta; holott úgy az Irod. Társ. választmánya, mint a megválasztott személye és tudományos képzettsége iránt állandóan és meleg tisztelettel viseltek. Kicsi dolog; súlyt nem fektetünk rá; de nem szeretnénk, ha korrekció nélkül maradna egy oly szubjektív vélemény, melyből himet varhatna az, a ki a kákán göcsöt keres. Egy jól és közmegnyugvásra bevégzett tény felett nyilvánított vélemény nem okozhat keserűséget sem pro, sem kontra.

= **Árleszállítás.** «Statistikai tanulmányok a magyar protestántizmusról.» Irta dr. Bartha Béla, eperjesi jogtanár. Különlenyomat a «Protestáns Szemle» 1890-iki folyamából. Nagy 8-adrét, 165 oldal. Ezen, a protest. sajtó által uttörőnek jelzett művet a nagyobb elterjedés biztosítása végett az eddigi 1 frt helyett 60 kron, bérmentes küldéssel 70 kr-ért kaphatni a szerzőnél, Eperjesen, vagy Hornyánszky Viktor akadémiai könyvkereskedőnél, Budapesten. A legmelegebben ajánljuk e feltűnést keltő, sok utánjárással és alapos tudással megírt könyvet olvasóink figyelmébe. Az ár oly csekély, hogy valóban csodálkozunk kellene, ha minden igazi protestáns ember meg nem szerezné. Paptársaink különösen, vagy egyházaikkal együttesen megszerezhetik. Kicsi áldozat, nagy haszon.

= **Hálás köszönet.** T. Prekub János úr és neje, Borbély Márcella, a kis-kendi ev. ref. egyház templomi szószékére egy 20 frt értékű fekete posztó, arany rojttal kerített és kivarrott takarót ajándékoztak. Ugyiszintén, t. Csizsár József és neje, Prekub Lina, egy 25 frt értékű veres posztó, ezüstes rojttal kerített és kivarrott urasztali takarót. Hasonlólag, ifj. Cs. Menyhárt István és neje, Nagy Erzsébet, egy igen szép urasztali abraszt. E szép ajándékukért fogadják a nemes szívű adakozók itt a nyilvánosság terén is magam és egyházközségem nevében a legszivesebb hálás köszönetemet. Kis-Kenden, 1891. ápril 6-án. Nagy András, k-kendi ev. ref. lelkész.

= **Nyilvános köszönet.** A szamosujvári műkedvelők f. évi március 30-án, a szamosujvári ev. ref. egyházközség javára, sikerült műkedvelői előadást rendeztek. Az előadás 139 frt 32 krt jövedelmezett a jótékony célra. Kedves kötelességünknek tartjuk egyházközségünk nevében hálás köszönetet mondani mindazoknak, a kik fáradságot nem ismerve, közreműködésükkel kivívták a sikert, t. i. özv. Csipkés Benedekné-Korbuly Mariska ő nagyságának, Merza Ilona, Nyegruc Mari, Sáhín Vetti, Török Aranka, Zachariás Róza kisaszszonyoknak, továbbá: tiszt. Novák Gerő műkedvelő társulati elnök, Nagy Lajos, Vajna Károly, Páll Bogdán, Zeffer Lukács, Bodor Sándor, Csehi Sándor, Filep János, Péterffy Gyula uraknak és Sófálvi Zsombor gymn. tanulónak. Ugy-

szintén köszönetet mondunk azoknak az uraknak is, kik felülfizetéssel járultak a fenti összeghez: Woith Miklós 5 frt. Aján Lukács 20 kr. Tüzes Tódor 1 frt. Moldován Simon 40 kr. Göncy Gyula 1 forint. Novák Antal 20 kr. N. N. 40 kr. Gebhárd Károly 50 kr. Kincses Joachim 40 kr. Glazer Simon

40 kr. Id. Bodor Bertalan 80 kr. Todorfi Domokos 1 forint. Fogadják úgy ők, mint Szamosujvár áldozatkész közönsége, njolag is hálás köszönetünket. Szamosujvártt, 1891. ápril 4. Az ev. ref. egyházközség megbízásából: Nagy Lajos gondnok. Vásárhelyi Boldizsár, körlelkész.

HIVATALOS RÉSZ

929—1891.

KÖRÖZVÉNY

mindenik ref. kollegium m. t. Előjáróságának.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur f. évi március 31-én 51,912. sz. a. kelt leiratával tudatja, hogy a kizárólag fiuk részére berendezett kir. javító-intézetek iskoláit, melyek három, nevezetesen alsó, középső és felső tanfolyamból, összesen hat osztályból állanak, a nyilvános jellegű hat osztályu elemi népiskolákkal egyenlőknek elismervén, az igazságügyi m. kir. miniszter ural egyetértőleg elrendeli, hogy a nevezett intézetek igazgatóságai által kiállított bizonyítványokkal véglegesen kihelyezett növendékek, ha tanulmányukat folytatni akarják, a nyilvános iskolák megfelelő magasabb osztályaiba minden nehézség nélkül vétessenek fel.

Erről van szerencsénk a m. t. t. Előjáróságot tudomás vétel s további intézkedés végett tisztelettel értesíteni.

Az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvártt, 1891. ápr. hó 11.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök

378—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a széki egyházmegyébe kebelezett p u s z t a - k a m a r á s i egyházközség énekvezér-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: veteményes kerttel ellátott tisztességes lakás és egyházhatósági becslés szerint, 155 frt 31 kr.

Pályázati határnap május 15. Folyamodványok nt. Somkerei Miklós esperes aához intézendők, Székre.

Az ev. ref. püspöki hivataltól.

Kolozsvártt, 1891. ápril 10. *Szász Domokos,*
erd. ref. püspök.

378—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a széki egyházmegyébe kebelezett p u s z t a - k a m a r á s i egyházközség IV-ed osztályu papi állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakás és egyházhatósági becslés szerint, 466 frt 89 kr.

Pályázati határnap máj. 15. Folyamodványok nt. Somkerei Miklós esperes aához intézendők, Székre.

Az erdélyi ev. ref. püspöki hivataltól.

Kolozsvártt, 1891. ápril 10-én. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

389—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezett m a r o s - v é c s i egyházközség énekvezéri állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: gazdasági épületekkel, kerttel ellátott tisztességes lakás és egyházhatósági becslés szerint, 229 frt fizetés és stóla.

Pályázati határnap május 12. Folyamodványok nt. Lénárt József esperes aához intézendők, Magyaróra, u. p. Disznajó.

Az erdélyi ref. püspöki hivataltól.

Kolozsvártt, 1891. április 13. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

379—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebelezett k ü k ü l l ő v á r i egyházközség énekvezéri állomására, ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: gazdasági épületekkel és veteményes kerttel ellátott tisztességes lakáson kívül: a) 4 hold 795 öl szántó, 1 hold 1500 öl rét és 242 öl szőlő; b) a hivataltól kalangya búza, 1215 liter szemes törökbuza és 189 liter bor; c) az egyházközség pénztárából 4 frt pénz; szabad legeltetési jog. A földek adóját az egyház fizeti.

Pályázati határnap május 15. Folyamodványok nt. Kovács Elek esperes aához intézendők, V.-Gálfalvára, u. p. D.-Szent-Márton.

Az ev. ref. püspöki hivataltól.

Kolozsvártt, 1891. ápril 10.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

593—1891.

TUDÁSUL.

Minthogy a válószemélyek kiballgatásából nem lehet határozottan megállítani, hogy melyik felekezethez tartoznak, s különben is nyilatkozatuk csak egyszerű állítás és nem bizonyítás: felhívom tiszteletes paptársaimat, hogy a béke-próbáról kiállított bizonyítványban jelezzék a peres felek vallását, s utasítsák, hogy különvetőlevelet csak azon esetben nyernek, ha mellékelve van mindkét félnek keresztlevele, esetleg áttérési bizonyítványa.

Az udvarhelyi ref. egyházmegye esperesi hivatalától. Kecsetben, 1891. ápril 9-én.

Menyhárt András,
ev. ref. esperes.

358—1891.

MEGHIVÁS

A kolozs-kalotai ref. egyházmegye házassági törvényszékének tagjait a folyó év május hó 4-én Gyaluban délelőtt 10 órakor tartandó házassági törvényszékre tisztelettel meghívom.

Felkérem a tiszt. urakat, értesítsék és utasítsák válóperes hiveiket. Az ügyvéd urakat pedig arra kérem, hogy kellően felszerelt pereket hozzanak fel.

Gyalu, 1891. ápril 9.

Deési Gyula,
esperes.

378—1891.

HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

Nagy-enyedi lakos Várad Róza ev. ref. vallásu feles, ref. vallásu férjét, Kladni Andrást, a ki ötlet 4 $\frac{1}{2}$ év óta hűtlenül elhagyta s hollétérol semmi tudomással sem bir, hirdetményesen idézteti, mától számítandó hat hó alatt, a nagy-enyedi ref. egyházmegye házassági törvényszéke előtti megjelenésre, mikor is akár megjelenik, akár nem, mint hűtlen elhagyó ellen válókeresetét felvéteti és lejárhatja.

Gerenden, 1891. április 13.

Hegedüs Lajos,
esperes.

133—1891.

MEGHIVÓ.

A rikán belői ref. özvegy-árvai gyámintézet közgyűlését május 5-ikén reggeli 9 órára, Maksára, a szokott tárgyak elintézésére ezennel összehívom.

Szőrcsén, 1891. ápril 13.

Péter Károly,
gyámintézeti elnök.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Mai számunkhoz $\frac{1}{4}$ iv melléklet van csatolva.

Nyomatott Ajtai K. Albert nyomdájában Kolozsvártt.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXI. Évfolyam.

Kolozsvárt, 1891. Április 23.

17. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 5 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Sürgős teendők egyházi irodalmunkban.

(Vége.)

Gyakran hallom emlegetni, hogy egyházi történetírásunk terén most a kútfőgyűjtés és forráskritika idejét élvén, napjainkban szó sem lehet róla, hogy egy-egy nagyobb korszaknak, vagy éppen az összesnek története csak kielégítő módon is megírassék. A köz felfogás szerint sok apróbb tanulmány közlésére, számtalan homályos részlet tisztázására van még addig szükség, míg egyszer majd kidolgozhatja valaki a magyar protestáns egyház pragmatikus történetét. A kik hasonlattal akarják érthetővé tenni a dolgot, azt mondják, hogy még nincs összehordva elegendő szilárd anyag, melyből épületet emelhessünk s így tehát ezentúl is sokáig kell a törmelékeket gyűjtögetnünk és rostálgatnunk, míg a jövőnek valamelyik arra hivatott embere képes lesz, azokat impozáns palotává alakítani. Hiszen, van némi igazságuk, nem tagadom. De azt viszont kétségbevonhatatlannak tartom, hogy a ki teljes hiányát érzi egy lakásnak, melynek falai közé elhúzódhassék az idő viszontagságai elől, nem fog addig várni, míg palotát emelhet a lassankint összeszerzendő anyagokból, hanem egyelőre szerény kunyhóval is megelégszik, ha csak is az ehhez szükségeltető jó anyaga áll készletben. Azaz, más szavakkal, nekünk sem szabad századok, vagy tizedek munkáját várnunk, hanem ellenkezőleg, éppen megkönnyíteni tartozunk az utánunk következők teendőit azzal, hogy megírassuk a magyar protestánsizmusnak jelenlegi ismereteinkkel úgy terjedelemre, mint tartalomra nézve arányban álló s valamennyi jelentékenyebb mozzanatot magába ölelő, hiteles történetét, még pedig nem tisztán a harcok és üldözések eseményeire való tekintettel, hanem kiváló gondot fordítva a belső fejlődésre, tudniillik, az egyházalkotmány, szertartások, közoktatás, tan és irodalom haladására és

a külfölddel való összeköttetés nyilvánulásaira is. Húsz, vagy nem tudom hány év múlva, bizonyosan ismét újat meg újat kellene írni, melyek az addig történeendő kutatások felhasználása folytán, önkint érthetőleg, mind jobbak és teljesebbek volnának, de természetesen soha sem olyanok, hogy a munkálkodást akármily távoli korszak gyermeke valaha befejezettek, tökéletesnek mondhatná. Efféleéről csak azok ábrándozhatnak, a kik nem ismerik a tudományos vizsgálódás természetét. Az összes irodalmi termékeket egyedül az illető kor tudományos fejlettségének szempontjából bírálhatjuk meg, azzal pedig soha sem ártathatjuk magunkat, hogy egykor abszolút becsü fog produkáltatni.

Olyat ellenben már napjainkban is lehetne előállítani, mely egyháztörténelmi ismereteinkhez viszonyítva, a méltányos igényeknek bizvást megfelelhetne. És erről irodalmi társaságunknak volna kötelessége mielőbb gondoskodni, ha boldogult Bük László nemes lelke előre nem látja a nemsokára beálló szükségét s a magyar tudományos akadémiánál tett alapítványából erre a célra is nem rendel vala illő összeget. Ő ugyanis annak kamatait magyar történelmi monográfiák jutalmazására kívánta fordíttatni, melyek közül néhánynak tárgyát még maga tűzte volt ki. Az általa megállapított sorozatban legközelebb éppen a magyar protestánsizmusnak 1711-ig való története következik. Ázután, ha ez készen leend, egyházi irodalmunk érdekében az irodalmi társaság bizonynyal nem fogja elmulasztani, hogy a folytatásról a kellő módon gondoskodjék.

Természetes, hogy a lehetőség szerint már most is, attól fogva pedig okvetetlen különös gondjaik közé kell számítaniok az egyháztörténet összes magyar munkásainak a körükbe eső adatok felkutatását és közlését, avagy másnemű értékesítését. Sajnálatos, hogy az irodalmi társaság anyagi erejének korlátolt volta miatt, ez irányban

még mindig nem kezdhetette meg munkásságát. Mihelyt azonban az érdeklődés és ezzel együtt az áldozatkészség fokozódni fog iránta, részemről első kötelességének tekintem, a mire különben is utalják alapszabályai, hogy történelmi emlékeink kiadásához szintén hozzájárjon. Hatalmas lökést fog ez adni monográfia-irodalmunknak, s általa egész történelmi tudományosságunknak. Ha pedig az akadémia, illetőleg, az irodalmi társaság által kiadandó mű ilyen módon talán igen hamar használhatatlanná válik, az csak annyit fog jelenteni, hogy ismereteink gyorsan szaporodnak és tisztulnak, a mi aztán fényes bizonyossága lesz úgy az irodalmi társaság, mint a szakemberek kötelesség-érzetének és ernyedetlen munkálkodásának.

Nem képez tehát kivételt a magyar protestáns egyháztörténet sem, azon theologiai tudományágak közül, melyekből minél előbb célszerű volna ellátni az olvasó közönséget a még hiányzó ama könyvekkel, melyek az illető szakokat a magok egészében tárgyalván, belőlük az alapvető s általánosságban tájékoztató ismeretek megszerzhetők legyenek. Teljességgel nem állítom én azt, hogy ez rögtönösen, vagy csak kevés idő alatt is végre volna hajtható, mert hiszen Rómát sem egy nap alatt építették fel. De a szükség tényleg létezik, s tervszerűleg igyekeznünk kell a hiányok pótlására.

És éppen ez az, a mi sokunkban már régen felkelté azt a gondolatot, hogy milyen jó volna addig is, míg irodalmunk említett hézagai egyenként betöltetnének, egy valamennyi tudományágra kiterjeszkedő s azoknak összes részleteit röviden, de mégis lehetőleg kimerítően magába foglaló betürendes «Theologiai Ismeretek Tárát» szerkeszteni. Annival is inkább, mert egy efféle munkát még azok sem nélkülözhetnek, kik alapos képzettséggel rendelkeznek akár csak egyes szakokban, akár esetleg a vallás- és egyháztudományok minden ágában. Hát még azok hogy ne éreznék hiányát, a kik, mint az irodalmi társaság ezeket meghaladó tagjainak legalább is fele része, kétségen kívül nem egyszer akadnak olyan kifejezésre, vonatkozásra, vagy utalásra, melylyel az író teljesen ismerős levén, eszébe sem jut, ezt bővebben megmagyarázni, s így gyakran megtörténik, hogy az előttük rejtély gyanánt tűnik fel, mely aztán az illetőkre nézve a hozzá kapcsolt fejtegetéseket is érthetetlenekké teszi. És hány-szor érezzük annak szükségét is mindnyájan, hogy alaposabb utánjárás helyett, rövid foglatban te-

kintsünk át bizonyos részletkérdéseket, melyek felől történetesen alkalmilag észre vesszük, hogy nem vagyunk velök egészen tisztában. Ilyenkor aztán, pedig ez gyakran megtörténik, valami efféle, úgy szólva, mindent tartalmazó, szótárszerűleg be rendezett reál-enciklopédia bizonyosan sokkal inkább megfelel az igényeknek, mint egy egész szakkönyvtár, a mivel egyébiránt általában is szerfelett kevesen dicsekedhetnek, azok is csupán jórészt idegen nyelvűvel.

Ezek a körülmények vezéreltek úgy engem, mint azon többi társaimat, kik hasonlóképpen régtől fogva érezvén hiányát az előbbieken többször említett műnek, velem együtt örömmel üdvözölték ama tervet, mely egy ilyennek kiadását célozza s mindannyian készséggel vállalkoztunk arra, hogy a különböző szakok szerint, mindenkünk a magaénak megfelelő cikkek kidolgozásában, időnkhez s erőnkhez mérten részt vegyünk.

Igy tehát, legalább a dolgozó társak részéről befejezett ténynek tekinthető, hogy a «Theologiai Ismeretek Tára» a jövő év elejétől kezdve füzetes kiadásban, a könyvpiacra kerül. A vallás- és egyháztudományok minden fontosabb kérdése és tétele, a rájuk vonatkozó összes ismeretek, az egyházi közélet és irodalom valamennyi kiválóbb munkása úgy a múltból, mint a jelenből, helyet fog abban találni, röviden, de világosan és a mi fő, teljes tárgyilagossággal kifejtve, illetőleg, méltatva úgy, hogy egyetlen theologiai irány és egyik protestáns felekezet sem tehet ellene kifogást a részrehajlatlanság és elfogulatlanság szempontjából. Biztosítja ezt már csak az is, hogy a munkatársak közt az orthodox és szabadelvű theologia, a lutheránus és református egyház egyiránt képviselve van s az egyesek működését az összes fogja ellenőrizni a munkálatoknak a meghatározott módozatok szerinti felülvizsgálása által.

Talán akadnak, kik mégis kételkednek abban, hogy efféle munka egyházi irodalmunk jelenlegi állásában egyhamar összeállítható volna. Talán meg fogom nyugtatni őket annak kinyilvánításával, hogy egyikünk sem fog egészen önállóan, csupán saját erejére támaszkodva dolgozni, hanem az egyes cikkek megírásakor fel fogjuk használni a német irodalom bizonyos mértékű segélyét is. Egészen önállóak csupán a hazai közönséget speciáliter érdeklő részletek kidolgozásánál lennünk, mivel olyan művet szándékozunk az olvasók kezébe adni, melynek ne csak nyelve, hanem szelleme, iránya és tartalma is magyar legyen.

Másfelől meg nem is akarunk mi több kötetre terjedő vállalatba kezdeni. Legfőlebb 50—60 sűrűn, lekszikon-alakban nyomott ivre számítjuk munkánk terjedelmét, a mi semmi esetre sem fogja a körülbelől tíz dolgozótárs erejét meghaladni.

Némelyek kételyeket táplálhatnak az anyagi siker iránt is. Én nem tartok velük. Haszonra mi úgy sem számítunk. Azt ellenben reméljük, hogy a munka megjelenése a kellő számú előfizető jelentkezése által biztosítva leend. A világiakat nem is számítva, három ezer protestáns lelkész, meg ötszáz protestáns tanár és annyi segédlelkész s hittanhallgató közül csak nem fog olyan sok visszahuzódni e vállalat támogatásától, hogy a nyomtatási költségek se legyenek fedezhetőek. Nem tudjuk még elképzelni sem, hogy a magyar protestánsizmus ezen mindenki által hézagpótlónak tartott vállalat iránt olyan közönnyösséget tanusítson, mely megakadályozza létrejövetelét. Mi tehát dolgozunk és bizunk. Reméljük és hiszszük a legjobbat.

Zoványi Jenő.

Megjegyzés

«A káandidálási eljárás köréből» című közleményre.

Bitay Béla urtól e lapok mult évi 40. számában egy közlemény jelent meg, melyben a figyelmet arra a vizsgász állapotra hívja föl, hogy «ugyanazon személy, ugyanazon okmányok mellett és azonos jogrend alapján», pályázatoknál «a bizottságok előtt a jelölhetés kérdését illetőleg más és más elbírálásban részesül.» Ennek megvilágítására hivatkozik a vele megtörtént esetre, mely szerint ő több első rangú állomásra pályázván, bizonyítványai alapján egy helyt jelölte az illetékes káandidáló bizottság, más helyt nem. Közölvén az egymásnak ellentmondó bizottsági határozatokat, azok felett gondolkozva, úgy látszik cikkéből, arra jött, hogy a jelölő bizottságok «ténykedéseiben» van a hiba, melyeknek működésében nem látható az, hogy feladatuknak «azon kis részében, mely paragrafusok által van megrendszabályozva, s így közmegítélés tárgyát képezi, a törvényhez való hívással, tisztán és kifogástalanul» végeznék dolgukat. Tovább menve cikkén, veszélyeztetettnek mondja komolyságát ama határozatnak, mely szerint egyszer nem káandidáltatott első osztályú állomásra, holott egy alkalommal káandidáltatott, s máskor meg kijelölhetőnek elismertetett. Tovább azt mondja, hogy az övéhez hasonló esetek ismétlődése vette fel e kérdést, mely azonban a mult közgyűlés határozatával, mely a kodifikált s csak rendes lelkészekre vonatkozó szabványokat kiterjeszti a segéd-lelkészekre is, oly módon, hogy a s.-lelkész szolgalmi évei azonos beszámítás alá esnek a rendes lelkészével, tárgyalanná vált.

Nem szólnék a fentebb jelzett közleményhez, ha az erre vonatkozó kérdést «a segédpapi intézmény mó-

dosításáról» című cikkben (l. Prot. Közl. 1889. évi 37. és 38. számait) nem én vettem volna fel e becses lapban; vagy ha akkori felszólalásomnak meg lett volna kívánt eredménye, mely abban állott, hogy a káandidáló bizottságok egymással ellenkező határozatainak, a papválasztási szabályok illető fejezetének módosítása s a segédlelkézi intézmény megfelelő paragrafusának ahoz alkalmazása által, eleje vétessék; vagy, ha Bitay Béla ur, e kérdés újbóli felvetésénél, nemcsak a káandidáló bizottságok eljárásában, hanem a törvény intézkedésének a gyakorlattal meg nem egyező voltában is kereste volna a hibát. De, minthogy az ő esete is azt mutatja, hogy meglevő papválasztási szabályaink, meg a mult évi közgyűlésben módosított segédpapi intézmény paragrafusainak megállapítása mellett is, a kérdés felvetésének alapui szolgáló esetek ismétlődnek, s a káandidáló bizottságok a kijelölésnél, illetőleg, a minősültség megállapításánál egymással ellenkező határozatokat még mindig hoznak: kötelességem, újlag is hozzá szólni e tárgyhöz, s kimutatni Bitay Béla ur s mások előtt is, hogy ily esetek ismétlődése nem szünhetik meg mindaddig, míg a papválasztási szabályok VIII-ik fejezetét, s a segédlelkézi intézménynek e kérdésre vonatkozó 7-ik paragrafusát a gyakorlatnak és méltányosságnak megfelelően át nem alakítja; vagy pedig a káandidáló bizottságokat a papválasztási szabályokhoz legszigorubb ragaszkodásra nem utasítja az illető hatóság. Hogy ez így van, meggyőződhetünk, ha a kijelölés, illetőleg, minősültség megállapításával foglalkozunk röviden. Először is lássuk, hány szempontból bírálandó el, a törvény szigorú megtartása mellett, valamely papi egyén minősültsége? Ha a szabályokat szorosán megtartják, három szempontból kell, hogy a káandidáló bizottság ítélete alá vonja a folyamodó képességét. És pedig: először azt kell tekintetbe vennie, hogy az illető a papi szigorlatot minő érdemfokozattal tette le; másodsor azt, hogy hány éve szolgál; harmadsor azt, hogy hányadrangu egyházközségben szolgált. Ezeknek szigorú egybevetése folytán állapítható meg, törvény szerint, bármely papi egyén minősültsége. Azonban, ha a káandidáló bizottságok működését figyelemmel kísérjük, a legtöbbnek eljárásánál mit tapasztalunk? Azt, hogy a kijelölésnél, illetőleg, a minősültség meghatározásánál csupán a két első szempontot szokták tekintetbe venni, a harmadikat pedig csak annyiban, a mennyiben az valamely papi egyénnek javára, a minősítésnél előnyére szolgál, avagy bizonyos mellékokok, s egyéni érdekek keresztülvihetéseért, hátrányul. Ennek az eljárásnak következménye aztán az egymástól eltérő, egymásnak, ugyanazon személyre, ugyanazon okmányok és azonos jogrend alapján is, ellentmondó határozatok. A példa leginkább megvilágítja a dolgot: folyamodik az x-i első oszt. papi állomásra N. N. ki kitünő papi bizonyítvánnyal bir, s már h á r o m éve, hogy szolgál, mint rendes lelkész, egy h a r m a d osztályú egyházközségben. Összeül a káandidáló bizottság, hogy megállapítsa a minősültséget, s a folyamodók közül jelöljen. Felolvassák a törvény ide vonatkozó részét, mely szerint: «bármely osztályú egyházközségben pályázhatnak fölszentelt tanárok; szigorlati bizonyítványaik szerint «kitünően» képesített és külföldi protestáns egyetemen legalább két félétet töltött papjelöltek; az első, vagy második osztályú

egyházköztségben két évig, a harmadik osztályu egyházköztségben öt évig szolgált papok és oly kitünően képesített papjelöltek, kik legalább egy évig püspöki titkárok voltak.» (E. t. 296. §.)

Már most, az a folyamodó, ha a kandidáló bizottság a törvény szavai szerint jár el, nem minősíthető, s annál kevésbé jelölhető első osztályu papi-állomásra, mert igaz ugyan, hogy kitünően végzett, s igaz, hogy már három éve szolgál, de csak harmadik osztályu egyházköztségben töltötte azt az időt; már pedig ott öt évig kell szolgálnia, hogy első osztályu papi-állomásra kijelölhető legyen. Jön tehát folyamodására a hátrirati válasz: «Folyamodó értesítettik, hogy miután egyházi törvényeink értelmében nem minősült, kijelölhető nem volt.» És ennek a kandidáló bizottságnak teljesen igaza van a törvény paragrafusá szerint, bármily zokon essék is folyamodónak a határozat. Más alkalommal, azonban, bizva a kandidáló bizottság méltányosabb eljárásában és a gyakorlatban, ismét folyamodik egy első rangu állomásra. Az itt eljáró kandidáló bizottság azt az elvet tartva szem előtt, hogy mindegy, akár hányad osztályu egyházköztségben szolgált az illető, ha a kitünő bizonyítvány mellett két évig paposkodott, jogosult első osztályu papi-állomásra pályázni, kijelöli, vagy kijelölhetőnek elismeri, s jön a hátrirati válasz: «A kijelölő bizottság összes szavazatát megnyervén, kijelöltetett», vagy «folyamodó, bár képesített pályázónak elismertetik, titkos szavazás folytán a jelöltek sorából kimaradt.» S ez a két határozat, bár méltányosságát, s az igazságnak megfelelő voltát elismerem, szerintem, inkább veszélyeztetett komolyságában, a törvényt tekintve, mint a hogy Bitay Béla ur mondta, az első.

Ilyen, egymással ellentétes határozatok, a mint mondtam, mindaddig ismétlődnek, míg a papválasztási szabályok és a segéd-lelk. intézmény jelzett pontjai a méltányosságuk és gyakorlatnak megfelelően nem módosíthatnak. S ismétlődhetnek igen gyakran nemcsak a rendes lelkészekkel, hanem főleg a segéd-lelkészekkel szemben; mert az, hogy minősültségük meghatározásánál szolgálati évük száma előnyükre számíttassék be, csupán a kandidáló bizottságok jóvoltától függ, mert világos, minden ellenmondást kizáró törvény által erre a kandidáló bizottság kötelezve nincs.

Ugyanis, a «Segéd-lelkési intézmény» 7. §-ban ez áll: «A második papi vizsgát letett segéd-lelkészek szolgálata a pályázati minősítésnél rendes papi szolgálat gyanánt számíttatik; de csak a szigorlaton nyert minősültségük mértéke szerint.» Ugy de, a mint láttuk a minősültség megállapításánál, az is kérdésbe kell hogy jöjjen, hogy az illető minősítendő hányad osztályu egyházköztségben szolgált. A segéd-lelkészségek azonban nincsenek osztályozva, s így az ők minősítésük tulajdonképpen nem is bírálható el a rendes lelkészekével egyformán, s minősítésük végeredményében csakis a szigorlaton nyert bizonyítvány mértéke szerint állapítható meg. Ez állítással szemben, felhozható lenne ugyan az, hogy a törvény szavai szerint, nem az veendő tekintetbe a segéd-lelkészek minősítésénél, s általában a minősítések meghatározásánál, hogy hányad osztályu papi-állomáson szolgált az illető, hanem az, hogy hányadik osztályu egy-

házköztségben; s ez alapon mindig elbíráható lesz a segéd-lelkészek jogosultsága is a papi szigorlaton nyert minősültségük szerint. Igaz, hogy a törvény szavai ezt mondják, de tudjuk, hogy az egyházközségek osztályozása a papi-állomások javadalmától, s nem nagyságuktól, avagy vagyonosságuktól függ, s így tulajdonképpen mégis csak az veendő tekintetbe, végső elemzésben, hogy hányad osztályu papi-állomáson szolgált az illető minősítendő. De, eltekintve ettől, amaz ellenvetésnek csak akkor volna jogosultsága, ha a segéd-lelkészek előnyére felvett ilyszerü beszámítás nem járna esetleg a rendes papok minősítése meghatározásánál ez utóbbiak megrövidítésével, a mi pedig igen könnyen megtörténhetnék. Vegyünk fel csak egy példát. N. N. segéd-lelkész, ki kitünően végzett, s az x-i első, vagy második osztályu egyházköztségben, a pap mellett, két évig szolgált, folyamodik a z-i első oszt. papi-állomásra. Azon az alapon, hogy kitünően végzett, s két évet első, vagy második osztályu egyházköztségben szolgált: kijelölhető, illetőleg, minősültnék mondandó első osztályu papi-állomásra. De, ugyanazon első osztályu papi-állomásra folyamodik egy olyan rendes pap is, a ki szintén kitünően végzett, de szerencsétlenségére, csak harmad, vagy negyed osztályu egyházköztségben szolgált ugyanannyi időt, mint az előbb felhozott segéd-lelkész. Már most, ez a rendes lelkész, azon az okon, mert harmad oszt. egyházközségből csak öt évi szolgálat után jelölhető első osztályu papi-állomásra, elutasítandó, illetőleg, minősültnék nem mondható lenne. Már pedig ily forma igazságtalan eljárás, minthogy a segéd-lelkészek rendesen első, vagy második osztályu egyházközségekben segédeskednek, míg akárhány kitünően végzett papjelölt megy képzettségét érvényesíteni harmad, vagy negyed osztályu egyházközségbe szolgálni: igen gyakran megtörténhetnék, ha az általam ellenvetésképp felhozott módon bíraltatnék meg a segéd-lelkészek minősültsége. Hogy ily, s ehhez hasonló esetek elő ne fordulhassanak, csak egy megoldási módja van, s ez az, hogy mondassék ki az, hogy a minősültség meghatározásánál csak a papi szigorlaton nyert minősültség mértéke és a szolgálati évek száma veendő tekintetbe oly formán, mint ez a külföldön járt papjelöltekkel és püspöki titkárokkal szemben történik.

Vásárhelyi Boldizsár.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, ápr. 19—20.

Elnökölt főt. Szász Domokos, püspök, mint főgondnok. Jelen voltak: Br. Bánffy Dezső, főgondnok, dr. Kolozsvári Sándor, elnök-helyettes, Szász Gerő, Bihari Sándor, Parádi Kálmán, dr. Vályi Gábor, Domokos Antal, igazgató tanácsosok. Bodor Antal, titkár, Deák József, pénztárnok, dr. Sárkány Lajos, számvevő és dr. Török István, helyettes-előadó.

Az időközben elnökiellátott folyó ügyeknek bejelentése a következő napi ülésre halasztatván, előterjesztett:

Az abrudbányai egyház és a város között kötött szerződés, a melynek alapján az egyház szolgálmi jogot (servitus) enged az egyház tulajdonát képező ugy nevezett «papi réten» átvezetendő vízvezetési cső lerakására, a mely szerződés megerősített.

A szilágy-fő-kereszturi egyház templomának kijavítása, a szakelődő véleménye alapján és megjegyzései figyelembe vételével, engedélyeztetett.

A selyei egyház templomának javítása és torony-építése aképpen engedélyeztetett, hogy 1200 frt névér-tékü italmérési regale megváltási szelvény-ivének beváltási értéke és 300 frt kölcsön, 12 évi visszahelyezés kötelezettsége mellett, a jelzett építkezésre fordítható.

Az udvarhelyi egyházközségben, az ürességbe jött 2-ik rendes papi állomásnak be nem töltése és segéd-papnak alkalmazása már engedélyezve lévén, a fölterjesztett segédpapi utasítás bár helyesnek találtatott, mindazáltal a stóla-jövedelemre vonatkozólag bizonyos kiegészítés rendeltetett el.

A backa-madarasi egyháznak megengedte az Igazgató-Tanács, hogy a kántori telke szomszédjában levő és Losonci Dénes mérnök tulajdonát képező belső telket megvehesse és e célra kétezer frt kölcsönt vehessen föl.

Néhai br. Bánffy Kata kegyes urnó, a többek közt a kolozsvári kollégium korházi alapjára 300 forintot, a tápintezet javára pedig 200 frtot hagyományozván, ez összegek a kollégiumi előjáróság kérésére, a központból, a hová befizetve voltak, kiutaltattak.

A rettegi egyháznak Huszár Lajossal kötött adás-vevési szerződése jóváhagyatott.

A kékesi egyházban fölmerült és a napi lapokban is felemlített sajnós averszionális ügyben a felvilágosítás adásra fölkerve volt esperes jelentéséből az tűnt ki, hogy az elkeseredés okául az állami iskolai adók és tanpénzek fölajtása szolgált volna; de eltekintve a közbe esett tényektől és felekezeti közeli beavatkozásoktól; a felindultság már annyira lecsendesült, hogy három családnál alig van több, a mely még most is áttérési szándéka mellett áll. A jelentés ugyan tudásul vétetett, de mert nem alaptalan sejtések vannak és jelek mutatnak arra, hogy a fenforgó esetben a hivek felindultságának egyéb közel álló okai is léteznek, az esperes utasított a folytonos és legéberebb figyelemmel kísérésére minden mozzanatnak és a fungens pap magaviselkedésének, a maga idejében való jelentéstételre kötelezés mellett.

A szászvárosi «Kun-kollégium» részére már előbb engedélyezve lévén a hercegányi erdőjének eladása, most jelentést tett, hogy a 26,500 frt vételárból tartalék-alapot óhajt képezni, annak fele részét regale-váltás kötvényekbe, a másik felét pedig részvényekbe kívánván fektetni. Az engedély megadatott, még pedig a kollégiumi előjáróság figyelmének az általános hitelbank részvényeire való irányítása mellett.

Megjegyzendő, hogy ez ügygyel kapcsolatosan, az Igazgató-Tanács arra való tekintettel, hogy az állami érték-papírok konverzionalis műveleteinél az új papírok mind 5%-on alul jövedelmezők, és arra, hogy a pénzintézetek sem adnak és adhatnak 5%-ot a nagyobb betétek után, holott a mi rendszeresített fizetendőségeink mind 5%-ra vannak alapítva s így a jövőre nem kis veszély fenyeget, elhatározta a közgyűléshez oly irányu javaslatot tenni, hogy tőkénknek legalább 5%-át lehetőleg biztosíthassa.

A sz.-medgyesi egyház újabban is felszólított az énekvezéri díjlevél kiállítására, az 50 frt javadalom kiutalása mellett.

Az érkávási papnak betegsége és gyógykezelhetése céljából közp. járandósága kiutaltatott és a 100 frt rendkívüli segély iránti kérése, lehető figyelembe vétel céljából, az államsegély-osztó bizottsághoz tétetik át.

A br. Baldácsy-alap kezelő-bizottsága nyomtatásban részletes jelentést küldvén meg Igazgató-Tanácsunkhoz, a melyből örvendetesen tűnt ki az alap jövedelmének gyarapodása, 61 ezerről 68 ezerre emelkedve, az 1891-ik évre 2000 frt helyett 2500 frt osztalékot helyezvén kilátásba: a jelentés megnyugtató tudásul vétetett.

(Vége köv.)

Egyetemes konvent.

(Vége.)

György Endre és Tisza Kálmán meleg hangu föl-szóalása után, kimondja a konvent, hogy a szlavonai missziót föltétlenül és állandóan fenn akarja tartani s szűk anyagi eszközei közt is ott lakó hitsorsosaink magyar nyelvü iskoláit fenn akarja tartani. Hasonlóul a romániai missziót is, a melyre tavaly 20,000 frtnyi segély szavaztatván meg, annak esedékes részlete az idei költségvetésbe vétetik föl. A misszió-ügy terén mind felekezeti, mind nemzetiségi szempontból elért fényes eredményeket örvendetes tudomásul vevén a konvent, a rendelkezésére álló eszközök keretén belül ismét terjeszkedni határozta az idén.

Ehhez képest, a folyó évre a misszió céljaira megszavaztatott állandó évi segélyben 19,000 frt, ideiglenes 3080 frt, összesen 22,280 forint

Végül, a bukovinai Andrásfalva temploma részére 100, lelkésze részére 50, a maradékból néhány egyház és lelkész tegnap megállapított segélyezésének fölemelése megszavaztatott, ezzel az egész költségvetés és misszió-ügy letárgyalatott.

— Ötödik nap, ápril 11. —

Elnökök: Kun Bertalan püspök és Tisza Kálmán, főgondnok. Első sorban az iskolaügyi bizottság jelentései vétettek tárgyalás alá, dr. Kovács Ödön előadása mellett.

A középiskolákat meglátogató miniszteri megbízottakkal szemben való eljárás, mint szintén a középiskolai módszeres utasítások és belrendtartási szabályok módosítása tárgyában a tiszántuli egyházkerület által felterjesztett részletes dolgozatot áttették az egyetemes tanügyi bizottsághoz, mely annak idején referálni fogja. A Szilágyi István előadó tollából folyó dolgozat különben a sajtóban is sok hozzászólás tárgya volt.

A pápai főiskolában a tanító-képezde megszüntetése kimondatván, tekintettel arra, hogy Dunántúl el van kelölőleg látva tanító-képezdékkal, a theologiai tanárok fizetés-emelése elhatározatott, a mit a konvent helyeslő tudomásul vesz.

A székely-udvarhelyi gimnázium államsegély iránti kérelme fel fog ugyan terjesztetni, azonban, egyidejűleg arra fog utasítani az erdélyi egyházkerület, hogy a mostani anyagi erő alapján rendezze be ideiglenesen a tanintézetet, miután nemzetiségi szempontok ezen intézetnél nem fordulnak elő.

A birói és ügyészi szervezetről szóló törvényjavaslat kapcsán, a kecskeméti jogakadémia kérelme felett huzamos vita fordult elő. A konvent régebben elfoglalt álláspontja az, hogy a jogakadémiák általános hanyatlásának fő oka abban van, mert az ügyvédi rendtartásról szóló törvény a doktori kvalifikációt, mi csak egyetemen érhető el, az ügyvédi gyakorlat feltételül tüzi ki. Most ugyanaz követeltetvén a birói pályára nézve is, a bizottság kiterjesztendőnek tartja az elejtési kérelmet ezen pályákra nézve is.

Tisza Kálmán tisztán tudományos kitüntetésnek óhajtja megtartani a tudori címet, a kvalifikáció mellett; helyesli ugyan, hogy egyforma legyen a biró és ügyvéd

minősítése, de az úgy is elérhető, ha a tudori fok egyiktől sem kivántatik meg, de szigorubb gyakorlati vizsga. Mezey Albert inopportunosnak tartja a kérvényt már félig befejezett dolgokkal szemben, míg Szász Károly szerint «de lege ferenda» lévén szó, helyesnek tartja, a konvent egész tekintélyével állást foglalni a jogakadémiák mellett. Kolozsvári Sándor egyáltalában helyesebbnek tartja, alternatív állásfoglalás helyett világosan azt kérni, hogy a tudori fokozat tisztán tudományos jellege megmaradjon, s úgy a bírói, mint az ügyvédi kvalifikációnál a tudori fok kötelező volta elejtessék. Ez értelemben határozott a konvent is, s fölratot küld a kormányhoz.

A közép- és felsőiskolák vagyoni állapotának statisztikáját rendelte összegyűjteni a tavalyi konvent, György Endre bizatván meg az adatok földolgozásával. Miután az adatok még nem mind érkeztek be, a hátralékban levő iskolák fölhivatnak az adatok beküldésére, folyó évi szeptember elejéig.

A görög nyelv tanítása tárgyában az iskolaügyi bizottság javasolja, hogy a mennyiben a törvény az egyház belátására bizza a fakultatív tanfolyamok létesítését, a zsinat pedig a kötelező tantárgyak közé fölvetta a görög nyelvet: a legközelebbi zsinatig e status quo tartassék fönn. Tisza Kálmán és Kun Bertalan sürgetik a a tényleges szükségre való tekintettel az alternatív tárgyak behozatalát, s egyáltalában nem vélik megakadályozandónak az egyházkerületek szabad rendelkezését; míg Szász Károly, György Endre és az előadó hangsúlyozzák, hogy az egyöntetű eljárást a zsinat tekintélye követeli, s a zsinat közel volta mellett, helytelen is volna, annak határozata elé prejudikálni; végül, elfogadtatott Dégenfeld József gr. közvetítő indítványa, mely szerint a konvent az ügy fejlesztését a legközelebbi zsinatig az egyházkerületek belátására bizza.

Tárgyalás alá vétetett ezután a sorsjegykölcsön tárgyában kiküldött bizottság (elnök Tisza Kálmán, előadó György Endre) jelentése, melyben előadatik, hogy a pénzüc momentán helyzete folytán nem akarván a remélhető nagyobb pénzügyi eredményt kockára tenni, az ágostai egyetemes konvent kiküldöttjeivel együtt tartott megállapodás eredményeképpen fölhatalmazó törvényjavaslatot kértek a kormánytól. A pénzügyminiszter állandó jó akaratával, melyet ez ügyben tanusított, e törvényjavaslat törvénynyé is vált. Most már csak a kedvező pillanat kihasználása van hátra, s erre kér a bizottság

fölhatalmazást. E fölhatalmazás általában és véglegesen egyhangulag megadatott.

Következett a zsinati előkészítő bizottság jelentése, melyet a konvent egyhangulag elfogad. E szerint, a konventi elnökség fölhatalmaztatik a zsinat egybegyűltének napját folyó évi december hó elejére megállapítani, a zsinatra ő felségétől az engedélyt kérni, s a zsinatot Budapestre egybehívni, a választásokat elrendelni. Ezen határozatok azon nem remélt esetben is fönmaradnak, ha az ág. ev. egyház nem hívhatná össze akkorra zsinatát.

Az albizottság által készített, s már kinyomatott összes munkálatok május 4-én kezdődőleg fognak a nagy bizottság által revideáltatni, s az egyházkerületeknek megküldetni.

Fejes István és Degenfeld József gr. indítványára elhatározta a konvent, hogy az 1790—91-iki XXVI. t.-c. évszázados fordulójának emlékezetére a zsinat összeülését megelőző vasárnapon minden ref. templomban egyházi és hazafias ünnepet rendeztet, a melynek, mint szintén a zsinat által rendezendő ünnepélynek részleteit a főgondnoki és püspöki kar fogja megállapítani.

Cegléd kérelme a közalapi adó kivetését tárgyzó zsinati törvény módosítása tárgyában a zsinathoz tétetik át.

A református néptanítók országos értekezletének kérelme, mint szintén zsinati tárgy, előzetes tárgyalás végett a zsinati munkálatokkal megbízott nagy bizottsághoz utasított.

Az ungvári egyház, mint szintén egyebek kérvényei, a mennyiben nem az illetékes egyházkerületek útján terjesztettek fel, egyszerűen visszautasítottak rendeltettek.

Némely apróbb tárgy letárgyalása után, végre a gyűlés tárgyai kimerítetttek.

Tisza Kálmán meleg szavakban emlékezik meg azon maradandó és feledhetetlen érdemeiről, melyeket most már 70 éves egyházi közszolgálatának ideje alatt a konvent világi elnöke, Vay Miklós b. szerzett az egyház körül is, egyhangu helyeslés közt óhajtja jegyzőkönyvbe vétetni a konvent köszönetét példátlan bnzgalma iránt, lelkes éljenzés közt kívánva neki, hogy a legközelebbi zsinatot is bölcs tapintatával vezethesse.

Kun Bertalan egyházi elnök viszont maga és elnöktársa nevében fejezi ki a konvent köszönetét Tisza Kálmán iránt, míg Szász Károly, az elnöktárs püspök érdemeit emelvén ki: a konvent ez ülésszaka Kun Bertalan püspök megható imájával bezáratt.

TÁRCA.

Saul és Jonáthán.

(I. Sámuel XVII—XXXI. r. 4s II. Sám. I. 19—27. v.)

Az igazi és odaadó barátságnak egyik legszebb és legmeghatóbb képét tárja élénk Jonáthán barátsága Dávid iránt. Ez a barátság azon a napon kezdődött, a melyen a vonzó és megnyerő külsejű ifju pásztor, Dávid, az izraelitáknak segítségére ment.

Az izraeliták harcban állottak a filiszteusokkal. Ezek Juda földjén Sokó és Azeka városa között, amazok Éláh völgyében ütöttek tábort. Az ellenséges seregből az óriási Go-

liáth szitkokat szórva Jáhvé ellen, kilépett «a két sereg közé» és gúnyolva az izraelitákat, közülök egyet párviadalra hívott ki. Így tett negyven napig. Dávid, ki atyja parancsára eleséget vitt három bátyjának, éppen akkor jelent meg az izraeliták táborában, midőn Goliáth a kihívást ismételte. Ő, ki már megküzdött oroslánokkal és medvékkel, a kihívást elfogadja, s ellenfele ellen megy e szókkal: «Te jösz reám fegyverrel, dárdával és paizzsral, de én megyek te reád a seregek urának és Izrael istenének nevével, kit te szidalommal illetél», készületlenül és fegyvertelenül, csak istenbe vetett bizalommal, a ki megsegít és megment a haláltól. És ime, az ifju hős

parittyájával a rettegett óriást leteríti. A filiszteusok megfutnak és az izraeliták Akkaron városáig üldözvén őket, szétverik. A nép örvendett és ujongott a győzelmen. A győzelem napján a zsákmánnyal hazatérő harcosok elébe nők kara siet táncolva és dalolva:

«Saul megveré a maga ezerét,
Dávid pedig a maga tizezerét.»

Dávid vitéz tetteivel nemcsak a nép csodálatát vonta magára, nemcsak Saul nagyrabecslését érdemelte ki, a «vitézek fejedelmévé tevén» őt, hanem a vitéz, a filiszteusok elleni harcban kitűnt Jonáthán, Saulnak első szülött fia éppen barátságára méltatta. Ez a barátság tiszta szívből folyó volt. «Jonáthán lelke, mondja az irás, összeforrt a Dávid lelkével és úgy szerette őt, mint saját magát.» Jonáthán, a trónörökös nem gerjedt haragra és irigységre, nem, mert látta, hogy Dávid az ur segedelmével mit hajtott végre és mire képes.

A nép bámulata előbb ragaszkodássá, majd szeretetté fejlődött. Saul, midőn a dal éneklését, mely az ő hadi dicsőségét kisebbítette, ellenben a Dávid népszerűségét emelte, nem tudta megakadályozni, haragra gerjedt és az ártatlan ifju életére tört. Csak istennek védő karja mentette meg Dávidot a Saul dárdájától. Saul most újabb veszedelmet gondolt ki elpusztítására. Feleségül igéri neki kisebbik leányát, Mikált, ha száz filiszteus prépucciumát elhozza. Dávid a kívánságnak eleget tesz és a lányt megkapja. Saul félelme növekedik; országát félti Dávidtól. Meg akarja öletni, de Jonáthán kiengezteli atyját és Dávid életben marad. Midőn Saul egy elborult pillanatában dárdájával ismét át akarja döfni, Jonáthán és Mikál segítségével, Benjámín földére, Rámába, Sámuelhez menekül. Saul háromszor küldött utána követeket, a kik mind prófétákká lettek, végre ő megy el, s királyi öltözetét levetve, prófétálni kezd.

Dávid Rámából is menekül. A két ifju barátsága ekkor emelkedik a legmagasabb fokra. Látjuk, a mint Dávid elkecserevedve a sok üldözés miatt, kéri Jonáthánt, hogy irgalomból ölje meg. Látjuk, a mint isten színe előtt csókok és könyvek között ujjal megerősítik barátságukat.

A szerető barátok elválnak egymástól Dávid szülővárosába, Betlehembe indul. Utjába ejti Nób városát, a hol Akhimélek főpap szentelt kenyeret ad neki eledelül és Goliáth kardját fegyverül. Nóból a filiszteusok királyához, Akishoz megy. Fölismerik. Élete veszélyben forog. Csak az által menekedik meg, hogy bolondnak téteti magát. Innét a moabiták földére ér, a honnan Gád próféta intésére visszatér Juda földére és Kháret nevű erdőben rejtőzik el. Saul a Dávidot segítő Akhiméleket és mintegy 85 efódot (főpapi öltözetet) viselő férfit megölet, Nób városát feldulatja. A lakosok közül csupán Abjatár, Akhimélek fia menthette meg életét és felkereste Dávidot, a ki ez alatt Kehila városát a filiszteusoktól megszabadította. Ebben a városban sem levén bátorságban, Zif pusztába menekült. Kevés hijja volt, hogy Saul kezébe nem került. Saul a Maón pusztába menekült Dávidot el akarja fogatni, de a filiszteusok támadása miatt, kénytelen volt, azzal felhagyni.

Jonáthán hosszas távollét után meglátogatja barátját a pusztában. E szavakkal biztatja és bátorítja: «Ne félj Dávid, mert nem találhat meg téged atyámnak népe. Te uralkodni fogsz Izraelen és én te utánad második leszek!» Hósi barátság! A trónörökös üldözött barátjáért feláldozza fényes

királyszékét. Csak ritka lelkek képesek ily szeretetre. Jonáthán nem sokára búcsút vett barátjától és haza ment Sichembe. Lelke nehéz megpróbáltatásokon megy keresztül. Egyfelől ki van téve atyja, másfelől az udvaroncok szidalmainak. Saul fiának Dávid iránt tanusított baráti indulatát elítéli abban a hiedelemben, hogy Dávid barátsága Jonáthánnak gyalázatára és anyjának szégyenére válik. «A mig Isai fia él e földön, így szól az apa fiához, nem leszesz te állandó, sem pedig a te országod.» Jonáthán reméli, hogy barátja sorsa jobbra fordul, majd fájdalmasan esik neki, hogy a Dávid növekedő veszedelméről hozott híreket tétlenül kell hallania. Nem látják többé egymást, de el nem feledték. A mit Azel kövénél fogadtak: «Menj békével, az ur legyen bizonyosság közöttem és közötted, az én maradékaim és a te maradékaid között: maradjon meg mindörökké!», élénken élt lelkökben.

Dávid tovább bujdosol. Előbb Engeddi, innen Párán pusztájába menekül, végül pedig a filiszteusok királyánál, Ákislál vonja meg magát, a ki Siklágót adja neki lakóhelyül. Ákis Izrael ellen hadat vezet, Dávidot is magával vitte, de a többi filiszteus fejedelmek tanácsára visszaküldötte Siklágba. Az alatt, mig Dávid Akis táborában volt, az amalekiták elpusztították Siklágót, a nőket, köztük Dávidnak két feleségét is, elrabolták. Dávid Jáhvé tanácsára az amalekitáktól visszaveszi a foglyokat s két feleségét. A közben a filiszteusok megütköztek az izraelitákkal; megszalasztották és levágták őket a Gilboa hegyén. Saulnak elesett három fia, köztük Jonathán is. Sault félelem lepi meg és fegyverhordozóját kényszeríti, hogy megölje őt. A csatlós vonakodik, mire Saul kardjába ereszkedik.

Midőn Dávid az izraelitáknak Siklagnál szenvedett vereségéről, Jonathán és Saul elestéről értesült, mélyen megilletődött; ruháit megszakgatta és keservesen megsiratta őket. Hogy bánata igazi bánat volt, bizonyítja Jonathán halálára irt gyászda, a mely később a hébereknél egyik nemzeti dalkönyvébe a «derékről szóló könyv»-be (széfer hajjásár) is fölvetetett. Ebben a dalban Saul és Jonathán emléke anynyira egyesülve vannak, mintha mindkettőt egyformán szerette volna. Dávid mindazon jókért, melyeket Jonathán tett vele, ebben a gyászdalban róttá le halálját, mely a korán elhunytához teljesen méltó. És az a dicséret, melylyel a költő Saul királynak adózott, hervadhatatlan virág üldözőjének, a szerencsétlen Saulnak sirján.

II. Sámuel I. 19—27.

19. Iszráél, büszkeséged elhullott hegyeden,
Ah! elestek ekkor hőseid!
20. Ne mondjátok Gathban;
Hire ne menjen Askalon utcáin!
Ne örüljenek filiszteus leányok,
Ne ujongjanak metéletlen szüzek!
Gilboa, magas tetődét
És halmos csatatérideit
Ne érje eső s harmat!
Mintha Saul paizsa szenteletlen volna!
22. Elestek vértől és hősök testétől
Jonathán ive nem rettegett soha,
Vérben gázolt a királynak kardja!
23. Saul—Jonathán!
Éltükben szeretet fűzött össze őket,
A halálban sem váltak el ők.
Sast a sebességben és
Erőben oroszlánt győztek le!

24. Izráél lányi sirassátok Sault!
Mert biborral nem ruház fel többé,
Nem ékit aranyos ruhával!
25. Ah, elestek hőseid a harcban!
Jonathánt bérceден szurták le!
26. Kesergék fölötted testvérem, Jonathán!
Oh, beh, szerettelek!
Szerelmed több, mint hogy nő szerethet férfit!
27. Elhullottak a dicső hősök;
És oda lettek a harci fegyverek.

Sámuel Aladár,
III-ad éves papnövendék.

Különfélek.

== Nagy Sándor, kedves barátom, a «Prot. Közlöny» idei 14. és 15-ik számaiban igen talpraesetten értekezett papválasztási törvényünk reformálása felől. Magam is mindenben igazat adok neki, még a kandidáció elleni elkerülésében is teljesen osztozom. Hanem azt, a mit a kandidáció keletkezési idejéről és körülményeiről tévesen ír, kötelességemnek tartom helyreigazítani, minthogy papválasztási törvényünk megalkotásánál, a nt. szerkesztő urral együtt magam is közreműködtem volt. Ugyanis, az egész papválasztási törvény s abban a kandidáció intézménye is nem Nagy-Enyeden, nem is 1876-ban, hanem azelőtt már 11 évvel, a Széken 1865-ben tartott közzsínaton született volt meg, a mint ez említett zsinat jegyzőkönyvének 57. száma alatt egész terjedelmében olvasható, és Nagy-Enyeden 1876-ban, csak revideálva lett. A mi már a kandidáció megszületésének körülményeit illeti, különös véletlenségből, néhai M. F. csakugyan ottan is, és akkor is részesült B. S. püspök részéről, a n. enyedihez hasonló ironikus megjegyzésben (habent sua fata), mert a N. P. püspök enyedi megjegyzése (a szeg fejére ütés) csak ironia volt. Vajadson, ápril 17. 1891. Tókos Sándor, esperes.

== Közoktatásügyi országos kormányunk, mig egyfelől a törvényhozás útján szorítja korlátok közé a görögnyelv tanulását, másfelől mintha minden áron feleleveníteni akarná a görög szellemet. Már ez évben torna-versenyek lesznek tartva Budapesten, melyeken való részvételtre jelentkezhettek az ország gimnáziumai; most pedig azzal foglalkoznak a kultuszminiszteriumban, hogy szellemi versenyt létesítsenek az érettségi vizsgát tett középiskolai ifjuság számára és a kik azokon kitűnnek írásban és szóban, állami ösztöndíjakat nyerének az egyetemen való tanulásuk ideje alatt. Kinek lelki szemei előtt nem elevenedik fel legalább egy pillanatra Spárta Likurgus alatt, Athén Solon alatt, holott a testi ügyesség fejlesztése és a szellemi előkelőség kitüntetése törvény által volt szabályozva országosan? Kinek ne jutna eszébe, hogy a későbbi századokban ezt az eszmét mily melegen ápolták a rómaiak és később a germánok is? És ki lehetne mutatni, hogy midőn ez eszme kihullott a nevelés rendszeréből, minő elvadulása következett az erkölcsöknek, az értelemnek, az egész embernek. Gr. Csáky szerencsés ember és egészségesen gondolkozó miniszter, és ha szilárdan el van határozva, hogy eszméjét megvalósítja: egyik jóltevője lesz nemcsak nevelésügyünknek, hanem Magyarország állami fejlődésének és jövőendő fenmaradásának.

== A sárospataki főiskola akadémiaját a mult hét folyamán súlyos veszteségek érték két kitűnő tanárának elhunytával. Hétfőn, 13-án, az ág. magánjogász, E m ő d y D á n i e l fejezte be testét-lelkét elsorvasztó hosszú szenvedéseit; szombaton, 18-án, a férfikor teljes erejében levő K u n P á l bölcsészettanárnak egészen váratlanul, a városi tanácsteremben, oltotta ki életét egy hirtelen jövő szivhűdés. Mindkétten teljes szakértelemmel, sokoldalú tudományos képzettséggel, nagy nyelvismerettel, kiváló szónoki és előadói talentummal rendelkeztek és míg amaz mindenkit lebilincselő kedves modorával, s derült hangulatával általános szeretetet és tiszteletet

vivott ki, addig az utóbbi szikrázó szellemével, örökvidám kedélyével és érzelmeinek hevével lelke volt minden társaságnak. Úszinte részvéttel és bánatos érzésekkel osztozunk ugy a főiskola gyászában, mint a szivig ható csapások által sujtott özvegyek és árvák fájdalmában.

== Megjelent «A heidelbergi Káté» új fordítása Debrecenben dr. Erdős József theol. tanártól, a tiszántúli egyházkerület megbízásából és 50 krért megszerezhető. Ki merné föltenni, hogy létezhesék egyetlen-egy evangéliom szerint reformált pap, avagy tanító, hogy e könyvecske ott ne legyen bármily kicsiny bibliotékájában; vagy hogy azt ne ismerje? Ám, a régi kiadások bizony kopottak és színtelenek nyelv tekintetében: ezen segített és pedig derekasan ez új kiadás, melynek megszerzését melegen ajánljuk paptársaink és tanítóink figyelmébe. Mint népies olvasmány egyike a legjobb- bakknak és igen nagy szolgálatot tennének, ha terjesztenék a nép között is, melynek igaz hitbeli és erkölcsi elvei ma már nem állanak valami erős alapon. E könyvecskének elterjedése alaposan segítne e sajnálatos fogyatkozson.

== A Nagy Sándor halálával megüresedett alsó-rákosi egyházközségben már megtörtént a választás. Többen pályáztak itt is. A győztes, nagy szótöbbséggel, B e n k ő F e r e n c, szent-erzsébeti pap lett. A választás eredménye föltött annyival inkább örülünk, mert megválasztott atyánkfia, még egészen javakorabeli, munkabíró, tehetséges egyén, s így hisszük, hogy a hozzá fűzött várakozásnak teljesen meg fog felelni; de másfelől, rákosi hiveink megmutatták, hogy lehet papot választani az egyházközség nyugalmanak és békéjének fölzavarása nélkül is; az egész választási aktus a legszebb rendben folyt le, s a kisebbség, annak rendje szerint, szívesen meghájlott a többség akarata előtt. Vajha, ez mindenütt így lenne!

== Nyilvános köszönet. Özv. Gedő Mózesné, szül. Kocsis Rozália és özv. Páll Mihályné, sz. Egyedi Rózália urnók, szamosfalvi ev. ref. egyházunknak egy urasztali kelyhet és tányért, Tókos Zsigmondné, sz. Péterfi Jolán urnó egy urasztali terítőt ajándékoztak 111 frt értékben. A nemeslelkű adakozók fogadják egyházunk legforróbb köszönetét. Szamosfalva, 1891. ápril 16. Székely Árpád, ev. ref. pap.

Hivatalos rész.

996—1891.

UTASÍTÁS

minden egyházmegye espereséhez, jegyzőjéhez, papjához és minden kollégium Elöljáróságához.

A m. kir. vallás- és közoktatási miniszter ur önagymlja idei ápril 2-ről 565 elnöki szám alatt megküldvén a portómentességi szabályzat kivonatát, annak az egyházi és iskolai ügyekre vonatkozó részét ahhoz alkalmazkodás végett oly hozzáadással közli Igazgató-Tanácsunk, hogy a szabályok meg nem tartásából folyó minden hátrány és kár az illető eljáró egyházi tisztviselőt terheli

A szabályzat 8-ik. pontja a következő: valamennyi törvényesen bevett vallás-felekezet egyházi hivatalainak és anyakönyvvezetőinek vallási, anyakönyvvezetési (t. i. házassági, születési és halálozási) iskolai és egyéb hivatalos ügyben váltott levelei, továbbá, a kolduló szerzetek levelei és az állam által nyilvánosnak elismert tan- és képző-intézetek elnökei oktatás ügyben irt levelei egymás közt és a polgári és katonai államhatóságok és hivatalok és a törvény által velük egyenlő rangba helyezett közegek, továbbá, a törvényhatósági hivatalok, a hivatali főnökök, a hivatalos működésben levő polgári és katonai kiküldöttek mint hatóságokkal, közegekkel és testületekkel, portómentesek.

Az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvárt, 1891. évi ápril 19-én.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXI. Evfolyam.

Kolozsvárt, 1891. Április 30.

18. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmertve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Temetkezési segély.

Az emberi élet bevégződése mindig a legnagyobb veszteség, mely nem csak az elhalt egyénnek semmisíti meg törekvéseit, reményeit, de ennek családi körében is egy betölthetetlen ürt, nem ritkán az élet szenvedéseit hagyja maga után. Eljő mihozzánk is előbb-utóbb ama pillanat, mely bezárja élet-történetünket és az utolsó lapra oda jegyzi e szót: «v é g e». És ez időszak, e pillanat, családunkra nézve a szenvedések legnehezebb, a fájdalmak legkeserűbb ideje. Nem csak minket siratnak ők, hanem siratják magukat. Nem csak a jövőért rettegnek, de aggódnak a jelen kínos, nyomasztó helyzetén is.

Egy papnak, egy szegény református papnak kimulása többnyire zavart, rendetlen anyagi viszonyokat szokott eredményezni; s mind e zavarok között legnagyobb feladatot ad ama mulhatatlan kötelesség teljesítése: a végtisztesség megadása. Mikor a rokonok, jóbarátok csak vigasztalnak, de nem segítenek; mikor az egyház azon kezd gondolkozni, hogy mikor veheti ki az özvegy szájából azt a sovány falatot, melyet könnyhullatások közt fogyaszt; mikor azt boncolja az érdemes egyháztanács: vajjon, megvan-e minden, miről felelni köteles a néhai. Bizony, ilyenkor, ha egy mindenütt jelen lenni szokott jó tanácsadó azt mondja a gyászos családnak: «ne csináljunk nagy dolgot, hiszen, a boldogult tiszteletes ur mindig az egyszerűségekre intett; vegyünk egy néhány szál deszkát, megkésztjük a koporsót, még be is festjük, s aztán betakarjuk az ekklesia koporsó-takarójával, és kivisszük tisztességesen» aligha általános megnyugvással nem találkozik. Ugy van, mert az a kis kölcsönpénz, mit a jószívü zsidó adott (jó nyereség reményében) kell a sirásoknak, fenforgóknak, virasztóknak, kell a torozóknak és több efféle hasznos beruházásokra. Azonban, távol sem elég az a kis kölcsön-

pénz, mert hát ilyenkor meg kell adni a módját, és addig hordják jobbra-balra az üvegeket, hogy még egy csomó kontó is marad utána.

A nagy esemény elmulik; a ház csendes és néma lesz. Halk kopogás riasztja fel az özvegyet; megérkezik a levélhordó és ime, néhány városi levél jött a tiszteletes asszonynak. Egyik a gyógyszerész jegyzéke, ki az orvosságok árát kéri; másik egy kereskedő felszólítása, hogy ne terheltessék ezen s ezen összeget megfizetni; harmadik egy meglepetés, egy lejárt váltórúl való tudósítás. Ezeket mind végig sohajtozza az a szegény özvegy asszony, és kenyeret kérő kisdedeinek csak fél karéjokat adogat, mert hát nincs a ki keressen. Ha itt már vége volna! De, alig jön nap, mikor ne lenne tetézve a bánat, súlyosítva az aggodalom a sötét jövővel szemben.

Ily szorongattatások között kihez forduljon segélyért a magára hagyatott árva család? A gyámintézet nem ad, mert kegyévbén van az özvegy. Segélyt nem kérhet, mert a még élő nyomorultak nyujtják utána kezüket. Tehát, nincs más remény, csak a «kegyév». Ez pedig egy oly kínos időszak, melynek végét az örökösök rettegve, az egyház közönsége pedig szívszakadva várják. És a mi ezen panaszos jövedelemből zugolódások között jövőget, azt megemésztí a mindennapi szükség; de az a hiány, az a veszteség, mely a pap halálakor támadott, hosszú időn keresztül aggodalom tárgyául marad fenn.

A legnagyobb csapás, a családfő kihalása, bár el nem hárítható, de a keresztyéni érület ennek enyhítésére is megtalálta már a módszert, a mennyiben az ily esetekben támadni szokott soknemü szükségek fedezetére segély egyesületeket alkotott. Hogy pedig ezek nem hiában való dolgok, bizonyítja ezeknek úgy elterjedése, mint tagjaiknak sokasága. Ezt a szükségét éreztük mi is, midőn 1887-ben a főt. püspökiszékre beadtuk ily nemü indítványunkat. Nem

akartunk ezzel egyebet; mint egy enyhítő cseppet szerezni a legégetőbb fájdalomra. És hogy ez sem hiábanvaló munka volt, igazolja a szilágyi egyházmegye, hol az ilyszerü intézkedés, ez indítvány után nem sokára létrejött és igen hasznosnak bizonyult. Pedig ott csak egyházmegyeileg jött létre, mely bizonyára nem adhat oly eredményt, mint ha egyházkerületileg lenne szervezve.

Lássuk a kettő közötti különbséget.

Egy temetkezési segélyre egyesült egyházmegye csak azon néhány egyházközség papjaira támaszkodhatik, kik területéhez tartoznak; hol igen könnyen előállhat azon kellemetlen helyzet, hogy aránytalan halálozások következnek be, melyek terhelő fizetéseket vonnak maguk után. Vagy az ellenkező eset jön elő, mikor több éven át nincs halálozás és akkor még a fizetés is feledésbe mehet, s így a segély is veszélyeztetve volna. S ha mindez be nem következne is, lehetne-e kilátás arra, hogy a kevés tagból álló egyházmegyék egy oly tartalék-tőkét gyűjtsenek, mely később fedezhesse a szükséges segélyeket, és így mentesítve legyenek a tagok további befizetésektől. Ez is alig remélhető.

Mindezekkel szemben, az egyházkerületi temetkezési segély-szervezetnek kimagasló előnyei vannak. Ilyen mindenek előtt már maga a tagok sokasága, hol a halálozási arány biztosabban fordul elő és így a befizetések is némi rendszeres összegben maradnak; ilyen továbbá a szervezet szilárdsága, mely nem egy néhány egyén kedélyhangulatának lenne kitéve, hanem egy nagy társadalom, az ötszáz pap, szövetségében állana; ilyen ama kívánalom teljesülése, hogy egy tartaléktőke létesíttessék, mely 500—1000 tagnak biztosabban sikerül, mint 10—20, vagy akár 40—50 egyénnek is; ilyen amaz erő, melyre támaszkodhatunk, az egyházkerület összesége, a hol nem leend kapkodás, kísérletezés, hanem lesz egy jól szervezett és szükség esetén némi támogatásban is részesíthető segélypénztár.

Megvallom, a mult évi főt. püspökiszéken én is hajlandó voltam e segélyzési ügyet egyházmegyei szervezetben támogatni; azonban, többször gondolkozva erről, azon meggyőződésre jutottam, hogy célszerűbb leend, egyházkerületileg alkotni meg, mert így az erősebb segíti a gyengét, a többség a kisebbséget. Hiszen, vannak nekünk olyan egyházmegyéink is, hol a kevés tagnak oly sokat kellene fizetni egyes halálozási

eseteknél, hogy vagy meg se kísérlének e segély létrehozását, vagy egy-két eset után meg fognák szüntetni.

Végül, kötelességemnek tartom beszámolni azon indokokról, melyek e szerény felszólalásra vezettek. Egyik a már többször előterjesztett indítvány felélénkítése; másik, ez indítvány tárgyalásának, a küszöbön levő tavaszi egyházmegyei közgyűléseken, figyelembe ajánlása; s még az, hogy ha ez által a beadandó vélemények egyöntetűséget nyerhetnének.

Tegyük meg, a mit magunk érdekében megtenni, kötelességünk, mert ha minden paptársunk csak egy göröngyöt dob is koporsónkra, be lesz takarva azon hiány, melyet az utánunk kesergők könyvei betölteni nem képesek.

Nagy Domokos.

A papi fizetések emeléséről.

Fejtegezzük tovább a felvett tárgyat, mert ennél szükségesebbet úgy se fejtegethetnénk, s vizsgáljuk meg: mi lehet oka annak, hogy az eddig sorsával megelégedett ref. papság mind több-több panaszt hallat a fizetés csekélysége miatt? Talán, a mostani papság nem oly békétűrő és kevéssel megelégedő, mint volt a régi? Vagy, talán a levegőben van valami, minék zendülése fölébresztette a különben nyugodt elemeket? Vagy, talán a mostani papságnak több oka van panaszra, mint volt a régiek?

Az első kérdésre bátran kimondhatjuk, hogy a mostani papság éppen olyan türelmes és úgy meg tud elégedni a kevéssel is, mint a régebbi. Ezt tehát a panasz okául el nem fogadhatjuk.

A mi a másik kérdést illeti, úgy látszik, a levegőben van valami olyan fuvalom, mi a papságot panaszra készíti. Hiszen, midőn látjuk, hogy a jól dotált törvénybírák is fizetés javítást sürgetnek; s az államnak csaknem minden rangu hivatalnokai fizetés-javítási mozgalmat indítanak; midőn még a bírósági végrehajtók is 1,200 forintos rendszeresített fizetésekről ábrándoznak: talán, nem lehet egészen hibául róni fel, ha a ref. papság is szegénységétől üzetve, olykor-olykor felemeli kérését, vagy legalább terveket sző a fizetések javítására.

A harmadik kérdésre nyíltan kimondhatjuk, hogy több ok van most, mint volt régen; mert most, eltekintve úgy a régi, mint az újabb hivatalos felvételtől, s ezeknek helyességét egyáltalában nem vizsgálva, s csak a valóságot tekintve, legalább 50,000, olvasd, ötvenezer forinttal kevesebb értékű fizetése van az erdélyi ref. papságnak, mint ezelőtt egy-két tizeddel volt. Tudom, hogy sokan megütköznek ezen merésznek tetsző állításomon. Hanem, az ilyenek legyenek egy kis türelemmel, míg azokat bebizonyítom.

A ki csak egy kissé utána gondol azon körülménynek, hogy a ref. papságnak legalább kétharmad része

termény-fizetést élvez, s ki utána gondol a gabonaár hanyatlásának: azonnal meg fog győződni állításom valóságáról. Lássuk tehát.

Az erdélyi ref. papság összes jövedelme, hivatalos összeírás szerint, 310,018 forintot teszen. Ebből legalább kétharmad rész termény-kepere és a kanonika jövedelmére van fektetve, s csak mintegy harmad rész áll készpénz-fizetésből. Azt hiszem, ezen föltevéssem megközelíti a valóságot. A gabona árára nézve legalább az idősebb papok igazat adnak azon tapasztalatomnak, hogy az átlag 30—40%-kal kevesebb, mint régebben volt. A székely földön régebben egy köböl búza ára 8—10 frt között váltakozott, sőt volt eset rája, hogy 11 forint is volt az ára; most hektoliterének ára 5—6 forint között változik, pedig egy hektoliter 10 literrel több egy köböl-nél. Én is adtam el itt kepebúzáat 3 frt 20 kron nagyvékáját (30 liter) most ugyanannyinak az ára 1 frt 70 kr, s több évi tapasztalat szerint, 1 frt 40 kr és 2 frt között változik az ár, de azon felül nem engedi a világversenyt. Hasonlóképpen van a törökbúzával is. Régebben itt nagy vékája 1 frt 20 kr és 2 frt 50 kr között váltakozott, most pedig 80 kr és 1 frt 40 kr között ingadozik. De ezen felül nem mehet, mert mihelyt az 1 frt 40 krt eléri, azonnal szállítják Romániából, s ez a körülmény nem engedi az ár emelkedését.

A bornál hasonlító árkülönbözetet találunk, s erre nézve hivatkozom újból saját tapasztalatomra. A papi szőlőm 1871-ben termett először, még pedig az első termés nagyon rossz volt s még is a must 1 frt 20 kron kelt el. 1872-ben újból 1 frt 20 kr, 1873-ban 1 frt 40 kr, 1874-ben 1 frt 20 kr, 1878-ban leestett 50 krra, s azóta többé nem igen tudott még 1 frtra is fölemelkedni. A közelebbi években 60—90 kr. között változott, s csak is az idén volt egy kissé jobb ára, 1 frt 10 kr. Ezen adatok eléggé igazolják a termény-fizetések értékének legalább egyharmad része apadását. Én azonban az 50,000 forint kimutatásánál csak egynegyedét, 25%-ot vettem számításom alapjául, hogy annál inkább megfeleljen a valóságnak. Ha a gabona- és bor-kepeben ily nagy ár hanyatlás van, ilyennek kell lenni a kanonika jövedelmében is. És itt még nagyobb a különbség, mint a kész kepeben, mert most sokkal drágább a munkaerő, mint régebben volt, s ez a körülmény apasztja a tiszta jövedelmet. Azon állításom igazságát azok érzik leginkább, a kik rohamosan épülő megyei székhelyekhez, gyárakhoz, bányákhoz, nagyobb szerű vállalatokhoz közel laknak. Ezeknek ma már csaknem kétszeres napszámot kell fizetni s így a jövedelem annyival kevesebb. Van olyan paptársam is, ki szőlőjét a drága napszám miatt több éven át deficitel miveltette, most pedig, hogy többé rá ne fizessen és hogy a szőlő is miveletlen hagyatva, el ne pusztuljon: átadta kis gazdáknak, hogy a maguk javára miveljék és se a kiadónak ne fizessenek érte a jövedelemből, se pedig ne kérjenek a mivelésért fizetést.

Azt hiszem, hogy a fönnebbieken eléggé kifejtettem s bebizonyítottam állításomat, de ha mégis valaki kétségbe vonná azokat, egyes városok piaci áraitól ki veendő hivatalos kimutatásokból teljesebb meggyőződést szerezhet a régi és újabb árak közötti nagy különbségről.

A fenn leirt körülmény teszi a terménybeli fizetést

élvező papok helyzetét bizonytalanná. Ez a körülmény teszi azt, hogy az ilyen fizetést élvező pap soha sem rendezheti be költségvetését biztos alapon. Ez a körülmény oka annak, hogy csaknem minden évben biztosra csatlódik, mert egyik évben a gabona nem ereszt, a másikban meg nincsen ára: szóval, a termény-fizetés oka nagy részben a papok nyomorának.

Ezen nyomoruságos állapot javulására nem nagyon sok kilátás van; sőt, ha az államok alább találják szállítani a védvámokat s Románia olcsóbb gabonával elárasztja az erdélyi részeket: akkor a még alább hanyatló gabona ár miatt, gyengébb papi-állomásaink fentarthatók nem lesznek.

Papjaink helyzetét már az első év nagyon megnehezíti azon intézkedéssel, hogy «első évben az özvegyek, vagy az özvegy-árvai gyámintézet érdekében fél-fizetésért tartozik szolgálni.» Vegyük, például, a hivatalos lap múlt évi 44-ik számában körözött, 346 frtos kajántói állomást. Ezen állomás fél fizetéssel körözött s így az új pap első évben kapni fog 173 frtot. Már most, kilép oda egy szerencsétlen fiatal ember nagy reményekkel s meg lehet egy kis adóssággal. Minthogy már a konviktuson hozzá szokott a tisztességes koszthoz, száraz ételen nem nyomoroghat, hanem kosztot kell fogadnia. Ugy de, ma már nincs eset rá falun se, hogy 18 frton alól havi ellátást kapjon. Ez pedig 216 frtot teszen ki. Ezen kívül, ruhára is kell, minthogy nagy ruhatárral nem rendelkezik, legalább 60 frt. Továbbá, fűtés, mosás, világítás, néhány könyv, dohány, s egyéb előre nem látható költségekre kell összesen legalább 80 forint s így összes szükséglete 356 frt, fedezet 173, hiány 183. Így már az első évben, ha tán az iskolából adóssággal nem is jött ki, deficitje van 183 frt. Ezen adósságot csak úgy fedezheti, ha a szülőitől öröklött vagyont, a mire pedig későbbre nagy szüksége volna, fordítja fedezetül; vagy ha ez nincs, ezen első évben csinált adósságát egész életén át nem fogja törleszthetni. Nem lehetne-e a nyomornak ezt a forrását bezárni s ezen cimert oda változtatni, hogy bár a 600 forinton alúli állomások az özvegyek, stb. érdekében egész évig hagyassanak betöltetlen s az új pap első évben is egész fizetésre hívassék meg?

Papjelöltjeink egy része látja ezt a sötét jövőt, menekülni akar előle, megkészi a tervet, s a mint parokhiába lép, hozzá fog a terv keresztülviteléhez. Gazdag házasság által akar segíteni helyzetén, 12, 15 ezer forint hozományokról álmodozik, megkér a megyében minden gazdagabb párthiet (én legalább ismertem ilyen atyafiakat), s midőn jó móddal kikoszoraztatja magát, csak akkor jut eszébe az irásnak ama szava: «kinek van, annak adatik.» A kinek pedig nincs, az tanulja meg: «ne kapaszkodjék nagy fára köröm nélkül.»

A papi állomások, ily nyomorult fizetés mellett, nem levén tovább fentarthatók, azoknak javítása elodázhatatlan. Ugy de, miből történjék a javítás? Bodor Antal úr a magtárak felállítását ajánlja, s felmutatja az ez által az egyes egyházakban elért szép eredményt. Én a felhozott példák közül igenis látom a «kepe megváltására» alapított magtárak által elért eredményt, de hogy ez egy szersmind a fizetések fölemelésével lett volna összekötve, s ez utóbbira nézve nagy eredmények érettek volna el:

azt nem látom. De hát, azt kérdelem, hogy miből állítsuk fel a fizetés javítására alapítandó magtárakat? A közrendű kepezőktől várjuk e e végre adományokat? No hiszen, azoktól ezen célra várhatjuk az adományt akár itélet napig. Hát, ki hiszi azt, hogy az a székely kepező, ki összesen tizenkét kalangyára menő terméséből két kalangyát a papnak, egyet a «mester»-nek köteles fizetni, s így termésének egynegyed részét fizeti egyházi adóba, még ezen felül is adjon a pap fizetésének javítására? Ám, higgye, a ki a népet és annak gondolkozásmódját nem ismeri, de én nem hiszem.

A múlt évi harói esperesi vizsgálatkor ott voltam én is, és tanuja voltam egy kepe miatti panasznak, mely a következő: Haróban az eddigi kepezési rendszer oly szabadelvűen és humánus módra volt berendezve, hogy egész egyházkerületünkben nem volt párja. A papi kepe 60 és a tanítói 30 kalangya búzában van megállapítva. Ezt a kepet oly módon osztották be, hogy öt osztályt állítottak fel. Az 1-ső osztálybeliek fizettek 35 kévét, 2-ik osztály 30 kévét, 3-ik 25-öt, 4-ik 20-at, 5-ik 15-öt. Az egyházközségi közgyűlés minden évben aratáskor revideálta a kivetést s a legnagyobb egyetértéssel beosztotta az egyháztagokat vagyoni állásukhoz mérten a különböző osztályokba, s ezen kiosztás alapján a kepe rendszeresen befolyt mindig. A múlt évben, azonban, meglehet csak újítási vágyból, indítványoztatott, hogy mindenki, kinek búzája termett, egyformán fizessen. Ez ellen panaszolt egy szegény özvegy asszony s kérte az esperes urat, hogy a régi rendszert állítsa vissza, mert a szerint ő is képes lesz összesen 15 kéve búza terméséből az 5-ik osztálybeli illetéket megfizetni, s ezt szívesen is teszi, de hogy a termésén felül maradó hiányt, az egyházközségi statutum értelmében, kéváját 10 krjával megfizesse, ezt nagyon is terhelőnek tartja.

Hát, az ilyen kepezőtől várjuk még a papi fizetés javítására célzó áldozatot? No, hiszen, várhatjuk ezt is.

A múlt évben egy kepező gazdám elhozva a hat kéve kepe tartozását, s meglátva a kanonikámon termett búza-asztagot (a mi pedig summa summárum 50 kalangya volt) ezt mondá: «minek kívánok én tőle is fizetést, hiszen, ugy is több gabonám van, mint neki?» Vagy, talán az ilyen kommunisztikus gondolkozásuaktól, kik inkább szeretnék elvenni, mint adni: várjuk a papi fizetés felemelésére vonatkozó áldozatot? No, hiszen, várhatunk.

(Folyt. következik.)

Péter Albert,
n.-rápolti pap.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, ápr. 19—20.

(Vége.)

A br. Bánffy Dezső, Gyarmathy Miklós és dr. Sárkány Lajos tagokból álló bizottság jelentése, a mely szerint az E. M. K. E. igazg. választmányának kiküldöttével megtartott közös értekezletben sikerült a fenforgott differenciákat barátságosan kiegyenlíteni és a minek folytán az EMKE 1950 frt 14 krnyi hátrálékban volt segélyösszeget ki is fizetett: örvendetes tudásul vétetett.

Fejes Áron kolozsvári segédpap kérésének, hogy a

külföldi egyetemeket látogató ifjak segélyezésére álló alap benmaradt csekély részletéből részesíttessék, az alap céljára és rendeltetésére való tekintettel, Igazgató-Tanácsunk eleget nem tehetett.

Ezek után, az idő előrehaladottsága miatt, a nagygyűlés véget ért és a rendes ülés folytatólag ápril 20-án tartott meg, a melyen

Elnökölt: főt. Szász Domokos, püspök; jelen voltak: Dr. Kolozsvári Sándor, Parádi Kálmán, dr. Vályi Gábor, dr. Sárkány Lajos, Deák József, Bodor Antal és dr. Török István, helyettes előadó.

Az előző napi ülésről elhalasztás okán mindenkinek előtt a titkár, tanügyi előadó, számvevő és helyettes előadó jelentést tettek az időközben elnöki ellátott számos folyó ügyről, a melyek jóváhagyó tudásul vétetvén:

Tanügyi előadó jelenté, hogy a kollégiumainknál ezen tanév végén megtartandó érettségi vizsgákra a kormány-képviselők kiküldettek, u. m. a kolozsvári és zilahi kollégiumokhoz: dr. Beöthy Zsolt. Előbbinél a június hó 14—15-ikén tartandó szóbeli vizsgán elnökölni fog Lészay Ferenc, főgondnok, utóbbinál, a június 18-án megtartandónál: Dull László, gondnok. Az enyedi és udvarhelyi kollégiumokhoz: dr. Felméri Lajos. Előbbinél a június 29—30-án tartandó szóbeli vizsgánál elnökölni fog Gr. Bethlen Géza, főgondnok, vagy akadályoztatása esetén, Gáspár János, gondnok; utóbbinál a június 27-én tartandó szóbeli vizsgánál elnökölni fog Nagy Lajos, főgondnok, vagy ennek akadályoztatása esetén, dr. Mezei Ödön, gondnok. A m.-vásárhelyi és szászvárosi kollégiumokhoz György Endre korm. képv. Az előbbinél a június 23—24-én tartandó vizsgán elnökölni fog br. Kemény Domokos, főgondnok, az utóbbinál a jun. 20-án tartandó szóbeli vizsgánál gr. Kun Géza, főgondnok.

A szászvárosi «Kún», államilag segélyezett kollégiumhoz két új rendes tanár neveztetett ki a nmltsgu vallás- és közoktatásügyi miniszter ur által és pedig a mennyiség-természettudományi tanszékre Tokaji Aladár; a magyar-német nyelv és irodalmi tanszékre: Csürös Pál. Örvendetes tudásul vétetvén, a kollégiumi előjáróság és az illetők a hivatalos eskü bevételére utalással értesítettnek fognak.

A vallás- és közokt. miniszter úr értesít, hogy a s.-szt.-györgyi Mikó-kollégiumnál a VI. és VII. osztályokat a nyilvánossági joggal fölruházta. Ugyanez, a VIII. gimn. osztályra és az érettségi vizsgára nézve a jövő évben fog megtörténni.

Dr. Felméri Lajos egyetemi tanár a neveléstudomány kézikönyvét a népokt. intézetek és tanítók számára, a 10 példányonkint megrendelés esetére, tetemesen kedvezményes árban hajlandónak nyilatkozván rendelkezés alá bocsátani, ez hivatalos körlevélben köztudomásra fog hozatni, azzal a megjegyzéssel, hogy az aláírások az eszerekhez és ezektől tizenkint a szerzőhöz küldessenek, maga az egyházkerület a kros élőtökéből a szegényebb egyházak iskolái számára 20 példányt fog megrendelni.

Főt. Révész Bálint tiszántúli püspök úr ajánlattal tevén át Erdős Józsefnek a heidelbergi káté című művét, ez leküldetik véleményadás végett az enyedi theologiai tanári karhoz.

A kolozsvári kollégium egy tanulót kebeléből «con-

silium abeundi»-val elbocsátván, e határozat megerősített, és közöltetni fog a többi testvér-kollégiumokkal. Ugyan ezen kollégium véleményes jelentése alapján Halmágyi Tibor gyógyszerésznek a VI. VII. VIII. gimn. osztályok összevonása és érettségi vizsgára bocsátása iránti kérése elutasított.

Az udvarhelyi kollégium tanári testületének kérése melyben a tervezett orsz. tanári nyugdíj-intézménybe belépésüket utólagosan bejelentik, felterjesztetik a nmltgu miniszter urhoz.

Az egyházkerület tulajdonában volt Bányai Vitális-féle major eladásáról a Havasi Istvánnal és dr. Mattusovszkyval kötött szerződés megerősített.

A boldogemlékü br. Wesselényi Ferenc által a hidalmási egyháznak adott drági birtok-rész, annak idején a tagosítás alkalmával ki nem szakítottván, a jelenleg kiadni vonakodó tulajdonos, gr. Bethlen Ödön úr, fel fog kéretni az ügy békés elintézésére, Igazgató-Tanácsunk a törvényes eljárást lehetőleg kerülni óhajtván.

A bölöni kepeváltság ügye az Igazgató-Tanács előző meghagyásának megfelelően rendeztetvén: helybelyeztetett.

Ezekon kívül még elintéztést nyert, a miszsiói előadó előterjesztésére, néhány kisebb jelentőségű körlelkész-ségi ügy, melylyel az ülés véget ért.

Az egyházmegyéből.

(Az abrudbányai ev. ref. egyházközség történetének rövid vázlata.)

Most, midőn a b r u d b á n y a i híveink nemes buzgalma, főtiszteletű Szász Domokos püspök ur kegyes gyámoltása folytán, új hajlékot emelt az Urnak; úgy hiszem, kötelességet teljesítek, ha a kezeim közt levő források nyomán, röviden megemlékszem a b r u d b á n y a i ekklánk multjáról. És, bár a multnak szomorú emlékei fájó sebeket törnek fel szívemben, készséggel teszem ezt, mert ez egyházközség közel háromezredes élete alatt három ízben levén a vandalpusztításoknak kitéve, (1658, 1784 és 1849-ben) nem csak hogy hívei mindannyiszor majdnem teljesen kiirtottak, de okmányai s minden irományai is a lángok martalékává lettek s így nem levén forrás kezeik között, most élő tagjai nem igen ismerik egyházközségük multját.

Egy füzetke van kezeim közt ily címmel: «Az abrudbányai bányavárosi reformált egyház történeti vázlata. Irta: Kecskeméti András. Pest, Emich Gusztáv, magyar akadémiai nyomdász. 1861. A címlapon látható még az egyházközségnek A p a f i fejedelem uralkodása idejéből való pecsétnyomója lenyomatának mása.

Kecskeméti A. ama nemes meggyőződés által vezéreltetve, mely szerint mindenkinek szent kötelessége, a történelmi emlékeket a porlasztó idő vaskezetől megmenteni, hogy lehessenek azok egykor a történetíró igazságos kútforrásai, tiz tizenhatodréti lapon át tárgyalja az abrudbányai reformált egyházközség történetét. Bevezetésében így szól: «Mondhatni, kicsiny ügy ez egy országéhoz képest, csak gyermekség ez a nemzet ügyéhez mérve és kit érdekelhetne oly kicsinyesség: egy egyház multja, a város lakóin kívül másokat? Igaz, kicsiny; de hát, nem kicsinyből lesz-e a nagy, nem parányokból áll-e az egész világ? A vélemény az olvasóé. Én kötelességemet teljesítve, érzem és hiszem, ha

az a b r u d b á n y a i reformált egyház történetét, mint az erdélyi reformált egyház történelme kiegészítő részét, a jövő nemzedéknek átadhatom. De mindenek előtt, figyelmebe ajánlom a nagylelkű olvasó közönségnek azon szent célt, miszerint ezen egyházunk történeti jegyzékének eladásából beveendő jövedelem romban heverő templomunknak felépítésére és ha nem több, legalább az 1849-dik év előtt fennállott tanítói intézet (tanítói állomás) helyreállítására van szánva.»

Igy ír Kecskeméti A. munkácskája rövid bevezetésében.

Hogy nevezett munkácska, vagy annak írója ismerős-e abrudbányai híveink előtt, vagy nem: azt nem tudom, de már a bevezetésből is s különösen a munkácska vége felé irt alábbi idézetből határozottan kivehető, hogy Kecskeméti ha nem is odavaló születésű, de az ötvenes években Abrudbányán lakó atyánk fia és bányász volt. Az említettem befejezésben ugyanis így ír: «A mennyire örültünk egykor az erdélyi gazdag aranybányák főhelyén, bányavárosunkban, nemzeti és vallásos életünk virágzásának; a mennyire örültünk egykor, hogy a közhaza java előmozdítására nem csak aranyainkkal, de szívvel és lélekkel tetteleg siethettünk valahányszor a nagy haza mi tőlünk, bányászoktól igényelte, áldozatunkat a haza oltárára meghozni: éppen oly nagy fájdalom sújtja lelkünket, látván, hogy saját erőnkön képtelenek vagyunk, romjaiból kiemelni egyházunkat és tanodánkat, valásunk és nemzetiségünk egyedüli ápolóját.»

Ime, ennyire szívén hordta sok megpróbáltatásnak kitett hitfelei, s az erdélyi Érchegység központján lakó magyarság sorsát Kecskeméti András!

Ezek után, a Kecskeméti A. főlebb említett és b.e. Elekes Károly, volt gy.-fehérvári ref. lelkész, esperes és egyházkerületi közjegyző «A károlyfehérvári egyházmegye és ezen egyházmegyébeni egyházak történelme» című munkája alapján az alábbiakban adom az abrudbányai reform. egyházközség történelmi vázlatát.

Hogy a reformációnak Erdélyben való elterjedése alatt ki, vagy kik tették le az abrudbányai ref. egyházközség első alapkövét, arról sem okmányok, sem szájhagyomány utján nem tudhatni.

Biztos adatok nyomán, az 1619-dik évig lehet visszamenni. Ez évben Bethlen Gábor, Erdély dicső fejedelme a protestáns vallásszabadság és magyar alkotmány védelméért fegyvert fogván, Abrudbánya városát is önkényes segélyre, 1,000 arany forint fizetésére hívta fel, mely összeget a városért egy Floka Péter nevű ref. hitű gazdag polgár fizetvén le, ezért a város a ref. hitűeknek a piac közepén templom helyet adott, hova ezen Floka Péter a maga költségén, előbb fából, majd pedig kőből templomot és tornyot építtetett. E torony fedelén, bár többször kiujjított, fehér bádognál kivágott betűkkel az 1849-dik évi vésznapig olvashatólag állott: «Épült 1625-ben».

A toronyban volt acél-órát is említett Floka Péter fia, vagy unokája készíttette, mire onnan következtethetni, hogy egyik kerekén ily körirat volt olvasható: «Készítette Floka Sámuel a maga költségén és kurátorsága alatt.»

Kecskeméti A. szerint, Floka Péter és ennek maradéka úgy tűnik fel, mint az abrudbányai ref. egyházközség alapítója. Kecskeméti ezen nézete azonban téves, mert abból, hogy a város a piac közepén adott templomhelyet a ref. hitűeknek, világosan következtethetni, hogy

már 1619. előtt tömegesen laktak ref. hitűek Abrudbányán, s azok bizonyosan egyházközséget alkottak. Hogy I-ső Rákóczi György alatt rendes anya-egyházközség volt (tehát iskolával is birt) s Verespatak és Kavna hozzátartoztak, valamint, hogy már 1658. és az azt követő években tetemes kárt szenvedett, arról világos adatot bír a gy.-fehérvári ref. egyházközség levéltára. Floka Péter tehát nem alapítója, hanem a mennyire az adatok nyomán visszamehetünk, első jöltevője az abrudbányai ref. egyházközségnek.

A második nevezetesebb jöltevője volt ez egyháznak Bethlen Gábor fejedelem, ki nem csak hogy készséggel beleegyezett a templomnak engedett hely átadásába, hanem az egyházat bizonyos vásárvám-részekkel is dótálta.

Az iskolahelyet Apafi Mihály fejedelem adományozta, mi világosan kivehető vala az 1849. előtt épségben volt okmányokból, s a még 1861-ben romban hevert iskola első falán még akkor (1861-ben) is olvasható következő feliratról: «Ezerhatszáz hetvenkettőben ezen hely Apafi Mihálytól lett tanító műhely. Ezerhatszáz negyvenhatban ujított meg, egészen fából talpra állítottam, kőből rakattam ily renddel, sokára hogy tartsák és legyen az eklézsia hasznára. 1801.» Apafi fejedelem adománya folytán a tanító a piacra vitt élelmi cikkek után vámot vett, mely 1849-ig képezte fizetésének egy részét.

Árkosi-Nagy Zsigmond az Apafi által adományozott s 1746-ban kiújított iskola helyett, mely egészen fából volt építve, 1801-ben, a maga költségén, kőiskolát építtetett, melynek homlokzatán a felirat ezen része: «kőből rakattam ily renddel, sokára hogy tartsák és legyen az Ecclesia hasznára 1801. az ő nevét örökíti.

Egy másik nevezetesebb jöltevője volt még az egyháznak Guja László, ki egy a piacsoron épült emeletes kőházat, melyet régebben a Floka-család építtetett és birt, hagyott az egyháznak. Ugyancsak ő hagyományozott Korna-vizén egy kő-törmüvet, mely később egy a templom mellett volt bolthelylyel cseréltetett fel.

A templom körül volt boltokat és bolthelyeket, valamint a verespataki Nagytó vizén volt kő-törő műveket s úrasztali arany-, ezüst-edényeit és teritékeit az egyházközség nagyrészt adományozás útján birta, miből önkint következtethető, hogy az ismert és főlebb elősorolt jöltevőken kívül, még sokan adományozhattak az abrudbányai ref. egyházközségnek.

Hogy 1672. körül jegyzőkönyvvel birt, azt bizonyítja az iskola homlokzatán volt felirat és az egyházközség ez időbeli pecsétnyomója, melyen e körirat olvasható: «Ecclesia Ev. Ref. fundata 1673.» közepében pedig sugárok közzé nyitott könyvben ez áll: «Mich: Apafi, Princeps Transilvaniae.»

Apafi fejedelem uralkodása idejétől 1784-ig, a Hóra- és Klokka-féle lázadásig nem ment nevezetesebb változáson át az abrudbányai ref. egyházközség.

Elekes Károly, id. gróf Teleki Domokos után következőleg írja le Abrudbánya ekkori veszedelmét: «Egyházmegyénkbeu nov. 6-án (1784.) virradólag Abrudbánya fellett a Verespatak felőli hegyet mintegy 6,000 főből álló lázongó csoport szállta meg. A megrémült város elejébe küld, mindent ígérve, csak a várost ne dulják fel; de feleletül azt nyeri, hogy a magyaroknak mind el kell pusztulniok. Erre nyolc óta tájban irtózatossal: «megöljük egy lábíg a magyarokat», a városba rohantak, s éktelen sirás, jajgatás és lövöldözés között egész éjszakáig raboltak, dúltak, pusztítottak; azt, mit el nem vihettek, szétrombolták, haszonvehetlenné tették, megsemmisítették; az épületek vasrészeit kifeszegették, magukkal vitték. A szent helyeknek sem kedveztek. A reformáltak templomában az orgonát, templomi ékességeket szétrombolták, az összehalmozott tömérdek kincseket elvitték és kiket a templomban találtak, bottal verték agyon, vallásos eltemettetésüket sem engedvén meg.

(Vége következik.)

Ozsváth János,
ref. tanító.

TÁRCA.

Könyvismertetés.

(Kétszázhuszonöt orgonai előjáték, templomi és iskolai használatra, szerkesztette Szilgyi József. Ára 3 frt. Kapható szerzőnél, Békésen.)

Szerző e művét a Prot. Közl. szerkesztőjének azon kéreással küldte be, hogy azt az orgonisták, kántorok, zeneértő tanítók és képezdei zenetanárok figyelmébe ajánlani, esetleg arról egyik szakértő tollából birálatot közölni, sziveskedjék. Minket ért a megtisztelő bizalom, hogy a kezünk között levő műről szerény észrevételünket elmondjuk. És mi e téren örömmel üdvözöljük szerzőt a szerencsés gondolatért s még nagyobb örömmel a szerencsés gondolat sikeres keresztül vitelért.

Elevenen érezzük azt, hogy nem csupán a papoknak, hanem a kántoroknak és orgonistáknak is, kik velük együtt az úr szőlőjében kapálgatunk, jó kálvinista szokásunkból kifolyólag, hivatásunk a szépnek, nemesnek, igaznak szorgalmas keresése. S hogy ha ama kincseket megtaláltuk, ne rejtjük véka alá, hanem fordítsuk azt hiveink lelki építésére. Egyedül ezen lelki javaknak van meg az a sajtóságos áldott jó természet, hogy az mentől több részre oszlik, annál inkább nő;

vagy, mint a jó földbe vetett mag, terem száz annyit is. És mi bátran merjük állítani, hogy a lelki javak öregbítésére egyik hathatos eszközünk a szépségben, magasztosságban minden hangszert felülmuló orgona. Érezték ezt dicső protestáns elődeink is, mert midőn vallásukkal isten-tiszteletüket a salangoktól, külső ceremóniáktól megtisztították, az áhitatra készítő bájos orgonát templomaikban megtartották. És ezen tényük a századok óta csendesen nyugvó prot. ősök jó izlését tükrözi vissza manapság is. Van-e magasztosabb, felemelőbb látvány, mint mikor egy áhitatos gyülekezet énekel s énekébe a bájos hangu orgona harmónikus hangja vegyül!? Az orgona bájos hangjai készítik elő buzgó hiveket az énekre, majd ennek végeztével viszont az orgona mélabús hangjai hívják fel a kegyes sziveket az ájtatos imára. De az orgonázó eme szép hivatását csak úgy lesz képes betölteni, ha azzal úgy bánik el, mint a sóval, mely kis mértékben fűszer, de mértéken túl alkalmazva, megárt. Vagy más szókkal, a jóból is csak annyit kell adnunk, a mennyi isten-tiszteletünk komoly méltóságához illik. Jó izlésünk megtanít, ha rá figyelünk, hogy mikor van helye a hosszabb s mikor a rövidebb játékoknak. Szintígy céltévesztett dolog lenne az is,

ha az éneksorok közötti, nálunk szokásban levő, rövid játékokat igen hosszúra nyújtják. Az esetben elvesztené a dallam folyékonyágát és jellemét. Ezt azért bátorokodunk megjegyezni, mert láttunk már sok orgonistát, ki ezt figyelembe nem véve, hosszabb közjátékot csinált, mint maga az ének sora volt, mit a gyülekezet énekelt, mi által az ahoz értők előttünk tette az éneket.

Ezen kis előzmény után, rátérünk tulajdonképpeni tárgyunkra. Lássuk csak, mit is mond az érdekes szerző előszavában. «Ezen mű az orgonázást tanuló ifjak kezében, mint gyakorló könyv, a templomi szolgálatra hivatott orgonisták kezében, mint segéd-könyv kíván szerepelni.» És mi, kik e mű egyes darabjait többször átjátszodtuk, örömmel jegyezhetjük föl, hogy szerző ezen becses művével eltalálta az arany középútat. Föltett céljától hajszályit sem távozott el, hanem azt elejétől végig pontosan megtartotta. Szügyi J. könyvében 45 saját szerzeménye szerepel s mindannyia méltó helyet foglal a sok jelesek között, úgy hogy mint önálló füzet is becsületére válnék szerzőjének. De ő itt nem állapodott meg, hanem hő vágyától üzetve, oly kincset akart a kántorok és orgonisták kezébe adni, hogy az bő tartalmára nézve is legyen a hivatottak kezében oly könyv, melyben, mint a bibliában, mindenki megtalálhassa a magának valót, gyakorlott és kevésbé gyakorlott játékos egyiránt. S hogy e céljait elérhesse, mint szorgalmas méh, beröpkedte a zenevilág virágos mezejét s ezeknek szívet, lelket üdítő szinarany-mézét ritka szakértelemmel gyűjtögette össze. Játékai kellő rövidék, dalamosak és szépek úgy, hogy ha a játszóasztal mellé ülünk, alig tudunk tőlük megválni. A 12 dúr és 12 moll hangnem közül 8 dúr és 8 moll hangnem valamelyikében van írva minden játék s így énekes könyvünk szelleméhez alkalmazkodnak. A mellett a játékos a nagy terjedelmű könyv mellett is játszás közben nem kénytelen forgatni, csupán a 64 lapon a 65. játéknál van kivétel, a mi említést sem érdemel. A mű hátsó lapján adott tartalomjegyzék pedig igen jó útmutatást ad a kívánt játékok gyors feltalálására.

Érezve parányságunkat, e mű mélyebb, behatóbb zenei kritikáját örömet hagyjuk hivatottabb tollakra.

Ugy hisszük, hogy csak pályatársaink ohajtását fejezzük ki, ha ezuttal az érdekes szerzőt fölkerjük arra, hogy az adott nyolc dúr és nyolc moll hangnem szellemében szerkesztene, ha csak pár ivre terjedő, közjátékokat is, melylyel mindnyájunkat igen megörvendeztetne.

Végül, meg vagyunk győződve arról, hogy Szügyi Józsefnek ezen, a vallásos buzgóság fokozására, emelésére készített könyve egy érdekelt fél asztaláról sem fog hiányozni. Ohajtandó lenne azonban, hogy az illető egyházközségek is, legalább ott, hol a kántorok és orgonisták csekély fizetéséből nem telik, saját maguk szereznék meg e becses művet templomuk számára. Az ebből folyó szellemi haszon, ügyes kezekben, a befektetett csekély tőkét rövid időn sokszorosán felülmulná. Mindnyájunk forró üdvözlését az érdekes szerzőnek!

Tóth Tamás, Szász Lajos,
külv. ref. kántor és karvezető. belv. ref. kántor és orgonista.

Különfélék.

— **A konventi nagy bizottság**, Tisza Kálmán elnöke alatt, május 4-én kezdi meg tanácskozásait Budapesten az egyházalkotmányra, az iskolai szervezetre és az egyházi törvénykezésre vonatkozólag. Egyházkerületünkől főtiszt. püspök aa., dr. Kolozsvári Sándor, és Parádi Kálmán fognak felutazni és dolgozni e nagy fontosságú kérdésekben. Istennek áldása legyen munkálkodásukon!

— **Révész Bálint, a tiszántúli egyházkerület püspöke**, emelkedett szellemű, meleg hangú körlevelet intézett a vezetése alatt álló összes anya-, társ-, leány- és főkegyházak lelkészeihez, presbiteriumaihoz, s általában minden hívéhez, hogy a «Prot. Irodalmi Társaság» céljai előmozdítására, minél többen álljanak be a résztvevők, a pártfogók közé. A mi egyházkerületünk már korábban felszólítottatott ily úton. Meg is tettünk, a mit lehetett és kész örömet kérjük ismételtelen az illetőket, hogy e téren buzgólkodni, soha el ne fáradjanak. Érdekesnek tartjuk megemlíteni, hogy a tiszántúli egyházkerületből 249 tagja van a Társaságnak és pedig nyolc pártfogó 500 frttal, 56 alapító 100 frttal, 69 rendes tag évi 6 frttal, 67 pártoló tag évi 3 frttal és 49 tag tetszésszerinti kisebb összeggel. Mindenféle egyház van 1252, lelkész, segéd, tanító 751, a hívek száma több, mint 866,000. Hát, az bizonyos, hogy ilyen dolgokra senkit erőltetni, kényszeríteni nem lehet; de lehetetlen, nem látni azt az aránytalanságot, mely a hívek száma és a pártolók száma közt van, ha még oda képzeljük, hogy ez egyházkerületet az Alföld teszi vagyonos egyházaival és fényesen dotált papjaival. Hiszük, hogy Révész Bálint körlevele folytán ez nagyot fog változni. De mi, sokszor lenézéssel emlegetett erdélyiek, emeljük fel fejünket és anyagi szegénységünk dacára, mutassuk meg, hogy tudunk áldozatot hozni azokért a kincsekért, a melyek szellemiek és örökkévalók! Akkor majd elnémulnak azok a hangok, melyek most botránkozhatnak.

— **Kis Ferenc, debreceni segéd-lelkész**, egy ki nyomatott egyházi beszédet küldött be hozzánk is «Ádár hónap tizenötödike» cím alatt, melyet a folyó évi márc. 15-iki nemzeti ünnepélyen mondott el Debrecenben. Kiváncsi figyelemmel vettük kezünkbe, hogy lássuk, idei pályázatunk egyik nyertese, hogyan forgolódik az úr szőlőjében akkor, midőn otthon van. Örömmel mondhatjuk, hogy nem hiában szabdalja a levegőgeget. Rövid, kicsinyke beszédében van lobogás, invenció, hangulat, és biztosíték, hogy ez a fiatal ember, ha tanul, ha dolgozik: első rangú lelkipásztorrá nővi ki magát. «Csak előre, édes fiam!»

— **A poroszországi lutheránusok** mély fájdalommal és el nem titkolható megbotránkozással fogadják a hirt, hogy a császár nővére, Zsófia, ki tudvalevőleg a görög trónörökös felesége, a napokban áttért a gör. keleti egyházba. Csodálattal eltelve emlegetik, hogy a reformáció lelkes szolgálatában állott választó-fejedelmek sarja elhagyja vallását világi hiábanvalóságokért és ráolvassák: «mit használ, ha mind a világot megnyeri is, lelkét pedig elveszti!»

— **A francia ref. egyháznak** megint nagy halottja van. Pressensé Ödön, egyik párisi pap, a kiváló hirben állott, és méltán nagyinak tartott theologus és szónok ápril 8-án meghalt. Coquerel, Vinet, Bersier után elköltözött ő is, a lelkes férfiú, ki szabadságszeretetét oly kiengesztelőleg tudta egyesíteni az evangélium világosságával és türelmével. A francia ref. egyház méltó gyászát mindazok megoszszák, kik ismerik azt a nehéz küzdelmet, melyet évszázadok óta vivnak a francia reformátusok a protestáns szabadság és lelki világosság érdekében.

HIVATALOS RÉSZ

450—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezett felfalusi egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: gazdasági épületekkel, tágas udvarral, kerttel ellátott diszes lakás és 347 frt 35 kr. fizetés, melyből 135 frt készpénz.

Pályázati határnap: május 20. Folyamodványok nt. Lé-

nárt József esperes aához intézendők, Magyaróra, u. p. Disznajó.

Az ev. ref. püspöki hivataltól.
Kolozsvárt, 1891. ápril 28.

Szász Domokos,
erd. ref. püspök

451—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebeleztetett magyar-bölkényi egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: gazdasági épületekkel, kerttel ellátott tisztességes lakás és egyházhatósági becslés szerint, 270 frt 55 kr; ezen kívül a közös temetőből 1466 □ öl terület széná- és gyümölcstermése és stóla.

Pályázati határnap május 20. Folyamodványok nt. Lenárt József esperes aához küldendők, Magyaróra, u. p. Disznajó.

Az erdélyi ev. ref. püspöki hivataltól.

Kolozsvárt, 1891. ápril 28.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

971—1891.

KÖRÖZVÉNY

mindenik rendszeres EMKE-segélyt élvező egyházi hivatalnokhoz.

Egyházkerületünk Igazgató-Tanácsa és az erdélyrészi magyar közművelődési egyesület igazgató-választmánya között az 1889-ben kötött segélyezési szerződés kiegészítéséül újabb egyezség jött létre, melyben megállapították, hogy az Emke által 32 évre biztosított személyi járandóságok nem esnek a többi egyházi javadalmakkal egyenlő elbírálás alá, t. i. valamely állomás megüresedése után, nem számíthatók az özvegyi javadalmakhoz, hanem az állomás megüresedése utáni első esedékességi időtől az állomás betöltéséig az egész Emke-javadalom a járandóság előállítására céljából évenként tőkésítendő $1\frac{1}{2}\%$ -okhoz csatoltatik.

Az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Ig.-Tanácsának, Kolozsvárt, 1891. ápril 19-én tartott üléséből.

Sárkány Lajos,
számvevő.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

944—1891.

KÖRLEVÉL

valamennyi erdélyi ref. kollégium m. t. Elöljáróságának

A folyó tanév végén a rendes érettségi vizsgálatok szóbeli része az alább irt időben s ellenőrizet mellett fog megtartatni:

1. a n.-enyedi Bethlen-kollégium főgimnáziumában f. é. junius hó 29. és 30. napjain, gr. Bethlen Géza, főgondnok, akadályoztatása esetében, Gáspár János, kir. tanácsos s gondnok elnöklése mellett s dr. Felméri Lajos kormányképviselő jelenlétében;

2. a kolozsvári ev. ref. főgimnáziumban junius hó 14. és 15. napjain, id. Lészay Ferenc, főgondnok elnöklése mellett s dr. Beöthy Zsolt kormányképviselő jelenlétében;

3. a m.-vásárhelyi ev. ref. főgimnáziumban junius hó 23. és 24. napjain, br. Kemény Domokos, főgondnok elnöklése mellett s György Endre kormányképviselő jelenlétében;

4. a sz.-udvarhelyi ev. ref. főgimnáziumban junius hó 26-án Nagy Lajos, főgondnok, akadályoztatása esetében, dr. Mezey Ödön, gondnok elnöklése mellett és dr. Felméri Lajos kormányképviselő jelenlétében;

5. a zilahi ev. ref. főgimnáziumban junius hó 18-án, Dull László, gondnok, elnöklése mellett és dr. Beöthy Zsolt kormányképviselő jelenlétében;

6. a szászvárosi Kuun-kollégium főgimnáziumában junius hó 20-án gr. Kuun Géza, főgondnok elnöklése mellett és György Endre kormányképviselő jelenlétében.

A miről a kollégiumok m. t. előjárásai és az érdekelt tanuló ifjuság ezennel hivatalosan értesítettnek.

Az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Ig.-Tanácsának, Kolozsvárt 1891. ápril 20-án tartott üléséből.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

5—1891.

DÖNTVÉNY.

Minden egyházmegye nagytiszt. köztörvényszékének és nagytiszt. Elnökeinek.

Köztudomású tény, hogy igazság-szolgáltatásunknak három foruma van, és pedig: az egyházmegyei köztörvényszék, mint elsőfoku; az egyházkerületi, mint másodfoku, és a konventi bíróság, mint harmadfoku törvényszék. Az elsőfoku bíróság ítélete, ha nem felebbeztetik a törvényes időn belül, jogerőre emelkedik; ha a másodfoku bírósághoz felebbeztetik és ott az elsőfoku bíróság ítéletével megegyező ítélet kél, további felebbezésnek helye nincs; a harmadfoku bírósághoz oly fegyelmi keresetek felebbezendők, melyekben az egyházmegyei és egyházkerületi köztörvényszékek ítélete egymással nem egybehangzó. Ez az eljárás alkalmaztatik mindazon fegyelmi ügyekben, melyek egyesek, vagy többek, mint magán személyek panasza következtében indittatnak. Arról is van gondoskodva, hogy a hivatalból, vagy más hatósági megkeresés folytán indított fegyelmi eljárások felmentő ítélete, felülvizsgálás végett, a felebbviteli bírósághoz mindig felterjesztendő; de nincs gondoskodva arról, hogy a hivatalból elrendelt fegyelmi keresetknél, ha elmarasztaló ítélet mondatik ki: vajjon az is felterjesztendő-e a főlebbviteli bírósághoz? Könnyen belátható okokból és minden indokolás nélkül, megítélhető, hogy ez lényeges hiánya igazság-szolgáltatásunknak, mely korrektívumot követel.

Egy előfordult eset alkalmából, egyházkerületi köztörvényszékünk e dolgot figyelmének tárgyává tevén, az E. T. 433. §-nak pótlásaképpen, Döntvény gyanánt kimondandónak határozta: hogy az egyházmegyei köztörvényszékek előtt hivatalból megindított és befejezett fegyelmi keresetek, ha azokban akár felmentő, akár elmarasztaló ítélet mondatott ki, minden esetben hivatalból, feltétlenül felebbezendők az egyházkerületi köztörvényszékhez.

E Döntvény tudásul és aához való szigorú alkalmazkodás végett, az egyházmegyei nagytiszt. köztörvényszékekkel és azok nagytiszt. Elnökeivel hivatalosan közöltetik.

Az erd. ev. ref. Egyházkerület Közfőtörvényszékének, Kolozsvárt, ápril 18. 1891. tartott rendkívüli üléséből.

Szász Gerő,
egyházkerületi közjegyző.

318—1891.

FELHIVÁS.

Az Igazgató-Tanács 679, és 780—891. számú leirata következtében, a deési ref. egyházmegyei gyűlés határozata után, felhívom a tiszteletes urakat, egyházaik erdőinek az állam felügyelete alá szándékolt ügyében hogy feleletet adhassunk, e felhívás vétele után azonnal írják meg: hogy mennyi az erdő-terület; mennyibe kerül a mostani házi őrzés; mit fizetnek a főerdésznek; hogy össze lehessen hasonlítani a mostani költséget a leendővel és a biztosítással.

Doboka, 1891. apr. 21.

Nagy Lajos,
esperes.

244—1891.

HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

Kézdi-vásárhelyi Kovács Mária, ev. ref. vallásu, Hosszu Ákos ev. ref. vallásu férjét, ki öt három évvel ezelőtt hűtenül elhagyta s hollétéről azóta nem tud semmit, hirdetményesen idézteti, hogy mátol számítva, hat hónap alatt, jelenjék meg a kézdii ev. ref. egyházmegye házassági törvényszéke előtt, mert akár megjelenik, akár nem, idéztető a kitiizött határidő elteltével, ellene válóperét megkezdí s le is járítja.

Lécfalván, 2891. április 22-én.

Zoltáni Elek,
esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**